

EX LIBRIS
ILLVSTRISSIMI VIRI,
DN. DAN. LVDOLPHI,
LIB. BAR. de DANCKELMANN,
S. REG. MAI. BORVSS. CONSILIARII
STATVS INTIMI, cetera,
BIBLIOTHECÆ ACAD. FRIDERICIANÆ
TESTAMENTO RELICTIS.

Hd. 114

2

SPECIMEN
JURISPRUDENTIÆ
JUDICIALIS

EX
JURE NATURÆ
ET GENTIUM,

Exhibitum,
IN EXEMPLIS,
de variis

G E N T I U M
negotiis & controversiis,

Quibus
*Sparsim immiscentur genuina principia
definiendi*

PRÆTENSIONES
ILLUSTRES.

In usum,
AUDITORII THOMASIANI.

HALÆ & LIPSIÆ,

Typis & sumptibus viduæ CHRISTOPHORI SALFELDII,

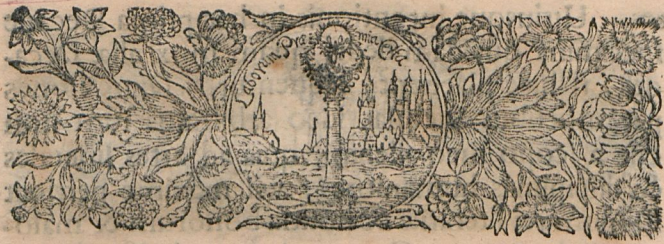
REGIM. REG. BORUSS. Typographi.

Prostant quoq; Lipsiæ apud JOHANNIS GROSSII Hæredes. 1706.

SPECIMEN
 JURISPRUDENTIAE
 JUDICIALIS
 EX
 JURE NATURAE
 ET GENTIUM,
 IN EXEMPLIS,
 de variis
 GENTIUM
 negotiis & controversiis,
 Quibus
 Specimen jurisprudentiae gentium principis
 Praetensiones
 ILLUSTRAT.
 AUDITORIUM THOMASIANUM.

Typis & sumptibus viduae CHRISTOPHORI SALFELDER
 Rectoris, Reg. Boruss. Typographi
 Prostant quod: Lipsiae apud JOHANNIS GROSII Haeredes, 1766.





PRÆFATIO.

Non opus est multa præfari, cum institutum facis indicetur partim in titulo, partim in primis tribus capitibus, ut & in septimo. Volui salivam movere juris Studiosis, nescio quo vitio studia humaniora & necessaria communiter negligentibus, ut in hac *Juris Naturæ & Gentium prudentiâ in exemplis* tradita subinde micæ liberaliorum disciplinarum gustantes eorum excitetur desiderium, majori curâ se applicandi ad Philosophiam de moribus humanis, ad studia Politica, Historica, Heraldica, Mathematica, sine quibus nemo eruditi nomen meretur. Volui tradere fundamenta generalia definiendi quæstiones juris quascunque in controversiis prætensionum illustrium occurrentes,

) 2

tes,

tes, Utriusque intentionis in hac prima Decade
specimina quædam dedi, quam mox aliæ Deca-
des, si hæc placuerit, sequentur. Digressiones
parenthesibus inclusas ideo arbitratus sum non
esse à scopo meo alienas, quia ad artes liberales
& disciplinas humaniores, vel maximè pertinet
studium rei literariæ & notitia bonorum & malo-
rum scriptorum. Operam dedi, ut in istis digres-
sionibus autores exhiberentur, quorum noticia
non parum excitabit sitim plura sciendi in re litte-
raria. Sunt enim plerique, de quibus differemus,
vel non vulgares, vel certè ad rem, de qua
à nobis summatim saltem & quasi per indicem
agitur, plenius discendam aptissimi. Quod si sen-
sero, gustum Auditorii ita depravatam esse, ut da-
pes lectionum nostrarum non sint ad ejus pa-
latum, licebit, futuris Deo dante lectionibus hy-
emnalibus alias ejus gustui magis aptas præparare.
Sin placuerint, non deerunt alii Autores, qui in
sequentibus decadibus subinde cum addito
de iis iudicio exhibebuntur.

CAP. I.



CAP. I.
SEMINARIUM REIPUBLICÆ.
LARREUS

*Hist. Angl. Scot. & Hibern. in Henr. 8. ad ann. 1539. p. m. 415.
(confer & Burnetum Hist. reform. Angl. lib. 3. ad eund. ann.
p. m. 360. ed. Gallica Rosemundi que prodit Londini 1683.
in 410.)*

Entre ces établissements il n'y en a point de plus digne d'un Prince, que celui, qu'il s'étoit proposé d'un Seminaire de Ministres d'Etat. Il en commit le plan au Chevalier Bacon, grand ministre d'Etat luy même, à Thomas Denton, & à Robert Cary. Ce plan, qui s'est conservé est digne de la curiosité du lecteur. Le Roy devoit fonder une maison, où la jeunesse s'appliqueroit à l'estude du Droit civil & de langve Grecque & Latine. Ces Etudiants devoient de plus s'exercer à des plaidoyers, & à d'autres semblables dissertations en ces deux langves. Apres s'être ainsi instruits pendant quelques années, on devoit les envoyer dans les pays étrangers à la suite des Ambassadeurs, pour se former le jugement, & pour acquerir les con-

A nois-

noissances, que donne l'usage du monde & la frequentation de diverses Cours de l'Europe. C'estoit le moyen d'apprendre non seulement les manieres differentes des autres peuples, mais aussi leurs differents interets, & leur differente politique. On vouloit, qu'à leur retour chacun s'employa selon ses talens & son genie; les uns à écrire des relations d'Ambassade, de Traités & de negociations publiques; les autres à composer des narrations des affaires juridiques, & des proces considerables, qu'on agiteroit dans les Cours du Royaume. On les obligeoit tous à prêter serment entre les mains du Chancelier, qu'ils ecriroient avec une entiere sincerité, sans se laisser prevenir, & sans se laisser corrompre. C'estoit pour les former à vertu, en les formant à la Politique: & par ce moyen en faire de bons sujets, & de bons citoyens aussi bien que d'habiles Ministres. C'eut été d'ailleurs un grand secours pour l'Histoire, que les memoires de ces personnes éclairées, sages, & qui n'auroient avancé, que des faits constants & bien avérez. On n'auroit pas douté, comme on fait si souvent sur les choses les plus importantes: Et on ne seroit pas obligé, comme on l'est, d'examiner avec tant de soin, & quelques fois avec peu de fruit une foule d'Auteurs ignorans ou passionnez, pour demeler la verité de l'erreur, ou de la supposition: Mais ce dessein si utile echoua, & la posterité a été privée, d'un des plus grands biens, qui luy put arriver.

MEDI-

MEDITATIONES

I. Autores hujus relationis.



Larréus, quæ hic refert, haud dubie non aliunde habet, quam a Burneto, cum ante hunc nemo memoraverit hoc institutum.

Ipse Burnerus provocat ad Bibliothecam Pierpontii, ubi adhuc conservetur delineatio illius instituti.

Larréus eam in margine citat, sed verbis, quæ indicant, quod ipse non viderit.

Optandum esset, ut Burnetus eam inseruisset reliquis documentis, quæ leguntur post ejus historiam.

Præprimis cum materiæ dignitas salivam lectori moveat.

In relatione ipsa Burnetus & Larréus fere conveniunt. Maluimus tamen exhibere verba Larréi, quia immiscuit observationem singularem, apud Burnetum non extantem.

Scilicet de usu Politices ad virtutem.

Unde nobis etiam suppeditabitur quædam differendi occasio

Interim maxime commendandus uterque Autor.

II. Occasio & Scopus Instituti.

Jam ab aliquot seculis scholæ, potissimum Academiæ & universitates audiunt feminaria Ecclesiæ & Reipublicæ.

(Huc pertinet historia de Carolo M, quam ex Aventino excerptit Lehmann, *Chron. Spirens.* l. 3. c. 29. & summam refert Autor des *Bilder-Saals Part. 3. in Vita Caroli.*)

Quid ergo movere potuit Henricum IIX. ut novum seminarium Reipublicæ voluerit instituere?

In promptu ratio est, quia Academiæ erant saltem Seminararia Ecclesiæ, dominium in Rempublicam quærentis, non Reipublicæ.

Hoc de statu Academiarum in genere jam alibi demonstratum fuit.

(In prim. lin. de *Factorum prudent. consulti. cap. 3. §. 1. - 14.* unde huc repetendum.)

In specie vero, quod Angliam attinet, hic supponenda ex historia hujus rei occasio.

Henricus IX. Rex Angliæ, autoritatem papalem, scripto adversus Lutherum libro, defenderat, & defensoris fidei titulo à Papa propterea erat insignitus.

Postea tamen, cum Papa nollet Henrici conjugium, cum uxore, Caroli V. agnata, irritum pronunciare, non solum jugum Papale Rex excusit, sed & caput Ecclesiæ Anglicanæ se declarari fecit.

Cum autem huic instituto maxime repugnaret clerus, operam dedit Rex, ut horum insidias evitaret, facta inquisitione in eorum mores.

(Res distinctius exposita ex Larréo in *Vita Henrici IX. & Burneto lib. 1. & 2.*)

Potissimum in monachos, quorum institutum uti maxime nocuit eruditioni & bonis literis, (Burnet. *lib. 1. p. 374.*)

Eorumque regulæ inventæ erant ad stabiliendam firmitatem Paparum; (*lib. 3. p. 245.*)

Unde & Principes maxime vitiosi, & ad regendum minime apti, maximi propagatores fuerunt monachismi; (*p. 253.*)

Ita visitationes Monasteriorum optimis mediis ad stabiliendam autoritatem regiam adscribendæ sunt. (*p. 246.*)

In Anglia Monachi prius exempti a muneribus, tum à Jurisdictione Ecclesiastica Archi. Episcoporum indultu Regum, demum etiam per potentiam Papæ à civili.

Eorum autoritas maxime aucta jure asyli & quod nemini deberent reddere rationes actionum suarum (*p. 251. 254.*)

Modi acquirendi duplices præcipue,

(1) Dogma Purgatorii & inde ortæ acquisitiones testamentariæ, (*cons. Monz. arab. c. 7. §. 7. in fine.*)

Qui-

Quibus reprimendis non sufficiebant leges immobilia-
legare monasteriis prohibentes, (d. p. 254.)

(II) Cultus Sanctorum eorumque intercessio.

Inde visiones, somnia, miracula.

Inde amulationes monasteriorum.

Inde turpissima mendacia miraculorum.

Inde corruptiones morum & damna ingentia in Rem-
publicam redundantia.

Abundantia quidem & otium, causa corruptionis mo-
rum. (p. 255.)

Abusus vero Asylorum cursum iustitiæ impediēbat.

Nullus vero ordo Principibus & Reipublicæ magis no-
xius erat, quam qui inceperat professione vitæ rigidæ & ex-
emplaris, continue item orando ac concionando, atque sum-
mam paupertatem affectando,

Mox vero hypocrisin latentem in successoribus pro-
dendo. (p. 256.)

Hinc non de erant pretextus varii suppressendi mona-
steria, & una cum ipsis etiam Hospitalia, tanquam sine mo-
nasteriis inutilia. (d. l. addo p. 368. 431.)

Nam monasteria tum temporis in Anglia erant cloa-
cæ omnium scelerum. (p. 259.)

Et vitæ patrum inventæ erant a monachis, ut tollerentur
S. Biblia (p. 264.)

Mire decipiebatur populus a monachis falsis reliqui-
is & imaginibus. (p. 331. seq.)

Scopus tamen hic, ut fieri solet in suppressione Mona-
steriorum & Hospitaliorum, non omnium erat idem.

Rex quærebat impensas ad extructionem ædificiorum
& navium ad promovenda commercia & operas manuales.
(p. 257.)

Archi-Episcopus Cramerus volebat remove re impedi-
menta reformationis, & monasteriorum proventus destinare
ad Seminaria Theologica,

Tanquam Ecclesie magis utilia, & conformia etiam magis primæ institutioni monasteriorum. (p. 258.)

Videntes ista Consilarii Regis Politici, haud dubie ad imitationem Archi-Episcopi, forte etiam ipsius hortatu, aliud consilium inierunt, de erigendo seminario politico.

Scopus Seminarii Theologici fuit, partim, ut, monachis suppressis, non deessent Theologi, cum monachis in rebus theologicis disputantes.

Partim, ut mores corrupti per monachos corrigerentur, & vita sancta ac christiana introduceretur (conf. p. 257. & 412.)

Scopus seminarii politici fuit, partim, ut essent qui regia jura contra invasiones Papales & Cleri Romani defenderent;

(Est hic Scopus à Burneto, & Lauréo non sic nominatim expressus, fuit tamen suo sponte ex hæcenus recensitis circumstantiis, de occasione hujus instituti.)

Partim, ut ex illo seminario postea eligerentur Ministri Status, & Historiographi Regii. Unde & ipsi Studiosi studiorum Regiorum nomine insigniri debebant. (p. 358.)

III. Media ad hunc scopum obrinendum.

Quod Seminarium Theologicum atinet, consuluerat, Cramerus, ut in singulis ecclesiis cathedralibus sufficientia bona destinarentur, ut inde Professores Theologie, item græcæ & hebrææ linguæ salaria possent accipere,

Ac ut inde multitudo studiorum sustentari posset, qui instruerentur in cognitione religionis veræ, cultu divino, studiis & pietate, ex quibus postea desumi possent personæ Ecclesiasticæ in singulis diocæsisibus. (p. 258. seq.)

Fuisse autem ista media non inepta ad scopum, quem memoravimus, vel exinde pater, quod Theologia monachalis consisteret in quæstionibus barbaris & inutilibus Theologie scholasticæ;

(Bur.

(Burnet lib. 1, p. 16, ubi notandum, quod ipse Rex illi Theologiae operam dederit informatus à Cardinale Volfæo, atque hæc informatio Volfæo primam occasionem suppeditaverit se insinuandi Regiæ gratiæ. Adde Epistolas obscurorum virorum Reuchlini.)

Hebræa vero & græca lingua sic negligebatur à Monachis, ut promotores ejus studii tanquam hæreticos vel Judæos persequerentur odio plusquam Vatiniano.

(Res nota ex illis, quæ tum gesta sunt inter Jacobum Hacstratensem & Reuchlinum. Vide Maji vitam Reuchlini.)

Pieratem vero, & cultum divinum rationalem, qualem ipse Christus & Apostoli exigebant, apud monachos exulasse, ex hæctenus dictis perspicuum est.

Similiter non difficile cognitum est, cur Ministri Regis, ad finem Seminarii Politici obtinendum, proponerent Professores Juris Civilis, item græcæ & latinæ linguæ:

Scilicet, quia non solum Theologia Practica monachorum fere consistebat in studio Juris canonici; (d. p. 16.)

Sed & in genere doctores Juris canonici adhærebant communiter Papæ & partibus Gvelforum.

Contra Dd. Juris Civilis defendebant in controversia, inter Papam & Reges de sacerdotio & Imperio, jura regia, & adhærebant partibus Gibellinorum in Italia.

(Vide Auctores citatos in Historia nostra juris romani & germanici, præmissa Hotomanni Anti-Triboniano §. 139. - 146, Conf. ipsum Hotomannum d. l. c. 12, p. 165.)

Sed notum tamen simul est, quod antiqui Glossatores juris civilis in eo maximè notari soleant, quod & ipsi humaniora studia negligerent, atque elegantioris latinitatis ac græcæ linguæ plane essent expertes.

(Notum est proverbium: Græca sunt, non leguntur.)

Atque illa barbaries obtinebat etiam tum apud Pragmaticos in filo Curix.

(Elegans exemplum recenset Hotomannus d. l. cap. 13, p. 167.)

Adde quod ipse Rex Angliæ, Henricus IIX. amare latinum.

unitatem elegantiorē, & faveret eruditis in eo studio, Erasmo & Polydoro Virgilio. (Bunetus d. l. r. p. 16.)
 Forte etiam id intenderunt Consilarii Regis, ut studio-
 si juris, bonis literis & studiis humanioribus operam dantes, eo
 melius imbuerentur genuinis Principis prudentiæ civilis.

Utpote quæ exularunt in Academiis a Pontificibus in-
 stitutis.

Cum videlicet eorum interesset, ne arcana Status clericalis
 ope Politicos detegerentur.

Unde potius operam dederunt, ut prudentiam politicam
 infamarent tanquam impiam, & ita Politicorum nomen tan-
 quam impiorum exofum redderent;

(Schediasma nostrum de prudent. consulti. *Florum c. 3. n. 6. item n. 40. 41. 42.*)

Aut si maximè præ se ferrent, quasi doctrina politica
 in Academiis doceretur ex libris Aristotelis; tamen sic deciperent
 incautos, cum in Aristotelis libris nihil reperiretur de regu-
 lis generalibus Prudentiæ, & quas ipse describit Respublicas
 Græciæ, parum convenirent cum Rebuspublicis nostris,
 (d. c. 3. n. 29.)

Neque enim est diffidendum, quod in libris reliquorum
 Philosophorum græcorum & latinorum, item Historicorum at-
 que Poëtarum multa lateant semina prudentiæ politicæ, item
 juris naturæ & gentium ac similibus doctrinarum, ad forma-
 tionem Ministri status necessariorum.

Igitur forte putarunt Regis Consilarii, quod studiosi pa-
 riter & præceptores, optimos hosce autores quotidiana dili-
 gentia perlegentes pedetentim intimis prudentiæ civilis arca-
 nis deberent imbui, & ad studium virtutis impelli.

(Certe Larréus ita videtur eorum intentionem intellexisse in verbis :
 C' estoit pour les former à Sertu, en les formant à la Politique.
 Dicendum hic de questione; quomodo politica possit virtuosos
 reddere?)

IV. Consilia illa quare eventu frustrata.

Sed ista quidem consilia optatum effectum non obtinuerunt.

Primaria ratio fuit nimia liberalitas Henrici VIII. & nimia ejus magnificentia. (subinde notata ab utroque scriptore.)

Et quod hoc modo pecunia, ex suppressione Monasteriorum acquisita, vix sufficeret ad impensas extruendorum ædificiorum & navium, de quibus supra.

Accedebat, quod tum temporis tanta non esset Cramerii autoritas, ut pars adversa, Pontifici favens, eam non posset consiliis suis suppressere.

Valde videlicet timens, ne successus seminarii theologici maxime promoveret reformationem, & sic destrueret viridem observantiam axiomatum Clericalium. (Burnet lib. 3. p. 413.)

Atque haud dubie iidem homines æque (si non magis) timuerunt felicem successum seminarii politici, atque adeo iisdem artibus fraudulentis eundem impederunt.

Scilicet cum Cramerus, (per supra dicta) in formanda delineatione seminarii sui, præ oculis habuerit primas monasteriorum institutiones, non adeo timerda erat Prælati pontificiis ab hoc instituto morum reformatio.

Si enim naturam humanam & historiam ecclesiasticam consideres, non aliud sperari potest ex ejusmodi institutis, quam ut mox degenerent in hypocrisin & paulo post in vitam dissolutam, fastum, luxum &c.

(Commendandus Rudolphi Hospiniani aureus liber de origine & progressu Monachismi. Præprimis huc faciunt loca p. 154, 227, 251, 301, 306, 313, 338. Edit. Genev. in folio 1669, & totum cap. 26, lib. 5. item cap. 14, lib. 6.)

Etenim non sufficit ad prudens aliquod negotium bona intentio, quam habuisse primos ordinum monasticorum auctores æque ac Cramerum, facile credimus.

Sed requiritur etiam, ut electio mediocrium aptorum accedat, qualia non sunt nec vota monachalia, nec coacta bona

B

opera,

opera, & cultus divinus secundum certas horas ex arbitrio alieno ordinatus.

Nec de mediis ad bonam intentionem obtinendam con-
ducentibus quis rite consulere potest, nisi qui prudentia civi-
li est instructus.

Hæc enim sola, (si modo doctrina quæcunque hic quid
efficere apta est) ut recte Larræus, bonos subditos, bonos ci-
ves & bonos status ministros facit, addo & bonos viros.

Quia improba vita regulariter conjuncta est cum igno-
rantia sui ipsius & humani generis, & stulta persuasione de na-
tura actionum humanarum, uno verbo cum falsa politica.

(Exemplum pete ex libello, qui ex commentatione Illustr. Pelleri sub
titulo Politici scelerati orbi Christiano innotuit, & scriptis simili-
bus fraudes & violentias tanquam virtutes politicas commendandis.)

Qualem Politicam doctrinam falsam cum in toto orbe
Christiano introduxerit, & super ejus arcanis potentiam suam
stabiliverit Clerus Pontificius;

Utpote felicitatem Laicorum, omnes virtutes, omnem
pietatem collocans in ditione, adoratione & sputilinctu Cle-
ri, etiam si quis cætera sit hominum improbissimus;

Contra vero infelicitatem summam & æternam humani
generis & vitia maxime horrenda, hæresin, blasphemiam, ma-
giam, atheismum non nisi in eo quærens, si quis, etsi hon-
estissimæ alias vitæ, saltem de istius falsæ Politicæ veritate du-
bitare cœperit, & in actiones Cleri paulo curiosius inquisi-
verit;

Non poterant non fautores Papales in Anglia institutio-
nem ejusmodi seminarii Reipublicæ magis quam pestem time-
re, si juventus ex lectione græcorum & latinorum autorum
disceret, semper easdem ludi fabulas saltem mutatis personis;

Et principiis veræ politicæ haustis, inciperent dispellere
nebulas crassissimæ superstitionis, quam conservari tamen
ventrum Clericalium valde intererat.

V. An Anglia exinde damnum passa?

Ita quidem noster iudicat in fine. Sed ego non arbitrator. Quia secundum regulas prudentiæ tanta bona non poterant sperari ex consilio & instituto illo.

Nam nec bene cohærens scopus est, nec media ad illum scopum apta.

Debebat esse seminarium Ministrorum status & mox scena mutatur, ut ex hoc seminario prodeant saltem boni historici. Amphora cœpit institui.

Potest enim esse prudens Minister status, etsi ad historiam scribendam non sit aptus, & iterum potest esse bonus historicus, etsi non sit idoneus status Minister.

Historicum bonum facit penetrans iudicium, verum a falso secernendi, curiosa lectio vel auditio, propositum sincerum veritatem dicendi, & stilus non inamœnus nec obscurus.

Ministram status aliæ virtutes ornant, simulatio, dissimulatio, patientia, taciturnitas, diffidentia, submissio, prudentia expiscandi aliorum secreta &c.

Non ironice loquor, dum requisitis istis nomina virtutum impono. Sed ea omnia hæcenus intelligo, quatenus ea postulat sincerum Ministri studium promovendi veram utilitatem publicam. Et eo intuitu hæc omnia sunt veræ virtutes.

Definitio prout esse debebant, non prout sunt sæpe ex principiis falsæ Politicæ. (Horum Characteres vide ap. Burnet, lib. 2. p. 116.)

Sed nec media proponebantur apta vel ad Ministros status, vel ad historicos scientia non reddit virtuosos. Ergo nec bonos ministros status, nec bonos historicos efformandos.

Neque jurisprudentia romana, si in sola divinarum & humanarum rerum notitia & iusti ac iniusti scientia consistat.

(De Prudent. Consult. c. 3. §. 50.)

Etsi forte omnes Ministri status sint Jcti.

Linguæ vero græcæ & latinæ studium poterat quidem facile producere Grammaticos; (Vide omnino Horom. Antistibon, c. 15.) at ministros status difficilime,

Porro facultas publicè differendi ad ornamenta Ministri status pertinet, quibus etiam absque incommodo carere poterit.

Et soli huic artificio operam dare aut potissimum, faciet potius Demagogos, vel caufidicos.

Neque peregrinatio, etiam cum prudentissimis status Ministris, attentos & aptos faciet juvenes ad cognitionem, morum inter gentes diversorum, & singularum interesse status, nisi artem peregrinandi possideant & attentionem afferant.

Neutrum horum vero produceretur a studio juris & linguæ græcæ vel latinæ.

Denique ea omnia, quæ hactenus consideravimus, nec producent etiam historicorum virtutes, quas supra enarravimus.

Neque juramentum Cancellario de sinceritate & impartialitate in scribenda historia observanda ea virtute præditum, ut ex partialibus & minus sinceris reddat virtuosos.

Etsi igitur non sit diffidendum, quod historia monachorum repleta sint fabulis & narratiunculis inanibus;

(Burnet. d. 1. 3. p. 369.)

Satis tamen ex dictis perspicuum est, emendationem horum defectuum a consilio isto & institutione talis seminarii reipublicæ haud fuisse sperandam.

VI. Seminaria reipublicæ qua ratione absque impensis paranda.

Ergone desperandum erit, ut nunquam Academiæ nomen mereantur seminariorum ecclesiæ & reipublicæ? Minime. Si modo hactenus ex principiis falsæ politicæ papalis inordinata, bene ordinentur ex principiis genuinæ politicæ.

Hoc est, si ex seminariis ecclesiæ & reipublicæ fiant seminaria reipublicæ & ecclesiæ.

Scilli-

Scilicet ecclesia est in republica, non respública in ecclesia.

Ecclesia enim non est status, a quo dependeat respública, sed collegium, cujus bene esse dependet a vera felicitate reipublicæ.

(Pufend. de habitu relig. ad republ.)

Latet hic summum arcanum papatus politice considerati, & simul arcanum prudentissimæ reformationis sapius tentatæ, sed non ubivis omni ex parte perfectæ.

Cæterum media ad hunc finem apta ibi demum parantur, ubi plus valent boni mores quam alibi bonæ leges.

(Vid. dissert. nostr. de contentione morum cum jure scripto.)

Legum vis non ultra tendit, quam ut homines defendant esse extreme mali, non ut fiant boni.

Tales nec inflicto pœnarum reddit, nec propositio præmiorum. Et virtus sui ipsius est præmium.

Neque adeo pacta & conventiones, etiamsi juramentis sint corroboratæ, generant virtutes.

Ergo nec ulla collegia aut societates, sive pactis & conventionibus sint decoratæ, sive legibus & pœnis armatæ.

Unde & semper frustra tentata est emendatio hominum, quoties istis mediis per tot secula tentata est.

Omnis societas prudens & virtuosa est, si singuli tales sint.

Contra nulla societas aut collegium qua tale emendat singulos.

Adhortatione opus est, commonefactione, precibus, exemplis.

Absque his doctrina etiam verissima effectu omni destituitur.

Contra, si hæc adsint, doctrina multum potest; Sed doctrina veræ prudentiæ.

Cujus summa est, sensibiliter demonstrare affectibus & cupi-

cupidinibus immerfis, veram felicitatem consistere in vita virtuosâ, contra vitiosos esse summe infelices.

Item, vitam innoxiam ac beneficam maxime aptam esse ad parandas laudes, veram sufficientiam & vitæ jucunditatem; contra violentiam atque astutiam ad hæc esse ineptissimas.

At quomodo hæc decerni possint, si non oculariter montrentur, & subtilissima anatomia recludantur intimi secessus cordis humani.

Neque enim prudentia est virtutes nosse, si non simul cognoscantur vitia.

Ad hæc autem cognoscenda non opus est subtili doctrina, si ea omnes videant, sed si larvis virtutum sint obvelata.

Sine harum ergo detectione doctrina prudentiæ inanis est.

Cæterum non patitur & prudentia & felicitas reipublica, ut exempla petantur a vivis. Vix enim id absque suspitione adulationis aut justo metu injuriæ fieri potest.

Ergo a mortuis, ubi nec offensio metuenda, nec adulationis præmium est.

Ergo non brevior via ad præparandos per doctrinam bonos cives & insuper bonos status ministros est, quam si seligantur ex historiis cujuscunque generis facta illustria, eaque secundum regulas prudentiæ civilis examinentur.

Ita enim & judicium auditorum firmari potest, & multa se offeret occasio docendi, quomodo prudentia & virtus fucata fecerni possit a genuina,

Neque domini Academicarum solliciti esse debent de conquirendis novis impensis ad stabilienda seminaria reipublicæ, sed sufficientes veteres.

Modo ipsi adhortentur serio juvenes, ut non negligent studia ad emendationem morum tendentia, & præmia iis promittant ac præsent, qui fructus doctrinæ talis edunt;

Et

Et sic obicem ponant dissuasoribus talium studiorum in Academiis non infrequentibus.

Et si enim propositio præmiorum non reddat virtuosos, incitat tamen segnes & stimuli instar est.

Modo etiam docentes talia tueantur adversus insultus & calumnias eorum, quorum interest, ut larvæ non detrahantur falsæ prudentiæ.

CAP. II. JUS GENTIUM.

CAMDENUS,

hisor. Elis. Angl. Reg. Part. 4. p. m. 737. seq. (conf. Larræum in Elisab. ad ann. 1597. p. 582. seq.

Venit in Angliam hoc anno (1597.) Paulus Dzialinus a Sigismundo Polonia Rege legatus, homo pro gentis ingenio prompta audacia, quem cum Regina admisset, expectans ut gratias ageret, quod pacem Polonis ab Amurathe Turcarum imperatore bellum minante impetrarat: ille (postquam Regina, que procerum corona circumfusa in solio sedit, literas tradidisset, dum illa perlegit) more in Anglia insolito inferiorem conclavis partem, vultu ad Regnam obverso retrocessit. Ibi alta voce, oratione latina, conqueritur, antiqua Prutenicorum & Polonorum in Angliæ negotiantium privilegia non solum esse imminuta, sed etiam **JURE GENTIUM** violato, commercia cum Hispanis a Regina prohibita, questioque inde colore, Polonorum bona in fiscum esse abrepta. Hac Polonum negligere non posse, cum ob damna suis illata, tum etiam ob affinitatem, que
ipse

ipsi cum Hispano & Austriaca familia intercedit, Proinde ablata restitui, & liberam jam inde in Hispania navigationem permitti postulat. Sin minus; denunciat, Polonum rationes initurum, quibus suis suorumque subditorum rebus consulat, & eos respicere faciat, qui injuria autores extiterunt.

Regina extemplo hominis audaciam modesta eloquentia hisce verbis compressit. Quam decepta fui? Legatum expectavi, Heraldum inveni. Per totam vitam hujusmodi orationem ne audiri quidem. Non possum satis mirari tantam audaciam & temeritatem. Quod si tale aliquid Rex tuus tibi mandaverit, quod valde dubito; ideo factum existimo, quod, juvenis cum sit, neque ordinaria sanguinis successione, sed electione ad Regnum nuper promotus, non ad huc intelligat rationes hujusmodi negotiorum, nec ea que nobis cum ejus predecessoribus intercesserunt. Ad te quod attinet, multos quidem libros legisse nobis videris; ea tamen, que ad res politicas pertinent, parum intelligere. Quod enim JUS GENTIUM toties in oratione usurpas, scire debes, exorto inter Reges bello licere uni parti auxilia vel subsidia ad alteram missa intercipere, & providere ne damni quidquam inde sibi existat. Hoc nos dicimus NATURÆ ac GENTIUM JURI esse consentaneum, & non a nobis solum, sed etiam a Polonia Sveciaque Regibus factitatum in bellis, que cum Moscovitis gesserunt. Quod novam Regis tui affinitatem cum Austria familia jactas, ac tanti facis, meminisse debes, quosdam ex eadem familia Polonia Regnum Regi tuo e manibus præripere voluisse. De cæteris, ex
con-

consiliariis nostris, quid nostra sit voluntatis, scies. Quibus dictis, se in conclave recepit.

Dzialinus in colloquiis, ut se excusaret, orationem illam scriptam exhibuit, sibi ut aiebat a Thelitzkio Svecia Cancellario traditam, & ab aliis compositam, absente & inscio Zamoskio. Regina per Burglecium Thesaurarium, Admirallium, Robertum Cecilium, & Fortescuum ab intimis consiliis, hac nunciari iussit. Privilegia Prutenicis civitatibus, ut reliquis Hansæaticis, regnante Edwardo sexto, legitime fuisse abjudicata; Regnam tamen permisisse ut aequo cum Anglis jure commercia exercerent; ut potiore jure essent, permittere non posse, nisi, ut mater improba, prole sua neglecta, alienam indulgentius fovaret. Subsidia ad hostes missa intercipere, non esse contra JUS GENTIUM, cum a natura comparatum sit, ut quisque se defendat, istamque legem non scriptam, sed natam esse; Cautum item esse, ne Civitates illa Regni Angliæ hostes commeatu juvarent, his disertis in privilegio verbis: Licebit prædictis mercatoribus, quo voluerint, tam intra regnum & potestatem nostram, quam extra, mercantias suas portare, ac portari facere, præterquam ad terras manifestorum & notiorum hostium. Ad hæc, memoria recenti, Polonia & Svecia Reges Anglorum naves & merces in fiscum rapuisse, ex suspitione quod Moscum commeatu adjuverant. Sciscitantibus, quid ad hæc responderet, dixit, non sibi imperatum ut responderet, sed ut mandata exponeret, & responsum referret; posteaque benigne dimissus est.

C

MEDI-

MEDITATIONES.

I. Supplementa historica.

UT incivile est, nisi tota lege perfecta aut tota causa audita, velle judicare; ita & sine cognitione potissimarum circumstantiarum non potest judicari de factis Regum.

Igitur exponendum, quomodo Regina Angliæ Polono pacem cum Turcarum imperatore impetraverit.

(Larréus ad ann. 1590. p. 501.)

Quomodo per Dracum civitatibus Hanseaticis naves sexaginta frumento & apparatu nautico onustæ & Hispanis ad novam classem contra Angliam instruendam destinatæ ablatæ fuerint, & quænam inde querelæ exorta.

(Larréus ad annum 1589. p. 491. 492. 493. conf. Camden p. 7. p. 501. seq.)

Hanseaticarum civitatum contra Anglos querelæ in Comitibus imperii & responsum Regiæ.

(Larréus ad ann. 1595. p. 517. Camden. p. 694.)

Eventus rei.

(Camden. p. 740. seq. Larr. p. 583.)

Quædam etiam notanda in collectione circumstantiarum, quibus Larréus factum narrat, cum verbis Camdeni, qui hoc loco præferendus, tanquam quem præ oculis Larréus habuit & ejus mentem solum idiomate Gallico exponere voluit.

I.

CAMDENUS.

Quem cum Regina admisisset, expectans ut gratias ageret, quod pacem Polonis ab Amurathe Turcarum imperatore bellum minante impetrarat.

LARREUS.

Il (Sigmund) avoit de l'obligation a Elisabeth de sa mediation apres de Sultran Amurat, & elle avoit lieu d' en attendre des civiltex & des remerciemens.

Hic non ex acte exprimitur mens Camdeni (volentis, Regi-

Reginam non admissuram fuisse legatum, nisi expectasset &c. cum dicitur quod saltem causam talia expectandi habuerit.

II.

Legatus, homo pro gentis ingenio prompta audacia, quem cum Regina admisisset, &c. ille, &c. more in Anglia insolito, inferiorem conclavis partem, vultu ad Reginam obverso, retrocessit. Ibi alta voce oratione latina conqueritur &c.

L' Ambassadeur Polonois affectant une hauteur mal entendue naturelle a ceux de sa nation, oubliant le respect & la reconnoissance qu' il devoit a une si grande Princeesse & qui avoit rendu de si bons offices au Roy son maitre. Ajant etè in troduit a l' audience, il se plaignoit &c.

ET PAULO POST: Exhibuit orationem sibi traditam & ab aliis compositam &c. ET ITERUM: Non sibi imperatum ut responderet, sed ut mandata exponeret, &c.

III.

Quibus dictis se in conclave recepit. Dzialinus, ut se excusaret, orationem illam, quibusdam Consiliaris scriptam exhibuit &c. Regina per consiliarios hæc nunciari iussit &c. Sciscitantibus quid ad hæc responderet, dixit, non sibi imperatum ut responderet, sed ut mandata exponeret & responsum referret. Posteaque benigne dimissus est.

Elle se leva en achevant ce discours & se retira dans son cabinet, laissant l' Ambassadeur bien en confus & bien mortifié. Il ne revit plus sa Majestè depuis, & negocia avec les Commissaires. Mais il ne put rien obtenir, & on le congédia sans luy donner aucune satisfaction sur les plaintes ou peu justes, ou trop fieres.

Dicendum, an hic verba Larrei adæquate referant mentem Camdeni, non animo taxandi scriptorem incomparabilem, sed excitandi auditores, ut in lectione autorum operam

dent, quo conceptus eorum exacte correspondeant conceptui scriptoris nec latiores sint illo nec angustiores, tantum abest, ut dissentientes ab illo.

IV.

Regina extemplo hominis audaciam modesta eloquentia hisce verbis compressit.

La Reine n' estoit pas acoutumée a oïr des harangues menaçantes, elle, dont toutes les têtes couronnées craignoient les armes ou respectoient l' alliance; elle d' ailleurs naturellement vive, & qui ne pouvoit souffrir, qu' on perdît le respect, qui lui estoit dû. Mais d' autre côté elle savoit moderer son resentiment pour peu qu' elle en de tems a se recueillir, & sa vivacité ne lui servoit, qu' a répondre plus a propos & avec plus de force. Que je sois trompé dit elle &c.

Commendatus hic valde Larreus, quod ea, quæ paucis verbis dixerat Camdenus, magis vivis coloribus depinxerit, atque adeo in lectore sensibiliores conceptus de magnanimitate & præsentia animi Elisabethæ excitaverit.

Unde observatio præcedens non eo trahenda, ac si velimus historicos alligare ad verba scriptorum, unde sua hauriunt.

V.

Ad te quod attinet, multos quidem libros nobis legisse videris, ea tamen, quæ ad res politicas pertinent, parum intelligere. Quod enim jus gentium toties in oratione usurpas, scire debes &c.

Pour ce, qui est de vous, Monsieur l' Ambassadeur, j' ay bien remarque, que vous aviez lu beaucoup de livres, mais vous entendez fort mal la politique. Car enfin vous avez souvent repeté ce grand

grand mot de Droit des gens, sans scavoir, en quoi ce droit consiste, & vous l'avez applique fort mal a propos a votre sujet. *Sachez donc &c.*

Ostendendum & hic, quomodo paucis verbis adjectis Larréus & vivacius longe expresserit ironiam Reginae, & clariores reddiderit cogitationes Camdeni.

II. *Observationes promiscuae breviores.*

(I) Qui factum fuit, ut Regina tam prudens & provida se exposuerit, ut audire cogeretur hanc legati exprobrationem? cur non, more alias in aulis consueto, curavit, ut aliquis ante receptionem tam solennem expiscaretur à legato scopum legationis?

Sane ista expectatio gratiarum actionis propter pacem, Polonis procuratam, quam Camdenus affert, non videtur satis consulere prudentiae Reginae. Cum ista pax jam ante septennium facta fuisset, & Regina mox literas gratiarum actione repletas tam a rege quam a Cancellario Poloniae accepisset.

(Larréus 4. p. 501.)

Sed fato tamen haec negligentia magis adscribenda, & quod etiam maxime providi homines ob imperfectionem naturae humanae saepe soleant praetervidere aliquid, quod re facta quilibet agnoscat praetervisum esse, & quod forte alii minus diligentes non praetervidissent, maxime scrupulosi homines, & nodum in scirpo quarentes.

Neque enim, (quod pro excusatione Elisabethae sit dictum) etiam suspicari debebat, quod legatus rem parum gratam esset propositurus; partim quod negotium illud, super quo querela fiebat, etiam jam anno 1589. contigisset, & ita illo tempore fere obsoletum haberetur; partim, quod istud negotium tangeret civitates Hanseaticas Germaniae, non regnum

C ;

Polo-

Poloniae; partim quod, si maxime id Poloniam tetigisset, tamen beneficium procuratae pacis erat integro fere anno recentius, nec post literas illas humanitatis plenissimas novo facto civitates Hanseaticae, & multo minus Polonia erant irritatae.

(II) Quid vero commovit Sigismundum, ut legationem tam improvisam ad Reginam mitteret, praeripis eo tempore, ubi ex regulis prudentiae minime consultum videbatur, Reginam amicam irritari; scilicet ubi Rex cum Svecis suis gravissima negotia agenda habebat?

(Larr. p. 583.)

Sed (1) Rex ille fuit maxime inconstans plerarumque suarum actionum directionem relinquens Jesuitis.

(2) Zamoscius Poloniae Cancellarius, vir magnae virtutis & auctoritatis, qui & nomine regni Elisabethae gratias egerat (Larr. d. p. 501.) absens erat & inscius hujus legationis, & sic adeo eadem alterius Ministri consilio expedita.

Igitur uti Principes multi nomina sua commodant actionibus ministrorum, saepe amulorum, saepe contrariis; & Zamocius multos habebat amulos & invidos.

(3) Forte etiam civitates Hanseaticae per Gedanenses, cum Gedanum in sedere esset, Regem ad haec faciendam urserunt. (conf. Camden. d. p. 741.) Forte Rex pecunia Gedanensium egens necessitate adactus fuit in istorum petita condescendere. Forte & Gedanenses fuere, qui orationem illam, libertatem civitatum Hanseaticarum valde spirantem, composuerunt.

(III) Prudentia singularis Elisabethae hic notanda, quae dignitatem suam, & regni sui & responso congruo, quamvis paulo acriori, adversus duriores Imperii processus tuta est, & postea tamen hominem benigne dimisit & statim legationem missa ac propositis honestis conditionibus aliquid remittere de jure suo maluit, quam nimio rigore utens utilitatem populi sui

fui & commercia libertate florentia, atque jam periculum aliquod patientia pessundare. (*conf. Camd. d. v. 740.*)

(IV) Peculiarem observationem merentur verba Camdeni ex mente Elisabethe: *Aliam regnorum, aliam civitatum esse rationem: Regum interesse potius regie dignitati, quam mercatorum avaritia patrocinari, ne nimio plus contra Reges insolescant.*

Unde facile resolvitur potest questio. Cur sub regnis absolutis rarissime florent commercia, contra vero maxime florent in liberis rebus publicis, aut sub imperio Senatus existentibus, vel certe in regnis temperatis.

(V) Cur homines multa lectionis plerumque careant prudentia civili? In promptu causa est, quia plerumque excellunt memoria & defectu iudicii laborant, magna mixtura avaritiæ & voluptatis præditi.

Huc respexit, quisquis fuit, qui tali homini epitaphium scripsit. *Hic jacet N. Vir beatæ memoriæ & expectat iudicium.*

Tales vero etiam esse, qui plurima de jure gentium, blaterant, ut recte Regina de legato observavit, novo exemplo illustrabunt meditationes capitis sequentis.

Imo tales sæpe esse solent pariter uti hic legatus polonus, insolentes, jactabundi, putantes se omnia scire, quæ strenue nesciunt, contemptores aliorum, imprudentes, plurima promittentes, parum vel nihil præstantes, & apertissimas ineptias ac contradictiones magna animi constantia defendentes. Ex eadem temperamenti mixtura.

Horum scriptis quomodo uti debeat prudens, ostendendum. Scilicet tanquam locis communibus, & quæ occasionem cogitandi suppeditant de rebus, de quibus alias forte non cogitassemus.

Quin & politicas scribant ex ratione modo dicta, et si prudentia civili careant, unus tamen magis quam alter. Nam & inter hos, uti in omni affectuum mixtura, gradus sunt. Et unus altero pruditor & modestior est.

(Dice

(Dicitur hac occasione quippiam de usu operum Politicorum Bodini, Besoldi, Arnisei, Knichenii.)

(VI) An tales apti legationibus & negotiis civilibus? Facilis responsio ex precedentibus. Si res judicium requirat, omnium minime, quia insolentia sua & imprudentia omnia perdunt. (Exemplum pete rursus ex cap. seq.)

At si res odii plena secundum normam præscriptam expedienda, aut memoriter quippiam recitandum, res optime & sine hæsitantia expediunt. Ut patet ex exemplo legati nostri.

Quare uti nullum instrumentum tam vile, quo non uti possit prudens paterfamilias, uti nullum venenum tam noxium, ex quo medicus prudens non possit præparare medicinam: ita nullus homo tam perditus est, quo non possit uti respublica.

Potissima pars prudentiæ rectoriæ consistit in electione personarum ad negotia gerenda idonearum.

Potissima etiam causa damnorum publicorum est, quod plerumque officia assignentur iis, qui ad alia sunt a pati.

(VII) Ex dictis etiam patet cur Regina melius intellexerit ex tempore differere de jure gentium, quam homines eruditi nil nisi jura gentium expuentes: Quia videlicet eruditi magis nituntur præjudicio autoritatis & delectantur ideis inanibus, regentes id discunt ex praxi casuum obvientium in sensus magis incurrentium, ubi nulli autoritati locus est.

III. Jus Gentium.

Quod plurimi jus gentium cum legato crepent, paucissimi cum Regina id intelligant, ratio est, quod jus gentium multiplici significato supponatur, quorum singuli diversa & sæpe opposita prædicata admittunt.

Hæc vero qui non secernit, sed miscet, is necessario miscet etiam prædicata illa, & sic inconvenientia prædicata aptans subjecto, necessario erroneas defendit assertiones, & sæpissime contradictoria asserere cogitur.

Hinc

Hinc exponenda erit homonymia juris gentium.

Et simul ostendenda diversa prædicata intuitu quæstionis (1) utrum jus gentium sit naturale an voluntarium seu divinum an humanum? (2) an mutabile an immutabile?

(Ex fundam. jur. nat. & gent. l. 1. c. 5. §. 65. - 70.)

Cum tamen jus naturæ etiam æque sit homonymum, simul ejus homonymia est demonstranda. (ex dictis ibid. §. 58. - 64.)

Et respondendum illis, qui jus gentium ex pacto vel jure consuetudinario deducunt. (ibid. §. 75. - 78.)

(3) Utrum jus gentium promiscue possit allegari in causis belli justificis tanquam violatum? Negatur.

Tum demum allegari potest, si violata sint præcepta justitiae, non si violata sint præcepta honesti & decori.

(Differentia horum præceptorum monstranda ex cap. 7. §. 89. 90. 91. & c. 6. n. 34. seq.)

Nam sola injuria est justa belli causa. At qui inhoneste vivit, sibi nocet, qui indecore de jure suo non vult aliquid remittere. (d. c. 6. §. 40. 41. 43. 56.) Neutro casu alteri injuriam facit.

Unde patet quam breviter possint expediri quæstiones de justis bellorum causis ob denegata officia humanitatis, ob hæresin, atheismum, idololatriam aut denegatam sepulturam, aut si gentes bello petiæ dicantur esse servi natura.

(Talia sunt pleraque bella primorum Regum Franciæ Christianorum, Clodovæi M. potissimum, & Caroli M. adversus Saxones, Hispanorum adversus Americanos. Huc pertinent multa ex Grotii lib. 2. c. 2. & lib. 2. c. 19. §. 51. de bellis ob denegatum transitum militum, mercium, ob imposita vectigalia, prohibitam accessionem ad litus, denegatam admissionem peregrinorum &c. de quibus sententiam nostram diximus in institutionibus Juris præd. l. 2. c. 6. §. 35. seq. & lib. 3. c. 10. §. 27.)

Fluit etiam ex dictis, quod non allegari possit indistinctè jus gentium esse violatum, si libertas naturalis vel gentium ab altero sit impedita. Cum libertas & jus libertatis sint diversa.

D

Liber-

Libertas naturalis infinita est, jus libertatis, quo violato mihi fiat injuria, est valde restrictum, vel intuitu spatii, quod in meo dominio est, vel intuitu actionum ipsarum, quatenus per eas alterius jus non laeditur, vel intuitu libertatis alienæ, ne una libertas alteram tollat &c.

Ex dictis autem facile potest ostendi, quam malam causam sub pretextu juris gentium defenderit legatus, & quam bene innocentiam suam demonstraverit Regina.

Dux erant quæstiones controversæ, circa quas civitates Hanseaticæ prætendebant, jus gentium esse violatum a Regina.

I. Quod privilegia ipsorum commerciis olim indulta in Anglia intuitu libertatis a vectigalibus successores & Regina postea iterum sustulerint.

(Etsi enim quoad hoc punctum non memoret Camdenus, legatum provocasse ad jus gentium, tamen notum est, excerpta ex oratione hic saltem referri. Et Regina dicit, legatum sæpius ad jus gentium provocasse. Ergo & hic sine dubio ad id provocatum est.)

II. Quod naves earum mercatoriarum à Dracone fuerint interceptæ.

Quid ex jure gentium a legato hic fuerit allegatum, non dicitur, sed nullum est dubium, quin ad libertatem mercatorum provocaverit, quod scilicet commercia sint juris gentium. (*conf. Larcium p. 492.*)

Ad illa vero ex modo notatis facile respondetur. Commercium sunt juris gentium, sed in se spectata non pertinent ad regulas justitiæ. Libertas mercatorum indefinita non facit jus gentium.

Jure gentium habes libertatem commercia exercendi, habent & alii. Si tu habes libertatem vendendi, habent & alii, certe alii tum habebunt libertatem emendi. Si habes libertatem commercii exercendi in tuo, non tamen habebis in alieno, sine domini consensu, ergo nec per alienum,

Si

Si libertatem habes vendendi quibuslibet, etiam hosti tertii, habebit ille tertius saltem libertatem, hæc tua commercia tanquam sibi noxia impediendi, & quia pro hoste habendus est qui hostem adjuvat.

(Unde frustra provocabant civitates Hanseaticæ, ad neutralitatem ap. Larreum d. p. 492.)

Addebat Regina & alias responsiones, æque fortes: de natura privilegiorum revocabili, de facta jam revocatione, de violatione privilegii ab ipsis Hanseaticis facta; de facta præmonitione ne apparatu bellico hostes Angliæ sublevarent, de iniqua Hanseaticarum postulatione, quod meliori jure circa commercia in Angliam velint uti quam ipsi Angli &c.

(Camden. hic in textu & p. 591. seq. 694. seq.)

IV. Politica & jus gentium.

Quid vero hoc est, quod Regina legatum ignorantia in jure gentium accusat, eo quod politicam ignoret. An politica & jus gentium unum idemque sunt, aut quomodo differunt?

In scholis equidem affinitas esse statuitur inter jus gentium & politicam, in eo tamen differre dicuntur, quod politica debeat docere quid sit utile, jus gentium doceat quid sit justum. (Vide Textor. Synops. jur. gent. cap. 1. de quo autore dicendum.)

Interim uti politica scholastica & vulgaris nihil minus docet quam doctrinam utilitatis, ita in ipsis etiam libellis eadem tractant in jure gentium quæ tractantur in politicis & vice versa, & tali jure gentium etiam non aliter uti poteris, quam locis communibus. (conf. dicta supra medit. 2. obj. 5. in fine.)

Igitur in usu systematico politicam discernere poteris, uti libuerit, in usu practico seu in applicatione præceptorum ad exempla, qualem nos jam intendimus, ita unita sunt politica & jus gentium, ut unum sine altero frigeat.

Et revera, cum alibi ostensum fuerit, honestum, utile & jucundum non differre realiter sed saltem ratione conceptuum,

& revera nullum justum fit inutile, nec ulla vera utilitas justitiae repugnet, ac praeterea etiam in quaestionibus juris privati Jcti saepe consili solcant de eo, quod quaerentibus fit utile, injuriosum esset in jurisprudentiam, si quis ei velit imputare crimen turbatorum finium, qui in actionibus principum & personarum publicarum judicandis admiscet applicationem principiorum politicorum.

Ergo nemo mihi vitio vertet, quod, dum negotia gentium ex jure gentium examinanda proposuerim, subinde immisceram exempla, in quibus primaria est quaestio de utilitate.

CAP. III.

JUS GENTIUM IN EXEMPLIS.

WICQUEFORTIUS,

de Legato & ejus functionibus lib. 1. scilicet. 20. p. 882. seq.

EN l'an 1642. Francoisco Andrada Leitao, Ambassadeur de Portugal a la Haye, ayant esté trompé par un maquignon, le retint prisonnier dans sa maison. La Femme du maquignon en fit du bruit, sur lequel la canaille s'estant assemblée, cassa d'abord les vitres a coups de pierres: enfonça la porte de la rue, força en suite toutes les autres portes, les coffres & bahus, & emporta tout ce qu'il y avoit de vaisselle & de meubles: avec tant de desordre, que tout ce que l'Ambassadeur & ses domestiques purent faire, ce fut de se sauver par le jardin dans les maisons voisines. Les bourgeois se mirent sous les armes, & la Cour de justice, avec le Magistrat de la Haye, se porta sur le lieu, pour arrester le progres du tumulte. L'Ambassadeur en fit des plaintes aux Estats Generaux, & il y eut des deputés, qui estoient

estoyent d'advis qu'il le falloit dédommager, afin de décharger l'Etat du juste reproche, qu'on luy pouvoit faire, d'avoir souffert, qu'on eust violé LE DROIT DES GENS en sa personne & sa maison. Mais le DROIT DE GENS fut encore negligé en cette occasion, & on obligea l'Ambassadeur a se contenter d'une meschante excuse, que les Estats luy firent faire par trois de leurs deputés. L'Ambassadeur, qui avoit publiquement enseigné le Droit, devoit sçavoir qu'il ne luy estoit pas permis de faire une prison de sa maison, & ce fut une grande imprudence a luy de se commettre avec une canaille, qui ne connoit point de milieu entre la plus déborder licence & la plus infame servitude. Mais l'Etat estoit obligé de reparer une violence, qu'elle ne pouvoit punir, & de le dédommager de ce qu'il avoit perdu dans ce soulèvement populaire.

Il arriva quelque chose de semblable en l'an, 1601. a Antoine de Silly, comte de Rochepot, Ambassadeur de France en Espagne. La cour estoit a Vailladolid, ou les habitants n'estant pas fort accoustumés de voir des Francois, firent plusieurs insolences a ceux de la suite de l'Ambassadeur, jusques a l'obliger a sortir du carosse, pour mettre l'espée a la main contre ceux qui outrageoient ses gens, & qui avoient tué un de ses laquais derriere luy, sans qu'il en pust avoir raison. Apres cela quelques uns de ses gentilshommes estant un soir allé prendre le frais, le peuple commença a leur dire des injures, & a les traiter de Vel-lacos, de Borachos & de Lutheranos; de sorte que les Francois mettant l'espée a la main, en coucherent deux sur le carreau. Mais ils ne se firent pas si tost retirés au

logis, qu'ils s'y trouverent investis par le peuple, assisté d'un bon nombre d'officiers de justice, qui sous pretexte de prevenir un plus grand desordre, forcerent la maison en plusieurs endroits, enfoncerent les portes des chambres, pillerent & emporterent, la vaisselle d'argent, & les autres meubles, battirent & outragerent les domestiques, & emmenerent les gentilshommes prisonniers, & avec eux le neveu de l'Ambassadeur. Quelques jours après on luy fit rendre ce qui avoit esté derobe; mais les gentilshommes demeurèrent prisonniers. Sur l'avis que l'Ambassadeur en donna au Roy son maistre, on luy ordonna de sortir de la cour d'Espagne, le Roy defendit le commerce avec ce Roiaume-là, & les deux couronnes alloient apparemment rompre sans l'entremise du Pape, qui se fit amener, & delivrer les prisonniers, & qui les mit entre les mains de l'Ambassadeur de France, qui estoit à Rome. Du Fargis, qui estoit Ambassadeur de France à la cour de Madrid, y eut une rencontre presque semblable en l'an. 1621. & elle auroit produit un semblable effet, si le Marechal de Bassompierre, qui y arriva ex ce temps là, en qualité d'extraordinaire, n'eust accommodé le différent.

La justice de Vailladolid viola le DROIT DES GENS, en deux façons, en forçant la maison de l'Ambassadeur & en enlevant ses domestiques, & le Roy d'Espagne en consentant à l'un & à l'autre, n'estoit pas tout à fait innocent. Ses ministres en ont rejette la faute sur le peuple, le quel s'estant soulevé, on estoit contraint, de luy donner quelque satisfaction: & cela auroit un peu d'apparence, si les gentilshommes ne fussent demeurés prisonniers & aux fers,

fers, jusques a ce qu' on les leur ostast a Rome. Le Roy devoit demander a l' Ambassadeur ceux qui avoient tué les Espagnols, ou le presser d' en faire justice luy mesme, & faire de l' un & de l' autre se faire faire raison par le Roy de France. Quelque temps après, & mesmes avant que les prisonniers fussent remis entre les mains du Pape, ce qui ne se fit qu' au bout de dix mois, les gens de l' Ambassadeur de Venise tuèrent deux Espagnols a Madrid, mais le Roy d' Espagne defendit qu' on les prist, ny dans la maison, ny a la suite de l' Ambassadeur, quelque part qu' il fust, a la ville ou a la Campagne. Ces defenses estoient conformes au **DROIT DES GENS**, & c' est ainsy que l' on en a usé en Hollande, pendant qu' on y avoit encore du respect pour le mesme Droit. Le mesme jour que M. de Thou, Ambassadeur de France, arriva a la Haye, vers la fin du mois d' Avril 1657. un de ses domestiques voulut faire violence a une femme, qu' il rencontra la nuit dans la rue. La patrouille l' en empescha, & l' emmena au corps de garde, a dessein de le mettre le matin entre les mains de la justice, l' Ambassadeur en ayant esté adverty, reclama son domestique, & les Conseillers Deputes de Hollande, qui representent le Souverain de la Province en l' absence des Estats, le luy firent rendre, a fin, qu' il en fist luy mesme faire justice. De Thou avoit raison de parler pour son Domestique, & de faire voir a l' entrée de son employ, qu' il n' estoit pas indigne du caractère, dont le Roy l' avoit honoré, puis qu' il en sçavoit bien soutenir la dignité : & les Estats de Hollande de leur costé firent bien connoistre, qu' ils vouloient respecter le **DROIT DES GENS**,

C'est pourquoy on ne doit point PRENDRE EXEMPLE sur l'ac̄tion d'Olivier Cromūel, qui fit en l'an. 1653. enlever Pantaleon de Sa & Meneses, de la maison du Comte de Penagion, Ambassadeur de Portugal, son Frere, & le fit publiquement executer a Londres. Il est uray, que Pantaleon avoit fait une grande violence, en tuant mal a propos un Anglois, qui se promenoit avec son accordée au lieu, que l'on appelle le Nouveau change. Il est uray encore, que les habitans de Londres furent extremement irrités de cette ac̄tion, qui estoit capable de faire soulever la ville, & qu'il estoit necessaire de leur donner quelque satisfaction. Mais il est uray aussi, que Cromūel les pouvoit satisfaire par des apparences, & qu'il devoit faire toute autre chose plustost, que de violer le DROIT DES GENS. Il le voulut bien sacrifier, avec ce gentil homme, a son ambition, & apres avoir commis un parricide, il ne craignoit point de commettre un sacrilege.

L'offre, que M. de Thou fit de punir son Domestique, & l'acquiescement des Estats de Hollande, confirment ce qu'on dit du Droit, que l'Ambassadeur a de faire faire justice dans sa maison de ceux qui en dependent.

MEDITATIONES

I. Wicquefortii liber.

Fata Autoris quorum partim ipse meminif.
(Pufend. Rerum Brandenburg, lib. 7. S. 54. Postquam Arandius publicam personam Lutetiae suscepisset, Gallos inde ansam arripuisse, Abrahamo Wicquefortio, qui hactenus titulum residentis gesserat, imperandi, ut e Gallia faceret,

feret, invisit, quod sinistrae narrationes de aula gallica spargere argueretur. Is cum iusto parete nollet, in Bastiliae custodiam abductus est. Sed cum Brandius ejus causam suscipere institueret, Galli istum, addito militum praesidio, Caletum abduxerunt, inde in Hollandiam trajiciendum. Data ad Electorem litera, factum id excusantes, quod ipse apud Blondellum (*Legatum Gallicum in aula Electorali*) negasset, istius patrocinium a se suscipi. Eundem quoque platum salario frui, ac non tam publica Electoris negotia tractasse, quam relationes e vulgi fere rumoribus confarctatas transmississe. Scripserat iste in Hollandiam de neptibus Mazarini, de amoribus regis & ejusmodi aulae fabulas: tum & favorem in Condium principem praese ferebat. Sed praecipue eundem premebat odium Tellierii, cui vitio asperitum ingenium erat, sanguinis sitiens, & misereri nescium. *Adde Galardian dans les reflexions sur les memoires &c. p. 122. 123. obs. Hallens. T. II. obs. 17. Mons. Bernard. Narvall. de la Rep. des lettres, mois d'Avril. 1702. p. 420.*

Tata libri. Tres editiones auctoris: (*L' Ambassadeur* l. 1. c. 1. p. 3.) duae sub titulo: *Memoires touchants les Ambassadeurs* in forma minori. Tertiae titulus: *L' Ambassadeur & ses fonctions* in 4to. (*ibid. & imit. dedic.*) Corruptio editionis Lipsiensis textus Gallici falso mentientis in titulo Hagam Comitum. Impertinens transductio in linguam Germanicam.

In primis editionibus auctor multa scripserat iniquius in status confederati Belgii & alios. De his admonitus cum censura a Galardo, pleraque, si non omnia, in tertia editione omissa sunt. Haec etiam cum privilegio Statuum edita. Nilominus tamen & hic nonnulla contra Hollandos acriter dicta. (*no. 2. l. 1. sect. 11. p. 258. & sect. 29. p. 268.*)

Occasio scripti, ejus captivitas. Auctor voluit conferre nova axiomata adversariorum suorum cum exemplis omnium temporum & populorum, qui jus gentium aliquo modo venerari sunt. (*Preface de memoires.*)

Scribit non exacte, nec certo observato ordine, cum versetur in scientia maxime incerta & fallibili. (*Memoires p. 3. 4.*)

In tertia editione voluerat equidem auctor confusionem
E
priorum

priorum editionum in ordinem redigere ; sed & hic tamen impeditus est, ut propositum non potuerit perficere.

(Dedicace de L' Ambassadeur.)

Autor reflexionum adversus primam editionem, etsi non ipse sit affectuum vacuus, (*Sed ubique servor religionis Pontificia & nimia inclinatio in partem Hispanicam apparat. Conf. etiam p. 151.*) satis perspicue tamen ostendit affectum odii Wicquefortiani in Hollandos. (p. 106. - 132.)

Et ipse autor in tertia editione (*d. p. 3.*) eam censuram diffiteri nequit, sed excusat infirmitatibus communibus toti humano generi.

His vero suppositis non potuit non autor sibi sepius contradicere, & censuram aliorum incurrere.

In primaria quaestione de inviolabilitate legati contradictiones non paucas ei monstravit Gallardus. (p. 127. & 129.)

Judicium nostrum de eo jam dedimus in disert. Lipsiensi, de jure Asyli legatorum adibus competente. (s. 16.)

Eum concessis praemis negare conclusionem ostendit Justinus Presbeuta. (*de jure legat. stat. Imperii S. 100. p. 200.*)

Idem ostendi potest circa quaestionem, quam in loco hic excerpto tractat, de privilegiis adium legati.

(Nam scopus noster non est, eam quaestionem ex genuinis fundamentis hic resolvere, cum ea exposita jam fuerit alibi in d. disert. de jure Asyli S. 13. seq.)

Nam (1) autor non nisi exemplis probat, quod a quibusdam gentibus violatum, ab aliis observatum fuerit jus gentium. Modo dicit, non debere exemplum sumi ex facto Cromwelli, modo statim addit, exemplo Thuani jus gentium confirmari.

(2) Hic defendit Cromwellum violasse jus gentium, quod fratrem legati Portugallici homicidium dolosum committentem, publice decollari fecerit. Pag. 918. diserte asserit, quod legatus vim faciens non sit inviolabilis, quia hic jus naturae praevalcat juri gentium.

(3) Si

(3) Similis observatio est, dum JCtos Hollandos p. 908. taxat, acsi impertinenter dixerint, quod Sassijs publicè alium vulnerans violaverit jus gentium, cum debuissent dicere, quod violaverit securitatem publicam.

Nihil equidem poterat impertinentius ab autore dici, cum jus naturæ & jus gentium sæpissime soleant synonymice usurpari.

Et cui usui distinctio illa inter violatores juris naturæ, seu securitatis publicæ & juris gentium, si verum est, uti verum est, quod dicitur d. p. 918. quod jus naturale prævaleat juri gentium, i. e. quod violatores juris naturalis non possint allegare immunitatem juris gentium.

Uti vero in omnibus operis paginis juris gentium fit mentio, ita hætenus dicta ostendunt, injuriam non fieri auctori, si accenseatur illis, qui ubique jus gentium loquuntur & destituuntur tamen judicio politico, & qui adeo ad legationes ipsi etiam non multum apti sunt. (Sed. cap. præced. med. 2. qu. 5. & 6.)

Interim etiam causa apparet, cur tam æstimeretur istud scriptum a viris politicis, (vid. quæ de usu talium scriptorum jam diximus d. q. 5.)

Fundamentalis error auctoris in eo consistit, quod ipse non habuerit distinctum & genuinum conceptum de jure gentium.

Unde nec in toto opere ullam juris gentium definitionem tradit.

Et quomodo habere potuisset, cum ipse fateatur, hanc scientiam esse maxime incertam & fallibilem.

Ex hoc errore fluit alter, quod sibi proposuerit jus gentium docere per exempla.

II. Vana doctrina juris gentium per exempla.

Exempla sunt rerum singularium. Jus gentium (ut omnes disciplinæ) nititur regulis. Regula vero oriuntur ex principiis universalibus.

Unde de singularibus non dantur regulæ, nec singularia regulam faciunt.

Hinc etiam dicitur, exempla non probare sed illustrare. Et quatenus saltem illustrant, eorum non requiritur veritas.

Exempla vera & ficta dantur, tam de actionibus injuristis quam de justis, tam de stultis, quam de prudentibus. De illis tamen vera plura occurrunt, quam de his.

(Unde ad ficta spectant exempla heroica in Panegyricis & libris Romanicis.)

Ergo & ex hac ratione exempla non possunt probare jus gentium aut ejus violationem.

Præmissis cum qui violasse dicitur, id regulariter neget.

III. *Iusta doctrina juris gentium in exemplis.*

Cum tamen exempla doctrinam illustrent, magnus usus est exemplorum in doctrina omni, & sic etiam in jure gentium.

Regulæ ex abstractionibus universalium constant, exempla ex singularibus sensibilibus.

Sensibilia maxime perspicua sunt, universalia sunt obscuriora.

Optima doctrina, quæ obscura reducit ad ea, quæ sunt maxime perspicua.

Exempla sine regulis seducunt homines, ut ab eventu judicent.

Regulæ sine exemplis seducunt homines, ut delectentur speculationibus & abstractionibus inanibus, quarum exempla non occurrunt, vel rarissime.

Duplex methodus tradendi disciplinam in exemplis.

I. Si subjiciantur regulæ exempla. II. Si exemplis applicentur regulæ.

In lectionibus publicis & ubi sunt auditores promiscui, præferenda posterior methodus.

(1. Hac

(1. Hac latius exponenda ex dictis de prudens, consult. cap. 2. §. 24. seq.)

2. Dicenda etiam hac occasione de singulari methodo Lipsii, tradendi doctrinam civilem per sententias antiquorum, item de ejus momentis & exemplis politicis; de theatro prudentiæ seu commentario in Lipsii politicam. De Valerio Maximo, De Petri Aro-dii Pandectis rerum judicatarum.)

IV. Prudentia judicialis in exemplis.

Differentia prudentiæ judicialis a consultatoria, item a judiciaria. (Ex cap. 1. de prud. consult. §. 32. seq.)

Judicialis magis exemplis addiscitur, regulas tamen non excludit. [d. c. 1. §. 60. & c. 2. §. 9.]

Et quidem fere iisdem regulis utitur quibus consultoria, [d. c. 2. §. 10] nisi quatenus judicialis a consultatoria differt.

Præcipue sunt: *Exempla seligenda magis præterita quam præsentia.* Quia de præsentibus vix potest judiciari sine periculo.

Ei magis externa, quam domestica: Quia periculi plenum est, judicare de factis, præteriis etiam, principum, quorum successoribus subjecti sumus.

Magis tamen vera, quam ficta.

Ficta non habent quidem periculum, & alia multa com-moda præstant, unde non plane sunt a doctrina prudentiæ excludenda, [per dicta ibid. §. 23.]

Sed interim vera præstant. [conf. ibid. §. 22. & Conring. de civil. prud. p. 301.] Nam minima circumstantia variat judicium. At in fictis liberius est addere vel demere circumstantias, quam in veris.

(Igitur non tanti fructus sunt etiam collegiorum, ut vocantur, practico-rum, quam si quis admittatur ad arcana Advocati vel judicis.)

Igitur attente erueda omnes facti circumstantia. Nempe ad decisionem facientes.

Conferendi plures de eodem facto scriptores.

Pependenda antecedentia facti & consequentia.

Constare debet de fide historici & de verosimilitudine facti.

(*Sid. integr. dissert. nostram. de fide juridica.*)

In judicio ferenda vitanda præjudicia & affectuum & auctoritatis.

(*Hinc & regulariter melius erit judicare ante inspecta aliorum judicia. Contra quam fit communiter in Academiis. Non negligenda tamen planè aliena, vel ut confirmemur in judicio nostro, vel ut id corrigamus, ubi erravimus.*)

Non judicandum, nisi ex regulis rectæ rationis.

(*Ergo necesse est, ut & has probè perpendamus, an sint veræ vel falsæ. Et ne præcipitemus judicia nostra, nisi jam intelligamus principia rectæ rationis.*)

Et harum intuitu secernende regule honesti, justii, decori, utilitatis. In re ètè formando potissimum statu controversiæ, & discernendis quæstionibus.

(*Principia justii, honesti, decori, dedimus in fundamentis Juris Naturæ & Gentium c. 6. utilis, in lineis de prudent. consult. c. 4. seq.*)

In ferendo vero judicio conjungenda iterum hæc omnia.

(*Quia prudens factum demum illud est, ubi bona hæc omnia fuerint obtenta, aut, si omnia non potuerunt obtineri, ubi saltem potissimum. Sunt & imprudentiæ gradus diversi secundum distinctionem boni, justii, decori, jucundi. Conf. fund. jur. nat. & gent. c. 6. n. 72. seq.*)

V. Scopus & fructus harum lectionum.

Operam dabimus, ut recensitas regulas in his lectionibus observemus.

Ut Auditores varios earum fructus sentiant absque nausea, & variatione reddantur attentiores.

Si modo noticia bonorum autorum cum judicio de iis proponatur;

Modo exerceatur judicium eorum in examinanda fide auctoris & verosimilitudine factorum;

Modo ostendantur media eruendi circumstantiarum non memoratarum verosimilitudinem;

Modo

Modo principia honesti, justi, decori, utilis, ex quibus
judicium ferendum, exponantur &c.

Ita etiam multi excitabuntur ad legendos bonos & utiles
in vita civili autores.

Multi palpabunt defectum communem, & erroneam per-
suasionem, quasi nempe Studiosos Juris, etiam nobiles, non
deceat scire bonas artes, & literas humaniores, ac prudentiae
civilis fundamenta, sed sufficiat febriculosa juris justinianei
notitia.

Et ita excitabuntur, ut lectiones & collegia professorum,
tam necessaria studia systematicè exponentium, diligentius
frequentent.

CAP. IV.

CURA MILITUM NON BENE VA- LENTIUM.

PLUTARCHUS,

in Solone circa finem p. m. 90. ex interpret. Xylindri.

Pisistratus rerum potitus, ita demereri Solonem perrexit,
omnique honore & observantia colere, ut eum & con-
siliarium habuerit, & multarum suarum actionum lauda-
torem. Plerasque enim Solonis leges retinuit, ipse is stans,
amicosque ut idem facerent cogens: Adeoque homicidii
causa in jus apud Areopagitas vocatus, cum jam tyranni-
dem gereret, moderate tamen ad dicendam causam adfuit:
actor autem non respondit ad nomen. Ipse etiam alias le-
ges sanxit, quarum e numero est ea, qua ii, qui in bello mem-
brum aliquod amisissent, publice alijubentur. Heraclides
hoc ante a Solone de Therfippo mutilato decretum, tum
Pisistratum imitatum tradit. Legem quoque de ocio (si
Theophrastum audimus), non Solon, sed Pisistratus posuit:
qua

qua & agrum colit diligentius, & urbem tranquilliorera fecit.

MEDITATIONES.

I. Solonis & Pisistrati comparatio.

BReviarium vitæ Solonis. (ex Plutarcho; Laetio, Meursio) Et Pisistrati. (ex Autoribus in Dict. Moreriano & Hoffmanniano citatis, Scripsit & Meursius Pisistratum.) Communiter Solon præfertur Pisistrato, tanquam unus ex septem Græciæ sapientibus, & qui civitatem Atheniensem maximè salutaribus legibus prudenter instruxerit, tyranno.

Maximè subjectæ sunt dubitationibus assertiones comparativæ.

Cum nihil sit in orbe, quod non diverso respectu & bonum & malum;

In comparatione hominum vero sæpe regnat affectus laudantium vel vituperantium, & præjudicium autoritatis.

Unde alibi ostensum paradoxum: Imperatorem pessimum meliorem optimo, Julianum Trajano.

Imo Julianum majoribus virtutibus moralibus fuisse præditum, quam Constantinum M.

Ergo videndum, annon de comparatione Solonis & Pisistrati eadem ferenda sententia.

Sane, quæ de septem sapientibus communiter creduntur, parum movebunt cogitantem, quod de iis magna fuerit dissensio & variatio antiquorum, & quod præstantissimi viri de eorum sapientia dubitaverint.

(Liert. lib. 1. Sect. 13. 20. seq. Menag. ibid. Cicero de orat. lib. 3. 6. 34.

Tulcul. 98. lib. 1. c. 5. de amicitia c. 2. & 13.)

Ipsius vero Solonis sapientiam, si ex legibus ejus æstimanda foret, tantam non esse, alibi ostensum.

(Dissert. nostræ de contr. mor. cum jure scripto §. 37. 38. Lectiones de prudent. legibus, cap. 9. n. 25. 23.)

Pisistrata

Pisistratus autem propter singulares virtutes & eloquentiam & à Solone & à Cicerone commendatur, in tantum ut tyrannorum optimus fuerit dictus.

(Laert. l. 1. Sect. 67. & ibi nota Sarrorum, & Menagium.)

Neque enim tum tyrannus denotabat regem male gubernacula reip. gerentem, sed regem simpliciter.

Jam ex ipsis septem Græciæ sapientibus Periander tyrannus fuit.

(de quo Laert. lib. 1. Sect. 94. seq.)

Et Pisistrati sapientia vel ex eo apparet, quod perfectiore lege cives allicuerit ad fortiter pugnandum, quam fecerat Solon.

Solon enim saltem constituit, ut eorum, qui in præliis occubissent, filii è publico nutriendi erudiendique sint. At Pisistratus etiam de ipsis militibus, qui in bello mutilati sunt, publicè alendis legem tulit.

(Laert. l. 1. Sect. 96. & ibi Menagium.)

II. Gloriosa Principi militum cura.

Si Apellis Alexandro de pictura differenti datum monitum omnes admonere debet, ne de re loquantur, quam non intelligunt; certe Scholæ & Academiæ bene faciunt, si de arte militandi & aliis negotiis bellicis vel taceant, vel paucissima loquantur.

Et valde vereor, ne militiæ periti vel ad indignationem vel ad risum magis iritentur, si quis cum Lipsio (*Polit. l. 5. c. 1.*) dicto acuto Isocratis audaciam hanc tueri velit, quam si sine eo conatu consilia bellica det.

Alia togæ, alia sagi ratio est, alia jura, alia consilia. Et bellum uti status extraordinarius est, ita non potest convenire cum regulis pacis.

At Academiæ feminaria debent esse Reipublicæ togatæ non sagatæ.

Uti vero bellum omne ad pacem tendit, ita quædam negotia belli sunt, quæ cum pace communes agnoscunt regulas.

Et ex duplici relatione Principis belli gerentis, illa saltem à Musis aliena est, quæ ad hostem refertur; in altera, quæ ad milites multa capita sunt ex prudentia civili togatâ derivanda. Nam cum militibus suis Princeps vivit in statu pacis.

Militia mercenaria hodie communiter recepta præ selecta, quæ olim magis in usu erat.

(Rationes cur id factum, & an melius sit, uti militia selecta, quam mercenaria, peculiarem meditationem desiderat.)

Mercenaria vere dicitur, sed intuitu militum gregariorum, utpote quorum merces, etiamsi promptè solvatur, vix tanta est, ut tenuissimè vivere possint, & qua pacis tempore vix contentus esset mercenarius.

Et nihilominus pro hac mercede milites obligati sunt quotidie vitam exponere & molestissimos labores ac rædiosissima incommoda patienter ferre.

Et si vero Princeps etiam mercenarios ad militiam cogere possit, si jure suo strictius uti velit, præstat tamen haud dubie, si milites sponte sequantur.

Unde potius alliciendi milites ad militiam, quàm vi adigendi.

Duo autem sunt scopi sponte militantium, honesta gloriæ cupido, & insana parum honeste vivendi cupiditas.

Veri sunt milites & Duci ac reipublicæ utiles, qui primum scopum sibi proposuerunt; Latrones contra & carcinomata militiæ, qui secundum, nec ducibus parentes, nec fide, nec fortitudine præstantes.

(Pulchre eos describit Leonhardus Fronsbergerus in Kriegs-Buch P. 1. lib. 6. sub rubrica, Federhansen / Eisenbeisser / Wölff- oder Spitz-Knechte zu erkennen. fol. 89.)

Integrum caput vel ideo studiosis prælegendum, quia talium militum se-

feminarium est etiam licentia nimia Academica, & j vana juvenum
perlyasio, de larvata quadam gloria studentica.

Plura ea in rem dicenda ad ductum eorum, quæ reperiuntur in *differt.*
de felicit. subdit. Brandenb. s. ult.)

Ergo militia mercenaria non plane opponenda selectæ,
ita ut nullus selectus hic adhibeatur, & omnes indistincte se
ad militiam offerentes recipiantur, sed & hic opus est prudentia,
ut afficiantur idonei, avertantur contra inidonei.

Non melius autem uterque finis obtinetur, quam si &
præmia & penæ æque in statu militari ac in statibus reliquis ci-
vium floreat. Hæ enim duæ columnæ sunt, quibus solis fe-
rè nititur felicitas Reipublicæ politica.

Unde duæ sunt virtutes præcipuæ Principis belligerantis fe-
veritas & humanitas, quarum una si careat, speratum finem non
obtinebit.

Sed iuste & prudenter temperatæ. Sine prudentia enim
& justitia nulla virtus.

Hinc æquè noxiæ humanitas Principis erga immerentes
vel merentes male, & severitas erga bene merentes.

(De severitate forte dicetur alibi. Interim commendandus Polybius
lib. 6.)

Humanitas justitiam quidem includit, sed plus est.

Inde non sufficit prompta solutio mercedis, quam justitia
postulat, quamvis denegatio ejus & cunctatio sufficiat ad per-
dendos belli prudentis fructus.

Sed requiritur insuper, ut præmia dentur vultu sereno,
prompte, liberaliter.

Nec timendum, quod ærarium non sit suffecturum ad ea-
dem distribuenda.

Honorum cupidis non danda pecunia, sed præmia hono-
rica, quæ non magnas impensas requirunt.

Interim tamen etiam subveniendum indigentæ, vel saltem
ex fructibus victoriæ.

Et providendum, ne milites ægrotantes, vel faucii, vel

mutilati pereant, sed ut qui pro salute patriæ pugnantes inepti facti sunt ad acquirendum panem quotidianum, etiam à patria sustententur.

Hinc maxime gloriosum Principi, si vulneratorum curam gerat, & his maxime humanum se exhibeat.

Unde eam in rem valde commendantur Hannibal, Alexander, Metellus, Cæsar, Trajanus, Philippicus, Alphonfus, Johannes Austriacus.

Sed illa quidem humanitas & gloria non tanta est, quam eorum Principum, qui prospexerunt militibus, etiam eo tempore, ubi amplius servire nequeunt. Nam & alias parum humani, eos quorum opera indigent, humaniter ambiunt.

Quare Pisistratus non melius bonam & benignam indolem suam declarare poruisset, quàm lege illâ de publice sustentandis militibus mutilatis latâ.

Eum imitati & alii Principes ac Statûs, Alexius Imperator Constantinopolitanus. Varii Reges Gallia, Elisabetha Angliæ Regina &c. domus publicas pro curandis vulneratis & mutilis militibus extrui curantes.

(Commend. ad ulteriorem meditationem Polybius *lib. 6.* Onofander *Strateg. c. 33, 34.* & Chokier *ibid. in notis: de la Noue disc. Polit. 198.* & *militaires disc. 17.* Knichen *Op. Polit. lib. 2. Part. 4. c. 7. ib. 14. p. 234.*)

Maximè vero his seculis talibus institutis est opus, postquam invento usu pulveris pyrii in bello frequentiores sunt occasiones ineptos reddendi milites ad laborandum salvâ vita.

Neque sufficiunt eum in finem monasteria, etiam apud Principes, ubi monasteria abundant, quia monachi ignavo dediti otio non possunt ferre homines laboris assuetos. (De la Noue *disc. 17.*)

Unde optandum, ut tales domus ab omnibus Principibus fundarentur, tanquam ex quarum fundatione etiam multa damna caverentur, quæ alias Respublica necessariò timenda habet, si ejusmodi milites negligentur,

III. Prin-

III. PRINCIPIS REGII amor militum.

Non tuta pax est sine studio belli. Et prudentis Principis est etiam in pace cogitare de bello.

Rara temporum felicitas, diurnâ frui pace.

Et ipsi pacis Principes belli curam negligere nequeunt, si circumflagentibus belli flammis subditis suis quietem in turbis parare velint.

Et rara adeo felicitas etiam, pace frui in mediis bellis.

Felices adeo nos, qui per Dei gratiam & sapientiam REGIS NOSTRI, hâc felicitate hæcenus gavisi sumus.

Sed valde metuendum, ne flamma belli undiquaque flagrans tandem & quietem nostram turbet.

Tot, quotidie progerminantibus discordiarum seminibus in imperio, ut secura & universalis pax magis optanda quam speranda sit.

Unde bonum omen pro futura etiam felicitate harum regionum capiendum, quod REGIUS PRINCEPS tantas virtutes bellicas spiret.

Et mirifice non solum milites amet, sed & omnem curam eo intendat, ut curandis faucibus militibus & ad pugnam non amplius aptis extruatur ædificium ac sufficientibus doteatur sumptibus.

(Dicendum: cur in tanta dicendorum copia de virtutibus REGII PRINCIPIS, de modo extruendi talia ædificia, de jure & privilegiis eorum, de personis in idem recipiendis, earundemque jure & officio, de mediis ad sumtus eam in rem necessarios comparandos idoneis, hic abrumparamus.

De Principum actis subditis non nisi cum summa veneratione loqui debet.

Et melius sæpe testamur reverentiam nostram venerabundo silentio, quam ineptis encomiis.

Non est prudentis, dare consilia si non sit rogatus, etiam si privatis & paribus.

Maxime decet & virum & civem bonum, omnem effugere suspensionem adulationis.

Ergo multo magis id decet doctorem Academicum.

Sed effugere nequit, qui viventes laudat & potentes, et si laudem maxime meritos.)

CAP. V.

PATRONI ET CLIENTES ROMANI.

DION, HALICARN.

antiq. Rom. lib. 2. c. 9. 10. 11. interprete Gelenio & Sylburgio.

Romulus porro, postquam discrevit potiores ab inferioribus, max legibus latis præscripsit quid utrisque faciendum esset: Ut patricii sacra curarent, magistratus gererent, jus redderent, secum remp. administrarent, res urbanas obirent; plebeji vero, ab his negotiis immunes (quippe qui talium imperiti essent, nec vacare per inopiam eis possent) agros colerent, pecora alerent, exercerent quaestuosas opificia, ne seditiones orirentur, sicut in aliis civitatibus, dum inferiores a potentioribus cubito protruduntur, aut egeni ac viles eminentioribus indigent. Commendavit enim patriciis plebejos, optione cuique e vulgo data, ut, quem vellet, patronum sibi legeret. Mos sane græcus & antiquus, quo diu Thessali usi sunt, & Athenienses præcipi, sed tum receptus in melius. Illi enim superbe utebantur clientibus, opera eis injungentes, qua non conveniunt liberis; & si quando iussa non fecissent, intentantes verbera; ad cætera quoque abutentes tanquam empiciis. Hos Athenienses *Ἰντρος* vocabant, ob ministeria, Thessali vero, *πενέσσοι*, ipso vocabulo fortunam eis exprobant. Nam *πενέσσοι* græcis significat pauperem esse. Romulus contra & appellatione decora hoc negotium cohonestavit, patronatum nominans tutelam pauperum & abjectorum, & commoda utrisque addidit, officia, excogitata civili & per hu-
mana

mana copula. Jus illud patronatus a Romulo tunc prescriptum, diuque a Romanis observatum, hujusmodi constabat officii. Patronos oportebat clientibus respondere de jure, cujus illi rudes essent; & absentium aequae ac praesentium curam gerere, facientes quicquid pro filiis parentes solent facere, quod ad pecunias & pecuniarios contractus attinet & lites pro clientibus suscipere, si eis contra jus in contractibus afferretur detrimentum: itidemque si in jus vocarentur, sustinere accusatoris impetum: & ut compendio dicam, quietem eis, qua maxime opus haberent, parare a privatis publicisque negotiis. Vicissim clientum erat, patronos in elocandis filiabus juvare, si eis parum esset pecuniae, & si vel ipsi, vel eorum filii capti essent pretium hosti dependere: privatarum quoque litium perditarum estimationes, & multas publicas pecuniarias, pro eis solvere, idque sumtu proprio non scenore, sed gratis: in magistratibus item, & muneribus gerendis, ceterisque publicis impendiis, sumtum partem non minus quam genere propinquos sustinere. Commune autem utrisque erat; ne fas aut jus esset alteris accusare alteros, aut adversum dicere testimonium, ferre suffragium, aut cum inimicis examinari. Quod si quis deprehensus esset aliquid horum facere, tenebatur lege de proditoribus, quam sanxit Romulus: convictumque ejus criminis cuiusvis fas erat, ut Diti sacrum, interficere. Mos enim erat, Romanis, quos vellet impune occidi, eorum corpora deponere Deo cuiuspiam, praecipue Diis inferis. Quod tunc quoque fecit Romulus. Quapropter per multas aetates permanens mutua Patronorum ac Clientum copula haud secus, quam cognata necessitudines, posteris per manus tradita: & maxima

maxima laus erat nobilium, habere clientes quam plurimos, non hereditariis tantum clientelis conservatis, verum etiam novis propria virtute partis, ingensque certamen erat utrisque ne vincerentur mutua gratia & benevolentia, dum clientes patronis omnia pro virili obsequia prestare nitebantur, & vicissim patroni nullis corrumpi muneribus poterant ut clientes molestari sinerent. Tanta illis erat in omni vita continentia; & felicitatem virtute, non fortuna metiebantur. Nec tantum in ipsa urbe plebs sub patriciorum erat patrocínio; sed & coloniarum, & sociarum atque amicarum civitatum, & bello subactarum, suos quaeque habebat tutores ac patronos, quoscunque vellet e Romanis: & saepe numero senatus controversias civitatum ac gentium ad earum patronos remisit, eorumque iudicia rata habuit. Adeoque ab his initiis ex autoritate Romuli firma Romanis coaevit concordia ut per septingentos viginti annos nunquam ventum sit ad sanguinem & eadem mutuum, multis licet ac magnis inter plebem & honoratos exortis controversiis de republica, ut fieri solet in omnibus tam parvis quam magnis civitatibus: sed persuadentes atque edocentes mutuum, & partim concedentes, partim impetrantes a volentibus, civiliter componebant exposulationum negotia. Ex quo autem Cajus Gracchus tribuniciam potestatem nactus, perturbavit civitatis concordiam, nondum desierunt se mutuum occidere, & ex urbe in exilium ejicere; nullum nefas non audentes ob victoriam. Verum de his alias fiet magis opportuna mentio.

MEDI-

MEDITATIONES.

I. Studium antiquitatum Romanarum.

Antiquitatum Romanarum studium non solum elegantiorum litterarum, sed & juris Justiniani studio perquam necessarium.

Quia sine illis non potest intelligi sensus legum. Neque defectum hujus scientiæ supplere possunt lexica juridica, etiam optima.

Non magis, ac si Germanus putaret, se explicare posse erudite speculum Saxonicum & Svevicum sine intimiore notitia antiquitatum Germanicarum ex Lexicis Lindenbrogii, Dufresnii, vel etiam, si jam editum esset, Schilteri.

Interim tamen laborant Academiae pleræque adhuc communi neglectu & contemptu studiorum elegantiorum.

In causa sunt etiam doctores superiorum facultatum, etiam juridicæ.

Hujus causa vero est, quod primi glossatores antiquitates Romanas strenue ignoraverint, & tamen integros commentarios conscripserint ad totum corpus juris.

Et quidem, quod negari nequit, meliores commentatores ad totum corpus juris nondum habemus.

Unde & hodie JCtissimus habetur, qui istas glossatorum opiniones per traducem in successores propagatas memoriter teneat.

Præprimis cum juvenes doceri debeant ea, quæ obtinent in praxi.

At vero obtinent istæ glossatorum omni antiquitatis studio destitutorum opiniones.

Ut taceam istum modum exponendi maxime conducere ad stabiliendam auctoritatem docentium, ubi sola auctoritas pro ratione habetur.

G

Quare

Quare jam glossatorum tempore in iudiciis prudentius erat glossam allegare, quam textum.

Et hodie igitur consultum est, (ad autoritatem hanc & venerationem stabiliendam, ut quæ multum facit ad continendam in ordine juvenum ferociam,) contemnere studia antiquitatum, & dissvadere ea studiosis.

His rationibus quam speciosa etiam & allicientes sint facile responderi potest.

(Respondemus in discursu, ne meditatio hæc nimium chartæ ablu-
mat.)

Sufficiet tamen iis, qui studia sua ad laudem & divitias dirigunt, ut bona fide moneantur, operam dare studio literarum elegantiorum & antiquitatum romanarum, cum longe alius sit sæculi novi gustus, quam qui fuit præcedentis.

In tantum, ut post Conringii, Pufendorffii, aliorumque virorum celeberrimorum doctrinas vix in ultima eruditorem classe censeantur, qui ultra scientiam glossatorum non sapiunt;

Et ut ex Academiæ præ reliquis maxime floreat, ubi doctores superiorum facultatum & studio elegantiorum literarum & antiquitatum ipsi incubuerunt, & auditores suos eo manuducunt, ut vel nostræ Academiæ exemplum docet.

At quomodo jam illud studium facillime parandum? Caveant studiosi, ne putent se compendium facturos in re tam multiplici, si antiquitates romanas a Demstero, Rosino, Kippingio &c. collectas diligenter evolvant.

(Sunt enim hi quidem loci communes, nonnullius usus adultis. Interim non ubique bene digesti, sæpius oblectri, nonnunquam male referentes.)

Idem iudicium esto de pretioso alias opere & digno Bibliothecarum ornamento, Thesaurò Graviano antiquitatum Romanarum.

(Recens. ejus libri scopus & contenta.)

Sunt qui valde commendant Sigonii libros de antiquo jure civium, Italiæ & Provinciarum Roman. Nec abnuo, sed magis confentio, cum melior autor non succurrat.

(Ni

(Nisi fallor Grævius in præfat. ad Tomum aliquem Thesauri Antiq. Roman. dicit, se studiis juris commendare, ut cum attentione prius perlegant præfatos Sigonii libros.)

Interim tamen dulcius ex ipso fonte bibuntur aquæ. Et Sigonii diligentia ad rivulos pertinet. Fontes Antiquitatum Romanarum sunt Dionysius, Livius, Plutarchus.

II. Dionysius, Livius, Plutarchus.

Judicia & encomia varia de his scriptoribus.

(Ex Vayerio T. 3. p. 53. f. 179. f. Whearo de ratione legendi historiarum p. 1. sect. 16. p. 55. f. q. & sect. 17. p. 57. & 59. Rapino in comparatione Thucydidis & Livii, Casaubono Præfat. ad Polyb. p. 45. & 54.)

Dionysius ab omnibus Criticis, & præcipue a Scaligero præferitur reliquis, quoad Chronologiam etiam Livio.

Nos insuper præferimus ratione perspicuitatis & circumstantiarum historiarum, item ratione judicii in orationibus, & quod in antiquitatibus romanis, potissimum ad formam recip. pertinentibus, alios omnes sit supergressus.

Preferendus etiam Livio, quod hic nimius sit in portentis, & fabulis falforum miraculorum.

Et si Dionysius hic non plane sit immuis, ut exempla eorum, quæ de Actii Navii miraculo, de Castore & Polluce pugnantibus pro Romanis, de fluviorum cursu cessante in favorem Romanorum, de statua loquente &c. narrat, docent.

Post hunc vero Livio carere non possumus, quia Dionysii quæ restant saltem pertingunt ad tempora legis XII. tabb.

Reliqua ergo usque ad tempora Imperatorum petenda sunt ex Livio, & supplementis Freinshemianis, quæ pariter commendanda sunt tanquam scriptum par antiquis.

Qui Dionysium & Livium cum attentione perlegit, quod commode intra sex mensium spatium fieri potest, is majorem fructum sentiet in omni eruditione, quam si triginta annos sudasset in excerpendis glossatorum & pragmaticorum etiam optimorum magnis repositoriis vel integris bibliothecis.

Post hos legendus Plutarchus, alia videlicet methodo in vitis virorum illustrium & eorum comparatione utens, & variatione jucunda rædium repetitionis multarum rerum jam ex Livio cognitarum tollens.

(Studium horum trium autorum est præcipua causa, cur tantopere ab eruditis tanquam sapientes Græciæ æstimati fuerint, ex Gallis Michael Montanus & Motheus Vayerius, de quibus quædam dicenda.)

III. Sensus loci excerpti.

Sententia Plutarchi patricos a patronis deducens & recte notati propterea a Dacierio. (*in not. marg. ad Plut. Rom. p. 116.*)

Nec probabile valde, patronos dictos a quodam patrono, referente eod. Plutarcho. Cur non a patre patronus dici potuit, uti a matre matrona?

Cæterum idem sensus Dionysii cum Plutarcho, dum hic refert Romulum divisisse populum in patronos & clientes.

Parum tempestiva censura Dacierii [*in notis p. 181.*] & parum coherens.

Si enim non ex populo sumti patroni, quia privatus non ausus fuisset se alterius privati patrocínio submittere, non etiam poterant ex nobilibus sumi, quod tamen vult etiam Dacierius.

Falsum vero, Romulum prius nobiles separasse a plebe, & deinde nobilium classem distinxisse in Senatores & patronos, quia falsum quod supponitur, Senatores non fuisse patronos, nec esse potuisse.

Nec hoc ultimum deficiente autoritate probatur per inconvenientiam in republica, si Senatores etiam fuissent patroni.

Nam si hoc argumentum valeret, tota divisio in patronos & clientes falsa foret, quia mox ostendemus totam fuisse reip. Romanæ noxiam.

Legis Romuli meminit autor, quod pro proditore haberi debeat patronus vel cliens fidem violans. Eam non recensuit Fr. Balduinus, retulit tamen Pandulph. Pratejus. [*in Juris prud.*]

prud. Ver. p. 197.] sed non rite effert his verbis : *Plebei, quem sibi ex patriciis patronum volent, deligunt.*

Patricii etiam in clientelam recipiebant integras provincias ac urbes. [Dacier, in not. ad Rom. Plur. p. 182.]

Scribit Plutarchus, tandem dedecori habitum, si patroni a clientibus acciperent pecunias. Nescit Dacierius (in notis p. 182.) quando patroni cessaverint pecuniam accipere a clientibus.

Haud dubie respexit Plutarchus ad legem Cinciam.
(Brummer, ad L. Cinciam c. 2. p. 21.)

IV. Dionysii judicium examinatum.

Purat Dionysius distinctionem populi in patronos & clientes esse morem græcum, sed in melius emendatum a Romulo.

Mihi non videtur : Cum ex ipsis Dionysii verbis possit demonstrari contrarium.

Etenim summa totius discursus Dionysii eo redit, græcorum patronos clientibus usos fuisse superbe, Romanos vero avare, inique & ambitiose.

Ostensum hoc ex verbis Dionysii.

De superbia græcorum : in versic : *Illi enim superbe &c.*

De Romanorum patronorum avaritia in versic : *viciis clientum erat &c.*

De iniquitate in versic : *Commune autem utrisque &c.*

De ambitione in versic : *Et maxima laus erat nobilitium.*

Igitur nihil hic inservit sententiæ Dionysii, quam quod Romulus civiliori nomine patronorum & clientum obvelaverit magis iniquitatem juris patronatus, quam græci fecerant.

Nostram sententiam ulterius probant observationes sequentes.

Species saltem benignitatis erat, quod patroni clientibus de jure responderent : [Vide Novos Jurispr. Antejust. lib. 1. c. 3. & 4.]

At quanta erat avaritia, quod clientes tenerentur pro tantillo officio

officio patronorum tantas summas pecuniæ in tot occasionibus solvere?

Nulla ergo hic erat proportio inter officia patronorum & clientum.

Illud vero caput de prohibita utrobique accusatione & adverso testimonio sub pœna prodicionis, etsi videatur æquum jus continere, revera tamen maxima latebat iniquitas.

Nam ita deterrebantur sub metu gravissimæ pœnæ clientes conqueri de patronis, etiamsi maxima injuria ab ipsis premerentur.

Contra patronis mille occasiones suppeditabat ipsorum potentia & indigentia clientum, ut injurias a clientibus illatas citra accusationem vindicare possent.

Porro cum eminentior reliquis haberetur, qui plures clientes haberet, necessario studium augendi clientelas inflabat ambitionem hominum laudis cupidorum & occasionem suppeditabat factionibus.

[Simile quid exitio fuit Germanorum libertati. Magna & comitum amulatio, quibus prius apud principem suum locus, & principum, cui plurimi & acerrimi comites. Hac dignitas, ut Sires, magno semper electorum juvenum globo circumdari, in pace decus, in bello præsidium. Nec solum in sua gente cuique sed apud finitimas quoque civitates id nomen, ea gloria est, si numero ac virtute comitatus emineat: expetuntur enim legationibus & muneribus ornantur, & ipsa plerumque fama bella prostigant, Tac, de M. G. c. 13.]

Quod vero Dionysius dicit, inter patronos & clientes ingens intercessisse certamen mutua benevolentia, in eo videtur ludere voluisse externa actionum specie.

Nitebantur utique clientes patronis mutua præstare obsequia, sed non impulsu benevolentia sed metu damni.

Contra patroni nullis corrumpi muneribus poterant, ut clientes molestari sinerent. Credo.

Quis enim majora ipsis munera dedisset, quam accipiebant a clientibus?

Et

Et solent alias etiam homines truculenti injuriam sui interpretari, si quis mancipiis eorum (quæ non amant) molestias faciat.

Sed & illud maxime promovebat similitates inter potentes & tyrannidem in plebejos, quod coloniis & civitatibus amicis & bello subactis liberum relinquebatur, ut, quoscunque vellent, e Romanis haberent tutores & patronos &c.

Et tamen Dionysius audeat huic instituto adscribere concordiam 720. annorum & Gracchi tribunitiæ potestati adscribere turbationem quietis communis.

Cum tamen retenti huic patronorum & clientum distinctioni post ejectos reges, si non unice, certe tamen maxime adscribi mereantur omnes turbæ civiles inter plebem & patricios, omnia itidem bella civilia, & redactio reipublicæ in potestatem unius.

Quomodo enim hoc discrimine salvo poterat liberæ reipublicæ species saltem animo concipi, quam tamen promiserant plebi patricii, cum Tarquinium ejicerent.

Quin potius juribus patronatus abutebantur patricii ad supprimendam plane libertatem plebis.

(Est enim inter obsequium clientum & obedientiam subditorum aut servorum exigua differentia, & facillimus ab una ad alteram transitus. Uti in navi constituta intervitam & mortem.

Possunt ad illam rigidam defensionem juris patronatus referri omnes lites patriciorum & plebis de duritie fenebris pecuniæ.

(Quanta iniquitas! Clientes cogebantur omnia gratis impendere pro patronis. Et patroni, homines sæpe ditissimi volebant indigentibus clientibus gratis credere exiguas summas pecuniæ.)

Et de legibus agrariis.

(Vide excerpta de his libris in *Nov. Jurispr. ante Just.* p. 140, seq. & p. 9, f. item p. 12.)

Suppressa denique variis artibus plebe patroni factionibus semel adferti oppugnabant se ipsos.

Inde

Inde Iamienæ Marii & Syllæ. Inde duplex Triumviratus. Inde dictatura Cæsaris & imperium Augusti, ac dominatus Tiberii,

(Commead. ex antiquis præprimis Appianus, ex hodiernis Autor historia primi & secundi Triumviratus gallice scriptæ.

Fallit Dionysius, quod ante Gracchum in illis controversiis inter plebem & patricos nunquam ventum sit ad sanguinem.

Contrarium docent exempla Sp. Melii & T. Manlii, quorum uterque, quod plebis miseriæ contra tyrannidem patriciorum honestissimis modis subvenire tentaverit, sub prætextu falsorum criminum illegitime occisus est.

(Conf. *not.*, *Jurispr. Antejull.*, p. 9. 10.)

Eadem patrum injustitia adversus Gracchos, qui adeo eadem fallitate, tanquam primi autores ruptæ inter patricos & plebem concordia, hic a Dionysio nominantur.

(Conf. *Euremont. Reflex. sur les dro. gen. du Peupl. Rom.*, p. 75. seq.

Commendandus hic liber, minimum quoad intentionem, & locum, contra intempestivos & nimios admiratores Romanorum, e.g. Alb. Gentilem *de justitia armorum romanorum.*

CAP. VI.

CONTROVERSIÆ JURIS DUBII.

CICERO,

de inventione Rhetorica lib. 2. c. 51.

Definitio est, cum in scripto verbum aliquod est positum, cujus de vi queritur, hoc modo: LEX, qui in adversa tempestate navim reliquerint, omnia amittunt: Eorum navis & onera sunt, qui in navi remanserint. Duo quidam, cum jam in alto navigarent, & eorum alterius navis, alterius onus esset, naufragum quendam

dam natantem, & manus ad se tendentem animadvertunt: misericordia commoti, navim ad eum applicaverunt, hominem ad se susulerunt. Postea aliquanto, ipsos quoque tempestas vehementius jactare cepit, usque adeo, ut dominus navis, cum idem gubernator esset, in scapham confugeret, & inde funiculo, qui a puppi religatus scapham annexam traherat, navim, quoad posset, moderaretur: Ille autem, cujus merces erant, in gladium in navi ibidem incuberet. Hic ille naufragus ad gubernaculum accessit, & navim, quoad potuit, est opitulatus. Sedatis autem fluctibus, & tempestate jam commutata, navis in portum probebitur. Ille autem, qui in gladium incubuerat, leviter saucius facile est ex vulnere recreatus. Navim cum onere, horum trium suam quisque esse dicit. Hic omnes scripto ad causam accedunt, & ex nominis vi nascitur controversia; nam & relinquere navem, & remanere in navi, denique navis ipsa quid sit, definitionibus quaritur.

MEDITATIONES

I. *Controversia veterum Rhetorica.*

Maxima differentia est inter oratoriam veterum & hodiernam Academicam.

Illam enim docebant homines negotiis civilibus adsveti, in lingua cujusque patria, eos qui & ipsi se ad talia negotia applicabant, & jam maturioris erant judicii aut certe majorem dabant operam judicio quam memoriz exercenda.

Unde & longe aliz erant institutiones oratoriz, quam quæ hodie in scholis regnant.

(Commend. Quintil. inst. orat. & Tomi duo Oper. Cicero. oratorii. Latet in orationibus Ciceronis thesaurus Antiquitatis Romanarum & juridicarum, quem post tentatam diligentiam non spernendam

dam Francisci Hotomanni nondum releravit ullus. Nota variorum in Ciceronem magis grammaticæ, quam historica vel Politicæ. Similis thesaurus in Epistolis Ciceronis vulgo neglectus, (Cesariæ de l' Abbe de S. Real.)

Alia exemplum viva, publica, quotidiana.

Alia themata orationum scriptarum seu exemplorum mortuorum.

Alia exercitationes, quæ primario tendebant ad iudicium exercendum, non neglecto tamen decoro & ornatu dicendi.

Qui potissimum quærebatur in perspicuitate & viva ac sensibili rerum & negotiorum descriptione, ac coloribus eorum ex argumentis topicis artificiose quæsitis, cum insinuatione in animos auditorum per figuras affectuum motrices rite applicatas, & decentes oratoris gestus.

(Commend. liber de Mons. Contrart de l' *Artion de l' orateur*, translatus in linguam latinam Helmst. 1690. 4to.)

Ad iudicium exercendum adhibebantur pro diversitate generum oratoriarum controversiæ difficiles & dubii juris, quæstiones dubiæ deliberationis, res & personæ dubiæ vel suspectæ bonitatis.

Hic vero ad scopum obtinendum multa fingebant docentes, nec inutiliter, cum exemplorum non requiratur veritas.

Tales sunt omnes controversiæ Quintiliani & Senecæ.

Plerumque & casus & leges, ex quibus casus essent definiendi, erant ficti. Quandoque tamen, quamvis raro, ad leges veras quærebantur casus ficti.

(Hujus exemplum habes *lib. 1. ad Heren. c. 13. juncto lib. 2. de Invent. Rhetor. c. 50.* Hic pertinent verba Ciceronis *lib. 2. c. 2.* Nihil prohibet, fictam legem exempli loco ponere, quo facilius res intelligatur.

Hinc cavendum maxime ne leges, quas supponunt, pro veris habeamus & ex principiis prudentiæ legislatoriæ eas examinemus.)

Neque solliciti erant in ista fictione, ut respicerent, an leges & casus ficti facile essent dabiles: quia, quo intricatius esset exemplum, eo magis putabant exerceri iudicium,

(Maximo

(Maxime huc spectat exemplum Ciceronis d. l. *Meretricis coronam auream ne habeo, si habuerit, publica esto.*)

Ita vero non poterat non evenire, ut casus definiendi valde redderentur dubii, & in utramque vel tertiam etiam aut quartam partem disputabiles.

(Talia sunt pleraque exempla in libris Quintilianii & Seneca.)

Talis etiam est casus praesens ex Cicerone excerptus, ut mox patebit.

II. *Dammum juris studiosorum ob neglectam oratoriam veterum.*

JCti ex quibus Pandectae compositae doctrina illa oratoria erant imbuti.

Unde & ipsi adverte erant postea, ut in explicacione legum de casibus fictis essent solliciti, qui nec extiterant, & saepe etiam rarissime existere poterant.

Tales sunt plerique, qui in eorum commentariis ad leges occurrunt.

At in libris responsorum magis continentur casus, qui in ipsis rerum argumentis obtinuerant, non tamen omnes. Nam & saepe JCti JCtos consulebant de speculationibus subtilibus & quaestionibus Domitianis.

Ista non intelligens Tribonianus, cujus temporibus scholae oratoriae aliam plane faciem nactae erant, postquam videlicet Christiani facti erant Romani, impertinenter fecit, quod corpus juris repleverit casibus, & quidem maximam partem rarissimi usus.

Cum tamen leges deberent ferri ex eo, quod saepe fit, non quod semel aut bis.

Majus damnum sentiunt studiosi juris hodie ex neglecta oratoria veterum in omnibus Academiis.

Palpatur ille neglectus, si quis conferat oratoriam hodiernam cum iis momentis, quae circa oratoriam veterum consideravimus in mediacione praecedenti.

Damnum vero inde sentiunt non solum juris studiosi, sed & forte aliarum facultatum.

Interim de studiosis theologiz & oratoria ecclesiastica partim Theologis relinquatur differere, partim hujus loci non est, sed pertinet ad capita prudentiz consultatoriz in doctrina de jure circa sacra.

Juris studiosi damnum in eo consistit, quod postea, cum ad negotia civilia adhibetur, & publice perorandum sit, ad orationes tamen sint inepti, & cogantur adeo plerumque memoriz mandare formulas a ministris ecclesiz sibi præscriptas.

Aut si quis felicioris ingenii sit, oratio tamen sit non exulta, si comparetur cum orationibus veterum.

Unde vel maxime de hodiernis oratoribus valet, quod oratores non fiant, sed nascantur.

Quod si quis praxi juridicæ det operam, cum probationes artificiales veterum oratorum magnum suo modo in quavis praxi habeant usum, nostri practici contra tam infelices sunt, ut ex centum vix decem sint, qui saltem judicii logici micam monstrant in positionibus suis, tantum abest ut artificium aliquod ostendant.

Sed ubique regnant tædiosæ & febriculosæ allegationes glossatorum, ubi centies idem repetitur & probatur id de quo non est quæstio.

Et tamen in omnibus commentariis fere extat distinctio inter probationem artificialem & inartificialem.

Sed ne quidem intelligitur communiter, quod vel inde patet, quod inartificialem dicant fieri per testes & instrumenta, artificialem vero recte quidem asserant fieri per argumenta artificialia, sed exemplum tamen dare soleant argumenti plane nullius artificii: *Reperit, ergo est virgo.*

(*Vid. dicta in dissert. de perpetuitate debitorum pecuniariorum.*)

Quare futuris advocatis vel ex hoc capite commendandi Quintilianus, Cicero, Seneca, ut discant quæ sint argumenta artificialia.

Sen-

Sentient autem hujus doctrinæ fructum eximium in causis criminalibus, ubi praxis, quæ alias aurea est, gemmea esse solet.

III. *Mens Ciceronis circa controversiam excerptam.*

Cicero controversiam hanc non definit, sed saltem ut exemplum proponit loci topici, a definitione rei.

In hac videlicet controversia attendendam esse definitionem quid sit *relinquere navem, remanere in navi*. & quid sit *navis ipsa*.

Relinquere navem ideo definiendum est, ut appareat, an dominus navis in scapham se conferens & inde funiculo navem moderare tanquam gubernator intendens, navem reliquerit?

Remanere in navi ideo definiendum est, ut appareat, an dominus mercium in gladium incumbens possit dici remansisse in navi?

Navis definienda est, ut appareat, an sub ejus nomine hic veniat scapha etiam, funiculo navi alligata?

Non tamen est mens Ciceronis, acsi hæc controversia solum ex argumentis a definitione petitis sit definienda.

Nam una controversia simul plurium locorum argumenta desiderat, certe ea non excludit.

Sicut unius rei plures possunt esse causæ.

Et adeo vel maxime, ut in omnibus controversiis de legum intellectu, attendenda est ratio legis.

Quare & alibi (*lib. 1. ad Herenn. c. II.*) similis plane casus, paucis mutatis circumstantiis dicitur esse definiendus ex loco de scripto & sententia.

Scilicet, ubi reliqui omnes navem reliquerunt, uno solum remanente ægroto, qui propter morbum exire & fugere non potuit, navis vero casu fortuito incolumis erat delata, & dominus navis eam repetebat ab ægroto navem possidente.

Quemadmodum & ex ratione vel sententia legis recte
H 3 defi.

definitiv Pufendorfius (*de J. N. & G. l. 5, c. 12, §. 10. in fine*) ægrotum non posse navem sibi vindicare.

Et ibidem plane alius casus ad locum de definitione referatur (*d. l. 1, ad Herennium c. 12*) cum tamen alias libri illi ad Herennium, & libri inventionum Rhetoricarum in multis conveniant.

Simul & hoc præfens exemplum illustrat superius dicta, quod Rhetores rarissime fuerint solliciti de possibilitate vel frequentia casus.

Nam primo vix concipi potest, quomodo duo homines sanæ mentis possint audere, ut soli se cum navi mari committant.

Deinde non concipi pariter potest, quomodo gubernator navis possit ita insanire, ut putet relicto gubernaculo in tempestate maris, se posse in scapha funiculo moderari navem.

Ut taceam, illam desperationem esse singularissimam & vix dabilem, ut homo præ metu naufragii gladio se interimere tentet.

IV. Bœcleri minus apta definitio controversiæ.

Fuit Bœclerus utique vir magnus sui temporis, multæ lectionis in omni bonarum literarum genere, & insignis judicii.

Præprimis vero inter primos numerandus philosophos germaniæ, qui ultra Aristotelem sapere allaborarunt, diligenter lectis græcorum & Romanarum autorum optimorum scriptis.

Sed plerumque primi bonarum literarum restauratores non omnes defectus sentire queunt.

Unde sua quidem laude non sunt privandi, sed tamen eorum autoritas aliis plura, etiam eorum ope, videntibus, non debet esse præjudicio.

Quin potius gratiæ agendæ sunt illis, qui in eorum scriptis bona fide scopulos ostendunt, lectoribus evitandos.

Sic & cordatiores observarunt, Bœclerum felicem quidem fuisse

fuisse in dubiis movendis, & secernendis momentis controversiarum ab aliis confusis.

Sed non æque feliciter definitivisse quæstiones, de quibus disputat, cum plerumque lectorem relinquat incertiorum quam antea fuerat (multa in utramque partem disputando) aut, sicubi quicquam definiat, raro tamen assensum lectoris (rationibus magis quam auctoritati assurgentis) mereatur;

Partim ob deficientem potissimum arcanorum jurisprudentiæ naturalis scientiam.

(Quæ genuina causa est, cur ejus commentarii in Grotium non ultra caput 7. libri secundi procedant, & ad librum 2. major adhuc feritas observetur quam ad librum primum. Unde frustra expectant eruditi reliquias hujus commentarii tanquam opus posthumum.)

Partim ob nimiam adhuc Aristotelicæ philosophiæ adorationem & odium eorum, qui limatius philosophari intendunt;

(Ut patet ex Epistolis ad Boineburgium, quas exhibet Joh. Petr. Haberkornius in *Jurisprudentiæ Justinianæ sole resplendente cap. 2. epist. 2. s.* & 7. Dicend. etiam paucis de Haberkornii hoc scripto.)

Partim ob nimiam impatientiam dissentientes, etiam modestè, ferendi. Ut vel ex causa Sarmatiana constat.

(Dicend. de ea, & quomodo vir incomparabilis judicii ac eruditionis, in Germaniæ Academiis, non sine periculo, primus libertatem justam recedendi a traditis veterum magistrorum vindicaverit, ac jam fervere fregerit. Ubi & de Petri Nastutii vindictis Bœclerianis id potissimum efficientibus, ut Xaverius Paranus, liberiores & duriores in Surleobium sententias diceret.)

Atque ista ex vero, nec per calumniam dici exemplo esse potest Bœcleri judicium de hac controversia a Cicerone relata.

(Extat illud in comment. ad lib. 2. Grotii cap. 4. p. 108. seq.)

Afferitur illa exempli loco ad illustrationem doctrinæ Grotianæ de præsumta devolutione dominii, cum tamen de ea in ista controversia ne somniaverit quidem Cicero,

E

Et non, sine aperta verborum tortura, de ea possint intelligi leges propositæ. Nam ex usu communi linguæ latinæ maxima differentia est inter relinquere navem & derelinquere.

Falsâ vero hypothefi superstructâ, facile apparet, illationes etiam Bœclerianas ejusdem esse generis.

Tale est, quod statim ab initio monet: *Per se apparere, non intelligi in illis legibus illum casum, quando in adversa tempestate dominus navis digredatur & ministris suis aut familiaribus nautisve regimen & conservationem navis demandet.*

Tum enim nec amittere ipsum aliquid, nec relictos in navi, se non posse navis conservari, ad aliquid teneri, per memorabilem legem Petri Arragonia Regis in consulatu maris.

Nam si de derelictione loquerentur leges istæ, verum esset, dominum navis in isto casu nihil amittere; At, postquam hoc inane & falsum est; dicenda in sequentibus ostendent, etiam talem dominum ex navi secedentem a legibus istis notari.

Illud vero insuper parum cohæret, cum subjicitur: *Respexisse legem omnino eos mercium dominos & nautas, qui in navi se constituerunt, ut alteri citra alterius voluntatem digredi fas non esset.*

Et in eo, qui relinquit contra hæc conventa navem, desperationem & navis & oneris præsumisse sive derelictui habita omnia declarasse.

Nam, uti primo falsum est, leges illas supponere aut declarare ulla pacta inter dominum & nautas;

(Si supposuisset, saltem unico verbulo mentionem fecisset.

Interpretatio vero pactorum non est opus legum. Pacta dant legem contractibus. Sed legum non est interpretari conventiones privatorum, sed vetare, præcipere, permittere, punire.

Ita etiam, si legislator voluisset interpretari conventionem inter dominum mercium & nautas, nulla tamen est ratio inferendi, quod deserens navem contra pacta, præsumendus sit, derelictui habuisse omnia.

Ex desertione navis sola non potest hæc oriri præsumtio, alias & dereliquisse censeretur dominus navis, ministris suis nautisque regimen navis demandans.

Quid

Quid si enim & ipse dominus mercium, contra pacta deferens navem, nautis regimen commendet?

Et notum est, ejusmodi desertores orta tempestate, non intendere derelictionem mercium vel navis, (sed salvationem vitæ) non magis ac illos, qui tempestatibus tempore merces ejiciunt.

Deinde nec ex eo, quod contra pactum dereliquerit navim, animus derelinquendi colligi potest. Nulla enim connectio est: volo fidem frangere, ergo volo in alterum, cui fidem violo, rei meæ dominium transferre, aut rem meam derelinquere.

Et vel verbum AMITTUNTO docere debuisset, legem non agere de derelictione voluntaria.

Quod si excusare Bæclerum velis, cum per præsumtionem hic non intellexisse præsumtionem voluntariam, sed legalem & forte præsumtionem juris & de jure; non admittam.

Partim, quod ea juris, vel potius glossæ scientia non præditus erat Bæclerus, ut intellexerit, quid sit præsumtio juris & de jure.

Præterea cum eam vix ipsi glossatores & pragmatici intelligant, & de ejus existentia homini sani cerebri adhuc hodiernum dubitare liceat;

Partim, quod hoc modo Bæclerus distinctissima & plane opposita voluisset miscere, quod de tanti ingenii viro non est præsumendum: cum præsumtionis juris & de jure exemplum non possit in exemplum afferri declarandæ doctrinæ Grotianæ de derelictione tacita.

Quamquam forte melius sit hanc ultimam responsionem omittere, & tantam fiduciam in viri ingenio non ponere, cum vel præcedens & prius (quod in commentario suo refert) exemplum æquè sit a doctrina Grotiana alienum, *lex videlicet Ebræa de jure egenorum singulari.*

Cum aliud sit rem censi a Domino derelictui habitam, aliud eam a quovis occupari posse tanquam derelictui habitam.

Similem censuram merentur ea, quae sequuntur, ubi Bœclerus judicem instruit, quid in controversia hac dijudicanda debeat attendere.

(Fluunt enim ex eadem falsa hypothesi, Latius id in discursu ostendendum a verbis: *Hic si lex attenditur &c.* ad verba: *abire non debeat.*)

Et ipsa conclusio, *judicem nulli ex tribus omnia, nulli nihil ex aequitatis rationibus forte adjudicaturum.*

(In versic. *ita futurum esset.*)

Unde monendi studiosi, ut in Academiis discant secernere aequitatem cerebrinam a vera aequitate.

Præmissis cum non solum Doctorum libri talibus falsis aequitatibus sint repleti, sed & ipsi legum tam civilium quam ecclesiasticarum codices saepe talis aequitatis pallio, cautiore etiam, deceperint.

(Ostendendum id mox in peculiari dissertatione de *lascione ultra dimidium.*)

Id tamen recte observavit Bœclerus, *exemplum hoc Ciceronis pertinere ad commentitia, & talia, quae revera ita fieri non possunt aut solent.*

Et utinam eam observationem & alibi fuisset secutus, ubi de exemplis controversiarum Rhetoricarum sermo est.

Tum enim meliorem sententiam tulisset, quam fecit, in dissertatione de actione ingrati.

Ubi iudiciosissimo discursui Seneca, quod actio ingrati dari nequeat, nil fere opponit, quam exempla plurium legum contrariarum ex controversiis Rhetoricorum, quasi videlicet illa nescivisset Seneca.

V. *Alia controversia definitio.*

Et id recte Bœclerus, *judicem hujus controversiae, magis ad legislatoris mentem quam ad legis verba respicere debere.*

Id

Id enim fieri debet in omnibus legibus,
Mens autem optime explicatur ex legislatoris intentione, quæ legis ratio est.

Difficile vero est, indagare rationem legis, quæ & ipsa effecta est, & ubi etiam illi, qui effinxerunt, non respexerunt ad legis dabilitatem.

Scilicet Rhetorum intentio non erat, instruere iudices aut exercere, sed oratores, qui Advocatorum instar erant.

Ergo tales casus eligebant, ubi rationes dubitandi ubique transparenter, rationes decidendi vero nusquam.

Atqui tales maxime erant, si præter casus ipsos, & leges essent vix dabiles, id est parum rationabiles.

At legum non rationabilium rationem indagare velle, opera frustranea est.

Videndum tamen etiam, ne quis in alteram partem impingat, more Areopagitico ea pro indissolubilibus habens, quæ facile sunt solubilia.

(Huc pertinet Marqv. Freheri *synoula decisionum Areopagitarum*. Similem juris imperitiam in Apolline recte notat Strauch. Ex. Justin. 15. s. 3. in fine, Commend. Meursii *Areopagus*.)

Verba legum propositarum si exacte perpendas & oppositionem legum duarum conferas, patet priorem legem esse pœnalem, posteriorem præmialem.

Prior metum incutere vult tempore tempestatis ex navibus fugientibus, posterior excitare spem eorum qui navis curam gerunt.

Utriusque ratio igitur est cura navium conservandarum.

Cæterum, an iustæ sint leges hæ, & potissimum prior, alia quæstio est. Homines sane bonis suis spoliare, ideo quod metum in viros constantissimos cadentem superare non poterint, valde tyrannicum foret.

Unde vel ex hoc capite constat, leges tales nunquam fuisse datas, nec dabiles.

Igitur sensus legis est : omnes, qui in navi sunt, debere operam dare, ut navis servetur in tempestate, atque adeo navem non relinquere : quod si navem quis reliquerit, eum debere omnia sua in navi amittere ; contra eum, qui in navi remansit & opem tulit ad eam conservandam, amissa aliorum asquirere.

Ista vero legis mente supposita, dicendum, dominum navis & simul gubernatorem amisisse navem, ideo quod navem reliquit & vitam suam in scapha servare voluit.

Nec valet excusatio, quasi navem funiculo ex scapha voluerit dirigere. Id enim non possibile est tempore tranquillo, multo minus tempestatis.

Atqui tamen, si vitam servare voluisset, funiculum discidisset. At hoc non fecit.

Ergo stultissime fecit, dum nec fecit quid conveniens ad navem conservandam, nec ad vitam.

Sed ita forte habebitur pro mente capto. Adversus tales autem non feruntur leges iique nec puniuntur.

His etiam æquiparantur, qui aberrant in primis, iisque vehementibus animi motibus.

Verum non semper. Neque enim a pœna homicidii excusat magna iracundia aut a pœna adulterii vehemens amor, modo non aliæ causæ accedant.

Ut taceam, hanc æquiparationem vere hic non procedere in lege adversus vehementem animi motum lata.

Et forte funiculum discindere voluit dominus navis, sed non potuit, quod ipsi gladius vel culter deesset.

Dominus vero mercium gladio incumbens nihil amittet, nihil acquirat, quia lex eos saltem punire voluit, qui navem relinquerent, & eos præmio afficere, qui opem ferrent navi servandæ.

Ergo hic quidem suas merces retinebit, naufragus vero acquirat navem a domino navis amissam.

Hæc mea sententia est. An & omnium aliorum? dubito.

Nam

Nam in quaestionibus vulgaribus quot capita, tot sententia, quanto magis in quaestionibus juris dubii?

Etenim facile praevideo objectiones quasdam, sed nec mihi deerunt responsiones pro salvanda sententia mea.

(Exponenda quaedam in discursu; v. gr. 1. quod dominus mercium haud dubie voluerit aufugere in scapham & ideo se interemerit, quod aufugere non potuerit, cingendum vero haberi pro cincto, & conatum vi majori repressum in delictis puniri poena ordinaria.

2. Naufragum non ex fortitudine gubernasse navem, sed quod recenti metu naufragii perpessi crederit se securiorem esse in navi, quam in scapha, aut quod etiam impossibile ipsi fuerit in scapham se recipere.

3. Imo Naufrago obflare ulterius vitium ingratitude, quod dominus navis modo vitam ipsi servanti velit auferre bona, quae ab hominibus instar vitae amari solent.

4. Respondendum ad singula. Interim difficilius futura fuisset controversis, si legibus istis duabus addita fuisset tertia, in aliis controversis saepe memorata: *Detur actio ingrati.*)

CAP. VII.

PRÆTENSIONES ILLUSTRÉS.

THUANUS,

historiarum libro 59. ad ann. 1574. f. m. 42. seq. Tom. III. edit. Auct. 1620. in folio.

Postea de Pinarolii & Savilianis restitutione temere promissa actum, & allatum ea de re a Nicolao Connano Ludovici Gonzaga Nivernensium ducis scriptum in consistorio coram rege recitatum est; cujus hæc summa erat: reges Gallia de ditionum suarum conservatione ac regni amplificatione potius, quam de vita ac libertate semper fuisse sollicitos. Eam ob causam Joannem Regem in Anglia captivitatem diu tolerasse, cum libertatem ditionum suarum

decurtatione aliqua redimere potuisset. Franciscum vero Regis avum suam & liberorum captivitatem maluisse, quam de regno suo aliquid delibaretur. Nec vero principes, si rogentur, quo titulo tot provincias possideant, aliud, quod respondeant, habere, quam eas ita a parentibus accepisse. Philippum reposcentibus Neapolis & Sicilia regna, Mediolanensem principatum, regnum Navarrae, Placentinam arcem, Cameracum, Brabantia principatum, non aliud respondere solitum, quam ea ita a patre accepisse. Eodem titulo Venetos multas Austriacae domus ditiones, Mantuanorum principum, Ferrariensium & Carrariorum olim, Brixiam denique Episcopis ademptam retinere. Nec si rogetur Etruriae dux, ut Senensium recip. libertatem antiquam restituat, si Pontifex, cur Bononiae & Ancone statum antiquum immutaverit? aliud responsuros. Et si lex sit, ut principes, quae a majoribus usurpata possident, restituere teneantur, ad summas angustias plerosque, qui nunc late regnant, redactum iri. Ipsum Sabaudum non meliori jure Pinarolium & Savilianum reposcere posse, quam Rex Nicaeam & Astensem civitatem, XXX. circiter Saluciani principatus oppida, & ipsam Augustam Taurinorum repetere possit. Ea de re Lugduni inter Regis & Sabaudi delegatos ante XII. annos actum esse, & sententia lata eas ditiones omnes Regi adjudicatas. Et vero mali augurii esse, ut Rex tot palmarum imperator, tot rebus gestis clarus, CL. nobilium Polonorum CIO suffragiis ad nobilissimum regnum vocatus; qui tantam de se omnium spem concitavit, auspiciis novi regni non de ejus amplificatione, sed de eo imminuendo cogitet, ab eaque re principium regnandi faciat. Atqui fama imperia constare. Itaque

videndum, quanto non solum existimationis, sed rerum nostrarum periculo & detrimento id fiat. Nam intercluso ab omni parte in Italiam ingressu, & Monte-Meliano aditum in Sabaudiam, Burgo & Insula per Segusianos, Cunio & Monte regali per Provinciam, Augusta Taurinorum denique iter obstruente, quid Picos Mirandulanos, quid Racos ipsos cogituros? aut quam denique fiduciam ceteros Italia Principes semper fidam ac certam Gallorum opem expertos, in nobis collocaturos? saltem Hispanorum exemplo Regem excitari debere, qui Astam, & Jacobi fanum valido presidio firmatum retinent; qui fontem Aragi in Pyrenæi faucibus & Aquitani limitis ingressu nunc festinatis operibus per Vespasianum Gonzagam muniunt, quod id existiment ad amicos in officio continendos pertinere. Quid vero non ausuros illos, cum viderint nos Carmaniolam & Ravellium trans Alpeis tenere? nam utrumque per se debile esse, Pinarolio & Saviliano restituitis. Et vero minime dubium esse, quin eodem exemplo incitatus Mantue dux IX. circiter castella, que ex Monferratensi ditione usurpare Regem conqueritur, nunc ab eo reposcat, quorum tamen restitutionem ipse Gonzaga, quamvis in fratris causa equior esse debuerit, hucusque impediverit, quod regia dignitati ac regni amplificationi privatas caritates semper posthabuerit. Quid si Hispani nos aggrediantur, quam fidem ab amicis expectamus, quos primi ipsi deseruerimus? non ab Helvetiis, non ab Anglis, non denique a Germanis auxilia speranda esse. Nam Germanis, si Tullum, Virodunum, & Diviodurum Mediomatricum reposcant, quid honeste responderi poterit? Atqui memores omnes esse debere, quod cum ea de re ante XIII. annos

annos Francisco II. Rege Blæsis, Ludovico Madrucio Ferdinandi Caesaris nomine restitutionem earum civitatum urgente deliberaretur, a Francisco Olivario Cancellario non minus generose quam prudenter responsum sit. Nam illum, antequam alii sententiam dicerent, occupasse, & dignum capitali supplicio pronunciaffe, qui Regi tam fœdi consilii auctor esset. Nec vero sperare Regem debere, ut Sabaudum jam Hispanis obnoxium eo facto sibi arctius devinciat, qui contra captata inde occasione, in Regem, quem ob potentiam antea reformidabat, nunc concepto contemptu in eum majore fiducia cum Hispanis consilia conjunget. His & prolixius diffusis rationibus Gonzaga regem rogabat, ut sententiam de restitutione suspenderet, & rem omnem ad Senatum Parisiensem, cujus de patrimonio regio cognitio est, honesta excusationis apud Sabaudum loco remitteret. Quod si de restitutione semel decrevisset, postremo orabat, ut se præfectura ea prius idonee exoneraret, diplomatis quod a Rege petebat, exemplo misso, quo & de fide sua apud cunctos constet, & posteritas cognoscat, se quantum in ipso fuerit, intercessisse, ne tam detrimentosa restitutio fieret. Recitato scripto cum Rex jam fidem de restitutione obligasset, Gonzaga studium & erga se obsequium in specie laudavit, in occulto, ambitiose id ab eo, ut omnia, factum interpretatus. Moxque exemplo diplomatis, quod Gonzaga expetebat, lecto, quibusdam in eo immutatis ipsum ea præfectura, quam spontanea ejectione a se abdicaverat, exoneravit, ita ut nihil ex ea re deinceps Gonzaga imputari aut impropèrari posset. Id actum Lugduni XIII. Kal. VIII. br. instrumentaque a scripta Regina, Alençonii, Navarri, Lotaringi, Guisiani, Aloisii, Ate-

stini

stini Cardinalium, Morvillerii, Lansaci, Lemovicum Episcopi, & Cœvernii nomina. Secundum hæc Nivernius, libello ad supremum consilium Pinarolii a Rege ordinatum directo, decretum V. Eid. IXbr. ut diploma, quo de intercessione Nivernii contra restitutionem fides fiebat, & ipse a prefectura ea exonerabatur, in acta publica referretur. Idem & Gratianopoli XII Kal. Xbr. actum. Postea & ad Gulielmum Mantua ducem fratrem, cum quo aliqui minime ipsi conveniebat, ejusdem diplomatis exemplum misit Gonzaga, & ut in archivis ejus ad perpetuam rei memoriam reponeretur, rogavit; quod & perinde Rex in malam partem accepit.

MEDITATIONES.

I. Observationes variæ præparatoriæ.

ANno 1559. Henricus II. Rex Gallia, post acceptam ad fanum Quintini culpa Momorantii insignem cladem, pacem cum Hispanis ad castrum Cambresia coivit, magno rei Francica malo.

Certum quippe, nonaginta & octo oppida Hispanis protribus, Hano, Castello & Quintini fano reddita.

Intestinis etiam motibus, qui Franciam miserandum in modum affligerunt & lacerarunt, ansam ea pacificatio præbuit.

Dux Sabaudia etiam, (cujus patrem pater Henrici in bellis cum Carolo V. ducatu suo privaverat) in integrum per illam pacem erat restitutus, salvo tamen jure Regio intra triennium a Commissariis examinando.

Interim pignoris loco retenta a Rege Gallia urbes Augusta Taurinorum, Pinarolum, Clarascum, Asta.

Data etiam in uxorem Sabauda soror Regis Margarita cum dote 300000, Ducatorum.

(Puffend. *introd.*, c. 5. §. 18. p. 292, Mezeræus *Abregé Tom. IV. p. 715*,
 Lehmeieri *Tab. Genealog. in duobus Sabaud.*, Monf. Baile *Disti-*
on. Critique fuis Henrici II. qui pro more selectas obfervationes
 habet, de infelicitate Gallia, quod Henricus II. contra Patris
 monitum Momorancium in aulam revocaverit, & de damno,
 quod Gallia præprimis per illam pacem & nuptias Sabaudi pal-
 la fit.)

Rege paulo post in media præparatione nuptiarum fo-
 roris mortuo, fequenti anno 1560. Commiffarii utrobique da-
 ti, cum magis Advocatorum quam iudicum partes fuftinerent,
 re infecta difceffere.

Sequenti anno tamen uxor Sabaudi muliebribus artibus
 & blanditiis obtinuit, ut Carolus IX. juberet refitui Turinum,
 Clarafcum & alias, multum licet refragante Burdilonio iftis ur-
 bibus a Rege præfecto.

(Mezeray *T. 5. p. 41. 42.*)

Reftabant Pinarolium, Savilianum & Peruffia. Has iis-
 dem artibus extorfit eadem Henrico III.

(Mezeray *T. 5. p. 193. feq.*, Monf. Baile *ib. lit. G.*)

Etfi vero Dux conscientia quasi Regis tacta eum admo-
 nuerit, magis ab eo confiderari deberi, quid fva deat jus gen-
 tium & fides pactorum, quam quid ratio ftatus dicitet ;

(Mezeray *ibid.*)

Tamen cum haud dubie Rex, fi doctrinas cautelarum
 iudicarum fequi voluiffet, multa potuerit ex dictis monito
 huic opponere, & objectum juris gentium & pactorum no-
 men avertere ;

Præprimis cum idem Mezeræus factum Regis magis ge-
 neroſe ejus gratitudini quam regulis juftitiæ adſcribat ;

Non mirandum, quod Dux Nivernenfium, haud dubie ex-
 emplum modo memoratum Burdillonii ſecutus, tanto, quam-
 vis fruſtra hæc conatu, incuberit, ut executionem promiffi
 Regii impediret.

(adde Mezer. *d. T. 5. p. 198.*, Baile *d. l. lit. g. & i.*)

Poffent

Possent plura hic adduci ex regulis prudentiæ consultatoriz ad examinandas has urbium cessiones Sabaudò factas, tam intuitu Henrici II. quam Caroli IX. & Henrici III.

(Conf. interim Bælii *diction. ad. II. & sub Henrico III.*)

Item de Consilio Ducis Nivernensis, quod Henricus III. honestæ excusationis causâ rem omnem ad Senatûm Parisiensem remittere debeat, tanquam cujus de patrimonio regio sit cognitio, & de rationibus, redditionem hancce disvadentibus.

Præmissis si quis quæstiones utilitatis & justitiæ separare, ut par est, velit.

(Ipsè Mezereus hic occasionem suppeditat, *T. 5. p. 198.* verbis: *les principales raisons estoient le droit de bienfaisance &c.* Et de Gallis aliis per seomni dicitur, quod actiones eorum pleræque nitantur jure convenientiæ, uti de Germanis quod abutantur jure vetustæ consuetudinis seu hercommannico. Caterum jus istud convenientiæ, jus non esse, jam Xenophon monuit in *Cynopadiæ lib. 2.* & exinde repetit Grotius *l. 1. §. 3.*)

Sed ista quidem nostrum scopum non respiciunt, qui de prætensionibus illustribus occasione hujus loci acturi sumus.

Scilicet notum est Gallos delectari obsoletis prætensionibus.

His cum objici soleat præscriptio longissimi & immemorialis temporis, eruditissimi eorum solent negare, inter principes locum habere præscriptiones, sed satis refutati ab aliis.

(Vide dicta in *dissert. de perpetuitate debitorum pecuniariorum.* Et suo loco infra ea de re plura dicentur ex professo.)

Ubi solet etiam adversus Gallos afferri hic discursus Ducis Nivernensis, tanquam qui in eo satis perspicue sit confessus, jura aliorum longa possessione tolli, dum videlicet ad Principes subinde provocat, qui rationem non aliam juris sui afferant, quam quod bona sua a parentibus acceperint.

(Vid. Dn. Werlhofii erudita *dissertatio de præscriptione inter gentes lib. 1. §. 12.*)

Et poterit quidem ex illo discursu forte argumentum ad hominem contra Gallos, præscriptionem inter gentes negantes,

tes, defumi; modo non opponant, istud Nivernii scriptum nec publica autoritate fuisse editum, nec a Rege approbatum, sed rejectum.

Interim tamen nullum est dubium, si accuratius intentionem Nivernii consideres, ejus discursum non favere veræ de prætensionibus doctrinæ.

Quæ in eo inter alia consistit: dari quidem prætensiones principum justas, sed eas sæpe per exceptionem præscriptionis elidi.

Intentio autem Gonzagæ Ducis Nivernii, in illo scripto non est, ut approbet exceptionem præscriptionis, ut potius plus ultra eat, & ne quidem opus esse putet in immemoriali & diuturna possessione se fundare, sed potius in sola, etiam si breviori vel brevissima possessione.

Adeoque secundum hanc ejus philosophiam nullæ plane aut certe fere nullæ forent justæ prætensiones, cum ea semper dentur non possidentibus, & fere semper adversus possidentes.

Ergo secundum hanc Philosophiam non solum beati, sed beatissimi forent possidentes, quia possessio jus transferret nullo alio jure infringendum.

Non ergo potuimus locum magis commodum invenire, quem præmitteremus meditationibus de prætensionibus illustribus, cum moveat dubium existentia prætensionum. Ab existentia vero rei discursus merito sumit initium,

II. Prætensionum existentia.

Prætensionum, quatenus in facto consistunt, existentiam nemo negavit, aut in dubium vocavit unquam.

Nec vocare etiam in dubium potuit, nisi forte philosophiæ Academicæ aut Scepticæ operam dederit. Quamvis nec ex

hujus philosophiæ hypothesebus existentia hæc negari potuerit. (Nunquam enim aut Academici aut Sceptici, ea, de quibus dubitabant, negarunt, cum dubitare & negare, æque sint opposita ac affirmare

re & negare. Unde inter prima falsa Cartesianorum referendum :
Ea de quibus dubitatur, interim esse neganda.)

Imo nec Cartesianus unquam præfensionum existentiam negavit, & in dubium vocavit, nec in dubium vocare aut negare potuit. Et si enim in sensus incurrant præfensiones, de his tamen philosophia Cartesiana saltem dubitat, eaque negat INTERIM, id est non serio, sed lusus, aut, ut sibi disputantium utamur, exercitii gratia.

Sed præfensio insuper nomen juris est, jus autem non incurrit in sensus. Et tamen de præfensionum etiam, quatenus ad actionum justarum classem pertinent, existentia nemo dubitavit nec dubitare potuit, nisi simul de existentia omnis juris inter eos, qui superiorem non habent, dubitaverit.

Equidem non omnes præfensiones justæ sunt, sed eæ æque, uti omnis generis actiones humanae, quarum nomina a factis magis, quam jure desumpta sunt, in justas & injustas dividi possunt.

Et quamvis injustarum exempla forte plura sint, quam justarum, cum plures sint in omni vitæ genere non sapientes quam sapientes ;

Tamen de præfensionibus justis in lectionibus juridicis agendum, & adeo de harum existentia.

Fuere vero semper homines, qui de existentia juris dubitaverunt, prout semper fuere homines, qui jus omne in viribus & armis quaesiverunt.

Unde non demum Machiavello & Hobbesio istæ hypotheses imputandæ, nisi quod hi facta hominum communia, systematicè proposuerint.

Ille quidem magis, ut videtur, satyricè ; hic, bona fortasse intentione evitandi errores communis Ethicæ, sed parum feliciter, methodo mathematica adhibita ad res morales.

(Dicendum hic de communi censura Machiavelli : de hujus executione, quam omnium significantissime expressit Clariss. Weiffius, in commentariis suis, *medii tuius titulum : Der Baurische Machiavelismus*.)

Dicendum etiam de infelicitate politica Hobbessianæ, principiis ubique contradictoriis utentis; item de causis, cur se tam firmiter infinuare soleat animis hominum Hobbessii liber de cive, præmissis eorum, qui vacui sunt doctrinæ moralis.

Sed tamen etiam dicendum, de nimio rigore censurae communis in Hobbessium: de libro Kortholiano *de vitiis impostoribus*. Ostendenda vera ratio cur Hobbessius tam male audiat: Eam adscribendam esse potissimum parti illi Leviathanis, quæ incipit a capite 44.)

Ducem igitur Niverniæ, etsi nec Machiavellistam nec Hobbessianum, videri tamen negasse justitiam prætensionum ex ista communi hominum in perversa inclinatione.

Unde etiam provenit tota illa responsio de jure convenientiæ, Gallis, ut modo dictum, objecta aliquoties.

Igitur adversus tales probare velle existentiam prætensionum justarum, requireret repetitionem totius doctrinæ de principiis justis & decori, quæ tamen separatas postulant lectiones.

Interim in gratiam eorum, qui nostra fundamenta juris nat. & G. non legerunt nec audiverunt, potissima hic fundamenti loco ponenda.

(Scilicet: Quid sit VIS, quid JUS? quomodo horum unum sine altero esse nequeat, & tamen valde differant? Item quid sit obligatio interna? et quomodo utraque sine metu esse nequeat, interna tamquam sit sine vi &c.)

III. Quid sint prætensiones.

Prætensiones sunt desideria eorum, qui superiorem non habent, aut quorum controversiæ ex aliis rationibus non ex lege humana dijudicari possunt, de re, quam vel alii possident, vel certe in cujus possessione quiescit ipsi prætendentes nondum sunt, publice significata ac prætextu juris munita.

Prætensionis vox in hoc significato Gallica est, non latina. (hoc enim idiomate prætextum quemvis significaret.) Interim tamen jure suo a scriptoribus politicis seu elegantiorum studio-

diorum uſurpata, cum alia, quæ hunc conceptum exponat, non adſit, eſſi non extet in Cicerone.

(Utitur et Puſendorſius, Locus ex *l. 18. rer. Brand. c. 61.* habet Dn. Werthof. *d. diſſert. §. 10.* conf. Monzambanum *cap. 8. §. 2.* diſſum de querela Ciceronianorum; de Puſendorſii, & olim de Thuanii ſilo.)

Neque enim controverſia vox conceptum iſtum exprimit, ſed latior eſt, etiam de poſſidente prædicata, cum tamen prætenſio inter illuſtres ſit inſtar actionis inter privatos, adeoque prætenſio & controverſia differat, uti actio & lis.

Nec etiam æmulatio cum prætenſione idem ſignificat, quamvis maxime affines ſint. Nam æmulationes ſunt fere prætenſiones occultæ ac latentes, ut prætenſiones æmulationes apertæ. (conf. Monzamb. *c. 7. §. 10.*)

Cum itaque prætenſiones illuſtrium perſonarum in eo ab actionibus differant, quod actiones ſupponant leges civiles ex quibus dijudicari queant, patet, prætenſiones ex ſolo jure naturæ & gentium eſſe dirimendas.

Porro prætenſiones eorum ſunt, qui id, quod petunt, non habent. Unde & ceſſant, ſi prætendentes rem deſideratam obtinuerint.

Sive illi, contra quos quid prætenditur, rem poſſideant, ſive tertius.

Neque prætenſiones ſunt, quæ publice non ſunt declarata, eſſi jure prætenſio fieri poſſit. Jus enim neglectum aut derelictum prætenſionis nomine venire non ſolet.

At vero jure munitas eſſe debere prætenſiones conſtat, quod jam in præcedentibus monuerimus, nos prætenſiones hic conſiderare quæ juris, non quæ facti ſunt.

Res vero quæ prætenduntur, ſunt bona fortuna. Comprehenduntur autem ſub hac voce, ut in ſcholis loquimur, partim divitiæ, partim honores.

Et divitiæ quidem vel ex jure domini, vel ex jure crediti.

Hoc eſt vel ex conventionem, vel ex ſucceſſione, tam teſtamen-

stamentaria quam ab intestato, vel ex injuria acquisita vel debita.

IV. Scriptorum de prætensionibus defectus.

Defectus duplex est.

De generalibus, fundamentis & principiis, unde prætensiones illustres definiri debeant, quod sciam, nemo scripsit.

Fortè, quod non opus esse fuerit creditum, talia scribere, cum jam dixerimus, principia esse sumenda ex jure naturæ & gentium. At partim multa sunt volumina antiquorum moralistarum, partim post curam Grotii & Pufendorffii istorum navos emendantium, non videtur restare quod addatur.

Sed, uti illa volumina Moralistarum antiquiorum omnia miscentium, & hypocritica arcana monarchiæ Papalis subinde sub specie pietatis & honestatis insinuantium, occasionem dederunt, ut multi errores tales in scripta specialia circa prætensiones illustres transferrentur.

Ita vel ex sequentibus patebit, prælaudatosistos juris naturæ & gentium emendatores, partim non omnia attigisse, partim, etiamsi attigerint, non omnes errores emendasse,

(Prioris exemplum suppeditabunt infra suo loco meditationes de fundamentis prætensionum ratione præcedentiæ; posterioris, de prætensionibus ratione successione partim testamentariæ, partim ab intestato.)

Specialium prætensionum scripta, uti sunt plurima, ita tamen non sunt ubivis frequentia, cum non sint usus vulgaris, sed lateant in bibliothecis.

Neque adeo male quis mereretur de jure publico, si quis historias prætensionum illustrium ederet, & ex magnis scriptis, medullant rerum actarum in summa exhiberet.

Præprimis cum, pro more scriptorum juridicorum, illi, qui causas agunt principum, pauca quæ momentum habent in negotiis, soleant verbis plurimis & inutilibus, secundum gustum temporum illorum, efferre.

Scripsit

Scriptit equidem Sprengerus systema prætensionum illustrium, sed hoc intra septem aut octo casus subsistit, ut grandi titulo leve opusculum minus respondeat.

(Dn. Autor *German. princ. in præf. s. 4.*)

Porro qui ipsas resolutiones prætensionum specialium ediderunt aut deductiones, varios n̄vos & errores plerumque committere solent; aut etiam partibus nimis sunt addicti.

Communiter, secundum errorem diu regnantem, argumenta decisionum sumuntur ex jure civili aut Canonico.

Sæpe scriptores destituuntur humanioribus literis, & eruditione in philosophia morum & prudentia civili.

Aliquando & inter prætensiones referuntur, quæ ipsis personis illustribus nusquam venerunt in mentem, sed quæ fundamenta saltem alicujus juris habere & prætensiones fieri potuissent, aut, ubi scriptores de jure partis adverse saltem pro lubitu sibi formavere ex propria ignorantia dubium.

Sæpe juris diu derelicti prætensio nova, svasu talium virorum principibus persuadetur, vel defenditur &c.

V. Nostra intentio.

Tentabimus ut etiam in his lectionibus ostendamus, quomodo n̄vi isti sint evitandi & saniora principia prætensionum illustrium ponenda.

Ergo ostendemus: An, quando, & quomodo conducatur prætensiones in scriptis exponere aut typis mandare?

Quid observandum sit scriptori vel historias prætensionum, vel deductiones scribere volenti?

Quod juris civilis & canonici rarissimus hic debeat esse usus, & quod allegationes aliorum plane autorum, & qualium, gustus seculi præsentis postulet.

Differemus de fundamentis genuinis & sæpe aliter quam vulgo sit jaciendis, circa prætensiones varii generis.

In specie circa prætensiones præcedentiarum,

L

Circa

circa modos acquirendi domini,
 circa contractus,
 circa testamenta,
 circa successiones legitimas,
 circa exceptiones justas adversus prætendentes, præscrip-
 tionem potissimum,
 item circa replicas v. g. intuitu præscriptionis circa usur-
 pationem titularum &c.

De modis item differemus finiendi prætensiones, trans-
 actionibus, arbitratorum sententiis &c.

Et aliis ad hoc thema pertinentibus quæstionibus jucun-
 dis & utilibus.

(Ubi in singulis capitibus multa occurrunt observanda quæ commu-
 niter pro principiis juris naturæ & gentium habentur, cum ta-
 men sint meræ assertiones juris civilis & canonici.)

Non tamen id fiet discursu continuo, sed pro libertate
 harum lectionum sæpius aliis discursibus interrupto.

Nec etiam eo ordine, quo quæstiones hæctenus sunt e-
 numeratæ, sed prout inclinatio ingenii nos ad meditationes
 impellet.

(Nam in his lectionibus non observandam habemus methodum sy-
 stematicam.)

CAP. VIII. LIS DE PRÆSTANTIA INTER FORTITU- DINEM TOGATAM ET SA- GATAM.

GRAMONDUS,

Histor. Gall. lib. 3. ad ann. 1617. p. 182. seq. ed. Lips. 1674. in 8vo.

Sedium prima controversia fuit inter rogatos; quere-
 bantur Parlamentorum Gallia primi Præsides, quod Se-
 guierus Lutetiani alter a primo Præsides illos anteire vellet;
 pri-

primos se, illum esse a primo alterum; ille contra excipiebat, unitate per quam duo unum sunt, annexas adeo personas ut vix dividi possint. Ea ratione prevaluit primis, qui secundus erat. Nec multo post orta item Parlamenta inter, & nobiles de sede dissensio; quam quo facilius intelligant externi, quibus præcipue scribo, scire opus: vocari apud Gallos, nullo adjecto, Nobiles, eos qui arma tractant, nempe si prosapia valent; illorum ordo nobilitas dicitur: Clero & Parliamentis adscripti, etsi sint Natalibus nobiles, quod plerumque designantur ab ordine quisque suo: Sic, cum de militaribus viris queritur Nobilitatem, cum de Ecclesiasticis Clerum, cum de rogatis, si suprema illis jurisdictio est, Parlamenta, cum de reliquis ordinibus, populum dicimus. Ergo triplex est in Gallia regnicolarum ordo, Clerus, Nobilitas, Populus; Parlamenta extra ordinem sunt. Primum suffragii jus & sedem primam vindicabat sibi Nobilitas, bis ferme in Parlamenta rationibus. Gallis ordinum primum esse, cui ideo est a Nobilitate nomen, quia præeminet reliquis: si Clero decedit, magis reverentiam esse quam debitum; Nobilitati acceptum ferre ecclesiam, quodcumque possidet; possuisse inter arma vitam antecessores Nobilium, dum hereticis resistere altaria diruentibus. Debitum Nobilitati quod exactis retro seculis aucta est Gallia Christiana, & in præsens durat. Armis Nobilium partem coronam Regibus; iisdemque armis auctam & confirmatam; si quando externus hostis armata manu irrupit in Galliam, fufum, debellatum una nobilium manu. Hinc Gallis regibus sepe dictos Nobiles regni dextram, columnam imperii sui, aram salutis publicæ, Parliamentorum esse ut consulant, Nobilium ut ex-

sequantur. Illis vitam trahi desidiose languidam, inglorie tranquillam; dumque nobilibus rigent frigore membra, dum pro tempore calore fatiscunt, inedia dum extinguuntur, fame dum pereunt, sub dio, nocte interdumque insomnes, dum instat jugulo armatus hostis, Senatoribus esse fomenta vita qualia desidiosi amant, domos splendidas, instructos agros, suburbanos recessus, amœnam vitam. Illi dum immerguntur deliciis, nobilibus arcta penu vitam inter angustias trahi. Nobilitatis ordinem regno coetaneum Gallico, Parliamenta nuper instituta; nobilibus in concilio Regis arctiore jus esse dicenda sententia. Parliamentis neque in eo conventu sedem esse, neque suffragium, quippe qua instituta in res privatas. Prævalere populo nobiles, cujus ordinis (quem tertium vocant) adscripta esse Parliamenta nemo neget. Hac in Parliamenta nobiles.

Contra, quorum erant pro Parliamentis studia, opponebant, dignitatem Senatorum non modo veteri, sed & nova Roma, gentis esse in utrumque paratam: equalia olim Romanis studia armorum & toga. Non detrectare belli onera viros fortes, posse ex forensi toga haud agre fieri sagum militare. Legationibus indies defungi pro Rep. Senatores, quibus id præcipuum est, ne quid detrimenti capiat respública. In liberalium studia artium, in scientiarum apicem erectos præire longis spatiis nobilium ordini, cui ut plurimum nihil est liberale, nisi quod gratis natura impertitur, natales & animus. Militare Regibus & regno Parliamenta, dum subditis insnuant fidem & obsequium Regi debita, cum nobiles rerum novarum cupidos proturbant, aut retinent metu pœna. Parliamentis tranquillitatem, publicam esse,
quare

quam nobiles sepe factionibus convellunt. Nunquam Parliamenta a corona deficere; auctas principum partes ter quaterque ab excessu Henrici IV. Nobilium accessione, regemque ab illis lacesitum, donec populi spoliis privata ipsis res auferentur. Hisce in Regem suum bellis riguisse nobilibus membra, insomnes ductas noctes, nempe populo opprimendo. Studuisse parliamenta retinendis in fide & obsequio populis, quibus ordo nobilium vana libertatis imagine illudebat. Pravo usu in Gallia nobilitatis vocabulum iis tantum adscribi, qui arma tractant; togatorum, ad quos suprema autoritate juris distributio spectat, nobile officium esse, nisi quod apud imperitos invaluit, nullam esse iis qui prostentur scientias nobilitatem. Pro nobilibus passim haberi viros togatos hinc palam est, quod lege Regni subsidii a persona ignobili debitis eximuntur; quod sancti spiritus Equites sunt ipsi, filiique ipsorum, & nepotes: (ordo est Gallorum Regum Equestris, ad quem nemo admitti solitus, nisi per probatam longa annorum serie nobilitatem.) Nobiles item esse hinc patet, quod ipsorum posterii cooptantur in Melitensium Equitum ordinem, qualis Paulau ejus ordinis magnus Magister, cujus rogata apud Tolosates familia inter primas. Non esse illis vitam inglorie desidiosam, quibus assidua pro Rege & populo studia sunt: impallescere chartis viros artium liberalium amantes, virtutemque sectari & scientias labore indefesso. Denique toga militiam esse suam; antiquo usu pessimo invaluisse apud Gallos, ut nobiles, qui arma tractant, bellis exerceantur, ignorent literas; hinc fieri (si nobilitas ex literis ducitur, quod nemo neget) ut plane sit ignobilis ordo quem nobilitatem appellant, sic luco nomen esse,

quod minime luceat: pessimum usum in Gallia, quod armis abstinent togati homines: Pompejos, Scipiones, Metellos, postquam in Senatu censuerant, prepositos olim legionibus, insulisque magistrature gloriose implicitas ex victoria lauros: in Parlamentorum conventibus qui tota Gallia diffusi sunt, inveniendos, si in armis instruerentur, qui veteres reipublica Romana Senatores aquarent aut vincerent. Antiquum certe in Gallia ordinem hunc, qui nobilium dicitur, esse item antiqua Parlamentorum iura, tertio jam seculo confirmata, & si placet origo alius repetita, Misissis successisse dominicis, quorum nascente regno prima autoritas fuit, hinc ducto nomine quod extra ordinem in provincias mitterentur a Rege domino dirimendis controversis, seu erant publica, seu privata. Eam esse sententiam autoribus, qui de origine feudorum scripsere, eos qui hodie Marchiones, Comites aut Barones sunt, fuisse olim iudices in ea loca delegatos, quae nunc successores ipsorum possident jure feudali. Diu possessam ab ipsis jurisdictionem jure publico, tandemque usurpatam privato: sic, qui hodie Marchiones, Comites, Barones, fuisse primum jurisperitos & iudices. Falso opponi instituta in privatas tantum lites Parliamentaria, fidem in contrarium facere historiarum monumenta, quibus patet consultata saepe in magnis negotiis, quae regno decretoria erant: eorum incumbere muneri regii patrimonii (Dominium vocant) conservationem. Adscriptam illis perperam tertio sub ordine categoriam; nulla trium contineri viros spectabiles, quibus in tres aequae est potestas. Neque in praesens trium ordinum esse convocationem, vocatos jure extraordinario cum clero nobiles, utrisque adjuncta parlamentaria, media

dia Nobilitatem inter & Clerum. Denique præter rerum ordinem fore, si Parliamenta, quibus sunt in nobilium fortunæ & vitam suprema judicia, clientibus suis postponantur.

His & talibus rogata militia fautores, nobilium ordinem infra Parliamenta esse contendebant, elusit controversiam Rex magis quam solvit: de sede pronuntiatum sic; Ut Regi nobilitas confusa circumstaret, data Parliamentorum oratoribus e regione sede, Rege coram. De ordine promenda sententia ita cautum; ut de rebus ecclesiæ Clerus, de militaribus nobilitas, de reliquis delegati a parliamentis primi sententiam dicerent. Porro ne in futurum obesset nobilium ordini lex dicta, quatenus infra ipsum ordo plebejus est, vulgatur a Rege diploma, quo declarat, in comitiis Gallie generalibus habendis, alteram esse nobilitati a clero sedem, utrique decedere populum, qui tertius ordo est, quo patet Parliamenta nullo trium ordinum contineri.

MEDITATIONES

I. Lites subditorum de præcedentiâ.

DE subditorum litibus super præcedentiâ hic agimus. Ergo non expectanda meditatio de fundamentis dirimendi prætensiones illustres super præcedentiâ, inter eos qui superiorem non habent.

Vana lites haud dubie sunt, ubi nullum fundamentum agendi seu medium petendi, nulla probatio, nullus eventus, nisi a mero iudicis arbitrio dependens.

Non hic divitiæ petuntur, sed honor.

At honor non est in potestate honorati sed honorantis.

Et coactus honor nequaquam est verus honor.

Ergo

Ergo nec petitorium hic locum habet nec possessorium, utpote quæ judicia sunt ubi de meo & tuo i. e. de divitiis agitur, quæ a mero arbitrio, etiam principis, non dependent.

Adeoque nulla causa litigandi super præcedentia vere subest quam ambitio non prudens, sed inanis, i. e. omni ratione destituta.

Et quamvis ita litigantes non careant prætextibus, quilibet tamen, qui partibus vacuus est, videt, & prætextus hosinanes esse, i. e. falsos.

(v. g. non litigari ex ambitione sed ex studio, ne injuriam patiatur officium, aut, ne præjudicium fiat successoribus, & similes.)

Ea demum honesta ambitio, honestum illud certamen est, si subditi certent de honore invicem exhibendo, & ut alter alterum sincera honoris exhibitione vincat.

(Vides ergo, quomodo differat ambitio honesta a stulta. Unde cavendum est a doctrina, quæ omnem honoris cupiditatem, omne laudis desiderium pro vitio venditat.

Cum tamen ipsæ sacræ literæ & doctrina sanctissima doctoris supremi cum doctrina nostra conspiret.

Et doctrina adverba origineum debeat hypocritæ Cleri Papalis, sub simulata humilitate honores summos imò summam potentiam ambiens. Sinceram igitur honoris exhibitionem, suppositivam, non simulatam, quæ facile discerni potest ex eventu.

Simul vero notatum, irrationalem ambitionem nunquam esse characterem, quod ambitio sit passio dominans, sed sapissime indicium passionis infima, sapissime esse indicium quod avaritia sit passio summa. &c.)

Ubi vero nullum agendi fundamentum, ibi nec ulla probatio.

Neque enim a natura humana id peti potest, neque ab ætate, neque a potentia, neque a scientia, neque a divitiis, neque etiam a virtute.

Sed hæc latius deducuntur, ubi de prætensionibus illustribus erit agendum.

Igitur etiam facile patet, quod honor externus & præcedentia omnis dependeat a mero arbitrio humano.

Cum

Cum & ipsa honoris exhibitio, de qua videlicet litigari solet, ab eodem dependeat.

Sunt quidem naturalia signa contumeliæ apud omnes populos communia.

(v. g. omnes illi actus qui testantur de alterius odio, item sermones sarcastici, ironici &c.)

Sunt & naturalia & communia omnibus populis signa honoris.

(v. g. omnes actus, qui testantur de alterius amore non familiari, sed venerabundo, item sermones submissi.)

Non tamen signum magis naturale honoris est, quam facere promptissime & non rogatum, quæ alter velit;

Nec signum magis naturale contumeliæ, quam facere contraria voluntati alterius, etiamsi rogatum.

Sed de his non litigatur. Litigatur de præcedentia, vel fessione & similibus.

Hæc vero sunt signa pure arbitraria, & maxime variantia non tantum apud diversos populos, sed & in una civitate.

(Declarandum exemplis: de loco dextra, sinistra, medio, de loco platarum superiori, de loco in templis altari proximiore, de ordine scholastico fanebri, de præcedentibus & sequentibus principem; de dictione non neminis von der Wahlen-Ordnung: de proverbio: der Bornehmste sitzet oben an &c.)

Ergo in his omnibus determinatio dependet a mero arbitrio principis, si regulas justitiæ spectes;

Ad cujus voluntatem obstricti sunt iudices in ejusmodi controversiis pronunciare;

Et si de ea non constet, nihil definire autoritate propria; Regulariter vero, si petitum actor non probet ex privilegio vel voluntate principis, reum absolvere.

Unde tamen etiam in hujusmodi litibus inepte extruitur a pragmaticis iudicium possessorium & petitorium,

Cum actiones ejusmodi non sint reales sed personales. Coram ipso Rege vero ea de re litigare velle, non est valde prudentis.

M

Dicta

Dicta hæcenus valde illustrantur exemplo litigii de præcedentia coram Carolo V. agitati, & sententiæ, qua dictus imperator prudentissime pronuntiavit, eam, quæ inter duas feminas litigantes stultissima esset, debere præcedere.

(Exponend. hoc exemplum ex autore Gallico l' Abbe de S. Real. de l' usage de l' Histoire disc. 6. p. 77. seq.

Pertinet & huc apophthegma nescio cuius, qui, alteri, cum indignatione dicens, se non posse pati, ut homo stolidus ipsi ad dextram iret, promptissime respondit: Ego vero lubentissimè talia fero.

Affine dicitur poëtæ Galli, castigacionem pro merita a feminis acute eludentis. Dicenda quædam de iudicio Realis super hoc Caroli V. factæ, id comparantis paulo profanius cum iudicio Salomonis.

Item de ejus cautela adhibita, quod iudicium Salomonis saltem consideret, quatenus Josephus ejus mentionem faciat, non quatenus S. scriptura. Quasi irrationales & aliis interpretandi & iudicandi de factis regulas postulet S. scriptura, quam illæ regulæ sunt ex dictamine rectæ rationis hauriæ, quibus iudicamus facta alibi recensita. Aut quasi scriptura asserat aliquid, quod a recta ratione abhorreat, eique repugnet. Commendandus igitur Realis ejusque scripta ab ingenio, parum a iudicio.)

Non igitur pro stolidis habendi, qui absque testatione vanæ ambitionis modeste, (imo & fortiter, si opus sit) tuentur locum sibi a principe assignatum.

Imò & illi potius laudandi, quam sub specie falsæ pietatis vituperandi, qui laudabilia agunt, ut honorentur ab honoratis & laudatis.

Sed cavendus ambitus præcedentiæ, præprimis illis qui bonis literis dant operam.

Præprimis, cum studiosi nondum sint Mercurii, sed saltem ligna, ex quibus fieri possunt Mercurii.

Interim non dissidendum, stultam studiosorum ambitionem non melius reprimi posse, quam bonis exemplis Professorum, in omnibus actionibus serio testantium, quod vana ejusmodi præcedentiæ litigia & ambitum detestentur.

Dantur etiam gradus vanitatis in ejusmodi litigiis, et

Est enim forma corporis, ætas, divitiæ, ingenium, potentia &c. non dent jus precedentia; nullum tamen est dubium, eorum vanitatem esse maximam, qui precedentiam præcedunt, potentiis ejusmodi omnibus aut plerisque destituti. (Unde proverbium de superbia pauperum.)

Et magis rationi convenit, si quis gloriam quærat in potentia iusta, quam in precedentia. (Dulcius enim haud dubie est honorari & timeri ab iis, qui præcedunt, quam præcedere eos, quibus opus ubique habes, ut adjuvent, æque ne noceant.)

II. Fortitudo togata & sagata.

Debant doctores sapientiæ exempla præbere juvenibus contemnendi vanam ambitionem, sed debebant.

Cum enim loco veræ sapientiæ a Clero Romano in Academicis doceretur sapientiæ vana, non mirandum, quod & vana litigia de precedentia magnam partem ab eorum doctrina originem ducant.

Et in specie lis ista de precedentia fortitudinis sagata an togata.

Ex principiis veræ sapientiæ quilibet princeps & artibus pacis & artibus belli debet esse præditus. (Huc respexit Justinianus in princ. proam. last.)

Quia ad hos duos status omnia negotia humana possunt reduci.

(Grotii inscriptio operis de J. B. & P. & initium cap. 1. lib. 1.)

Non tamen potest esse unius cura sine cura alterius.

(An hac respexerit Justinianus d. 4. in prædictis armorum & legum? dubito.)

Tempore pacis de bello cogitandum, ne otio corumpantur subditi, & ut hostes deterreantur, item ut impediatur motus interni.

Tempore belli de pace cogitandum, quia omne bellum propter pacem.)

Princeps adeo utriusque neglectum evitare debet, tanquam Reipublicæ noxium.

Unde virtutum nomen haud merentur nimium studium

um pacis, sed indicant, principem non gnarum esse artium regnandi.

Et fere magis nocet suis nimis inclinans ad culturam pacis, quam nimis inclinans ad bellum.

(Huc pertinent ea, quæ subinde in Jacobo I, notant scriptores politici, potissimum Larréus.)

Nam uti inter homines paucissimi sunt sapientes, ita etiam fatentibus omnibus finis reipublicæ est primario propter malos, ut eorum audacia reprimatur & probi ab eorum violentia defendantur.

(Ergo si omnes aut saltem plurimi probi essent, nulla foret respublica.)

Et adeo boni subditi character est, vitæ pacificæ præ aliis operam dare, non ita boni regis.

Igitur & Rex quilibet opus habet ministris pacis & ministris belli.

Et qui neutris carere potest, neutros etiam deberet aliis præferre, ac invidiosa est quæstio de præstantia unius ordinis præ altero.

(e. g. Similis quæstio de præferentia manus præ pede, pedis dextri præ sinistro.)

Et opera adeo cuilibet prudenti principi danda, ne similibus controversiis impediatur salus publica, sed potius, ut uterque ordo mutuam benevolentiam sibi invicem exhibeat.

Interim si citra respectum ad partes dicendum quod res est, ex dictis facile apparet, pro quo ordine sit pronuntiandum in dubio.

Præstat utique ille, qui magis est necessarius & utilis.

Sed necessitas & utilitas variat, pro diversitate status.

Medico non opus habent sani, sed præstat idem ægroto.

In sana republica igitur præstant ministri pacis, in ægro-tante ministri belli.

Ægotans vero illa est, ubi plurima & noxia sunt ad stultitiam irritamenta.

Sana ubi pauca sunt & non ita periculosa.

(Non

(Non ubi plurimi sunt sapientes propter modo dicta.)

Uti vero singulorum hominum paucissimi sunt sapientes, ita rerum publicarum paucissima non sunt agrotantes.

Contra in Academicis indistincte ministris pacis postponi solent ministeria bellica.

Partim quia doctores se profitentur esse doctores pacis, & adeo similis simili gaudet;

(Unde & Principes academice doctos maximis præconiis solent extollere. Dicendum hic de Casaubono & Scioppii Satyra adversus Casaubonum & Jacobum Regem Angliæ.)

Partim quia docent, Virum Politicum debere actiones civium suorum dirigere ad normam reipublicæ idealis, perfectæ, Platonicæ;

Partim quia ita docuerunt primi Academicarum instauratores, Monachi, Clerici, Scholastici;

Quorum valde intererat semper, Reges habere superstitiosos.

At tales raro esse solent, qui viris militaribus sunt faventiores.

Nam hi raro multum dant operæ literis, quarum directorium & doctrinam sibi vindicarunt jam diu scholastici.

Et cum scholastici sub prætextu doctrinæ politicæ & genuinæ status sapientiæ homines ad gubernandum ineptos reddant, & se tamen omnibus negotiis politicis immiscere cupiant, nemo fere in republica est, qui eorum nervos principi magis palpabiliter monstrat, quam ministri militares.

Unde nova ratio scholasticos irritans, ut suis pervaderent, fortitudinem togatam esse preferendam sagatam.

Id est præcedentiam deberi togis scholasticorum aut horum in Aula Patronorum, vel, ut ipsi loqui amarunt, clientum, præ viris militaribus.

Quos & propterea heroës togatos, heroës in toga, aut plane heroës de toga immortaliter meritos appellare jam diu consueverunt.

Viri militares contra uti cum aliis cordatoribus tales ineptias jam ab aliquot seculis riserunt, ita falsè huic philosophiæ opposuerunt ipsam praxin vitæ clericalis;

Et principibus cautiorebus simul ejus falsitatem monstrarunt.

Cum ab omnibus temporibus ipse Clerus eos solos principes magnorum nomine dignatus fuerit, qui bellicis artibus claruerunt, & Clerum honoribus & divitiis bearunt.

(e. g. Constantinus, Theodosius, Carolus, Otto &c.)

Contra eos, qui eam artem neglexerunt, etsi Clero se in omnibus submiserint, piorum nomine quidem insigniverint, sed maxime tamen contempserint ipsi.

(Ut vel exemplo Ludovici Pii constat,

Dicendum etiam de prædicatione sancti Regibus dato, & quid hoc significet in stylo Monachali.)

Jam quilibet judicet, unde commune odium inter milites, & qui eruditos se vocant?

Et cuiam ordini istud odium magis sit imputandum.

Sed nondum satis est. Res magis patebit ex meditatione sequente.

III. Confusio Statuum Politicorum unde.

Veteres philosophi vel quatuor numerant virtutes, easque Cardinales vocant;

(Quod faciunt communiter reliqui, excepto Aristotele. Vide dissertationes B. Patris in observat. select. Hallens.)

Vel quinque intellectuales & undecim morales, (Ut Aristoteles.)

Utrobique inter morales fortitudo agmen ducit.

Per quam etsi alii intellexerint magnanimitatem & patientiam in rebus adversis;

(Ut Scioici apud Cicero. de offic.)

Alii tamen intellexerunt fortitudinem bellicam.

(Ut Aristoteles.)

Unde

Unde communiter etiam apud autores classici virtutis nomine simpliciter posito venit virtus bellica.

(Vide passim Curtium. Et Lactantius notat. l. 1. p. 116. edit. Gallii Bellonæ sacra dicta esse sacra virtutis.)

Respublicæ enim Græcorum, Romanorum aliorumque populorum erant maxime militares.

Et quamvis non sit diffitendum, quod aliquæ eorum nimis operam dederint artibus bellicis, non tamen etiam diffitendum est, hanc observationem non ad omnes pertinere, & communiter ea taxantes nimis inclinare ad neglectum artium militarium.

In talibus vero rebus publicis non admittebantur ad bellum servi sed ingenui soli, inter quos adeo nobilitabat virtus bellica.

Ita etiam cum Germanis comparatum erat, non solum tempore Taciti, sed & postea usque ad tempora Regum Francorum.

Inde orta distinctio inter nobilitatem majorem & minorem.

Ad illam pertinebant Duces, & Comites, postea etiam Marchiones, Burggraffii &c.

Duces bello præerant, Comites, (seniores videlicet, quiete a bellis opus habentes) jurisdictioni, Marchiones & Burggravii utrique.

Nobiles minores sub Ducibus & Marchionibus militabant, unde & militum nomine veniebant.

Sumebantur tamen ex iis Scabini, Assessores Comitum & Judices.

Ignobiles dicebantur, qui ad militiam non admittebantur, erantque duplicis generis, cives urbici seu liberti, caupones, opifices, & postea etiam mercatores,

Et rustici, qui olim servi.

Ex his apparet virtutem bellicam quidem præcipuis nobilitasse,

bilitasse, studia pacis vero a majoribus nostris non fuisse neglecta.

Custodiebantur etiam gradus nobilitatis & ordinis, nec facile homines diversorum classium matrimonio jungebantur.

Nobilibus tamen licebat virtute bellica ad gradus nobilitatis majores præmii loco, qui tamen tum non emebantur pecunia.

Hæc olim. Postea cum jam ubique in Europa cresceret potentia Paparum, & non christianis actibus Clerus Papalis sub specie conversionis ad Christianismum quæreretur ubique incrementa divitiarum & honorum, etiam Franci Reges nomen dabant Christianismo.

Quibus mediis autem Clerus ubique sub specie humilitatis fictæ obtinuerit potentiam & dignitatem summam, etiam supra Reges ipsos, una cum territoriis, alibi exponi solet.

(In lectionibus juris publici & juris feudalis, Vid. Conring. *diff. de constit. Epif. Germ. Struv. Synt. F. F.*)

Et sic prima fiebat statuum confusio, ut qui plane negotiis civilibus ex doctrina Salvatoris se immiscere non debebant, adeoque statibus politicis subiecti esse, istis technis majores etiam nobilitatis gradus præcedere & primam classem statuum politicorum occupare inciperent.

(Conf. Mohzamb. c. 2. §. 10. c. 3. §. 7. p. 177. f. G. c. 7. §. 8. p. 374.)

Nec hac confusione contenti suppressere etiam & detrudere nobilitatem summam incipiebant in ipsa militia, postquam principes etiam feuda in summa superstitione illis offerrent.

(Vide loca speculi Saxonici pariter & Svevici de septem dylpeis militaribus.)

Accedit & aliud arcanum Cleri. Ut omnes ordines turbare possent, autoritate universali in omnibus ordinibus ipsis opus erat.

Ergo opus erat singulos ordines sibi devincire.

Fie-

Fiebat hoc, cum omnis generis homines, modo manumissi essent, nec ad mancipia referrentur, ad ordines sacros admitterent.

Ita dupliciter lucrabantur: partim divitias omnium ordinum ad se trahendo: partim ex omnibus ordinibus optima quæque ingenia sibi devinciendo.

Ex altera parte dulcis escæ instar erat, quod laici cujuscunque ordinis viderent, se absque vitæ periculo in sacris ordinibus posse etiam ad dignitates principales adspirare, ad quas pervenire etiam cum periculo centum vitarum sperare non licebat laicis ignobilibus aut etiam nobilibus inferioris ordinis.

(Conf. Monzamb. c. 7. s. s. p. 275.)

Ne tamen ista confusio ordinum nobilibus exosa ita sentiretur, fictionibus erat opus, ad palatum seculorum superstitionis.

Quasi scilicet laici regenerarentur, dum sacris ordinibus se addicerent.

Dum videlicet ex hominibus hujus seculi fierent homines spirituales.

Unde tot ceremoniæ & ritus, majestatici quid spirantes, a primitiva simplicitate piscatoria plane alieni, a Clero in ordinationibus sacris inventi, imo ordo ipse in classem sacramentorum seu mysteriorum collocatus.

Cum vero insuper Clerus copia monachorum etiam ex diversis & promiscuis ordinibus coactorum laboraret, initio cultui divino nequaquam destinatum, sed vitæ solitariæ, postea tamen cum sub inspectione & directione Cleri essent, omnibus mundi negotiis se immiscere cupientium, & his occasio danda erat, sub fictionibus ejusmodi confundendi ordines pollicorum.

Igitur primo scholæ, postea universitates seu academiæ inventæ, & monachi iis præfecti cum potestate creandi doctores

N

ctores

doctores quatuor facultatum, similibus pene ritibus superstitiosis & inanibus.

Atque adeo & ad hos gradus statim ab initio admittebantur homines ordinis & conditionis cujusvis, qui, si doctores facti fuissent, nobilibus militantibus quandoque præferabantur, plerumque tamen ex privilegiis principum, extra negotia militaria & torneamenta, nobilibus æquiparabantur.

Utque tales clerici (nam omnes academici docentes & discipuli olim clerici i. e. a potestate politica exempti erant, & adhuc hodie apud Pontificios sunt) etiam negotiis plane politicis immiscerentur, nova arte opus erat.

Scilicet ut persuaderentur gentes, jurâ pristina morum, si non optimorum, saltem simplicium & utcumque bonorum, esse impolita, indecora, suo modo etiam impia, contra jus scriptum, romanum, Justinianæum pariter & canonicum, esse leges optimas ac perfectissimas ac omni populo christiano summe necessarias.

Ita enim fiebat etiam, ut, cum antea nobilissimi quilibet longa experientia & probitate conspicui judiciis adhiberentur, postea soli doctores juris utriusque, cujuscunque alias essent ordinis, præficerentur judiciis.

Quod cum antea erat voluntatis, mox necessitatis fiebat, cum mores non possint continuari ad posteros, nisi continuo durantes, & publici, ut in omnium conspectu sint.

At uti Clerus leges scriptas commendabat, sic etiam processum scriptum introducebat & clandestinum, loco antea recepti processus oralis & publici.

Cum igitur & hæc instituta originem debeant Paramenta Gallix, videlicet pariter ex doctoribus juris, (quorum parentes essent variorum ordinum,) composita, inde non mirandum, quod in conventu illo, quem Gramondus narrat, dubitatum fuerit, utrum Paramenta ad clerum, an ad nobiles, an ad plebem pertinerent.

IV. Alia

IV. *Alia observationes Gramondum explicantes.*

Ante omnia intelligendum est, quid sint Parlamenta Gallia.

Primitus in Gallia parlamenta erant quasi ambulatoria, in quibus tractabantur negotia regni & controversia difficiliora. Constabant ex 12. Paribus regni, sex ecclesiasticis, & sex laicis seu militibus.

(Palquier *des recherches de la France* lib. 2. chap. 2. & 3.)

Postea cum parlamenta continua & fixa instituerentur, milites non amplius apti erant, ut parlamentis interessent, adeoque mansit sessio parlamenti relicta solis togatis seu clericis. Unde electio assessorum orta.

Mox vero occasione electionis controversia: an concurrentibus candidatis ex ordine nobilium & urbicorum (*rotariis*) nativitatis an virtutis & idoneitatis potior sit habenda ratio.

(Pasquier *lib. 2. chap. 3. p. 87.*)

Plura vero cum sint parlamenta, reliqua appposito nomine provinciarum, Tholosarum, Rhotomagensis &c. denominari solent; nomine autem parlamenti absolute posito intelligitur Parisiense tanquam precipuum.

(Bodin, *de Rep. lib. 2. cap. 1. p. 279. edit. Paris. ann. 1586. in folio.*)

Sub Carolo IX. declaratum est parlamentum litibus saltem judicandis constitutum esse, non autem ad regum & regni procuracionem. (Bodinus *d. l.*)

Non igitur confundenda sunt parlamenta Gallica & Anglicana. Hæc consistunt ex tribus regni statibus. Illa tribus statibus non comprehenduntur.

De trium statuum & conventus statuum origine ac modo etiam differendum.

(Ex Palchasio *lib. 2. secund. des recherches chap. 7. Grammond. lib. 1. p. 57. seq. le Vassor. hist. de Louis XIII. lib. 6. T. 2. p. 3. sura.*)

Item de congregatione nobilium & de differentia talis congregationis a congregatione trium statuum. Et cur in presenti negotio non potius convocati fuerint tres status.

N 2

(Ex

(Ex Grammond, *init. lib. 3.*, le Vassor, *d. T. 2. p. 3.* & *T. 3. lib. 11. p. 167. sive.*)

His suppositis jam Gramondi locus facilius intelligetur. Circa Seguieri litem potissimum considerandum, an primus præses parlamenti Parisiensis simul affuerit, an minus. Si hoc, repræsentabat Seguierius primum præsidem. Si prius, ut videtur, non sine ratione erat querela reliquorum Præsidum,

Erat enim petitio principii, an duo unum sint, & cur unus non sufficeret.

Nec tamen etiam ratio pro Seguierio deerat, quia duo vel tres deputati collegii, collegii locum obtinent.

Nobilium ordo cur prætenderet præcedentiam præ parlamenti, in causa fuit, quod omissus in hoc conventu fuerit tertius ordo populi vel plebis, adeoque putatum fuerit, parlamentum repræsentare plebem.

Nec sine ratione, quia tertius ordo magistratibus constat & minore populo.

(Gramond, *lib. 1. p. 58.*)

Parlamenta autem, cum juri dicundo fuerint præfecta, pro magistratibus haberi poterant.

Favebat etiam nobilibus decretum Caroli IX. de potestate parlamentorum, modo memoratum.

Contra pro parlamenti militabat, quod tribus ordinibus non comprehenderentur.

Ante omnia enim secernendam esse aulam regiam a subditis.

Subditos præsentari a tribus statibus.

At parlamenta componi consiliariis Regiis, qui & ab initio de negotiis regni secretioribus consilia dabant, & postea judicabant ipsos etiam regni proceres.

Adeoque magistratus majores erant, non minores vel prætores urbici.

Interim non est diffidendum, ab utraque parte admixtas fuisse cavillationes apertas & contumelias, neutram partem decentes.

Qualis est illa ex parte nobilium, quasi assessores parlamentorum vitam trahant desidiose languidam & inglorie tranquillam.

Quasi sit minor gloria justiciam administrare, quam bellum gerere.

Ex parte parlamentorum parum decenter afferebatur, quod liberalium studia artium & scientiarum præcant longioribus spatiis nobilium ordini, cui ut plurimum nihil sit liberale &c. item, quod solæ literæ nobilitent, nec nobilium nomine digni sint, qui literis operam non navarunt.

Quasi omnes, qui studiis dant operam, sapientes sint, & quasi eruditi stulti non gravius insaniant, quam qui eruditione haud gloriantur.

Item quod nobilibus rebelliones & motus intestini a parlamentis fuerint objecti.

Quasi talia sint imputanda toti ordini, ex quo semper plurimi etiam regis parti adhæserant.

Illud vero parum favere poterat Parlamentis, dum nobilibus objiciebatur, quod Marchiones, Comites & Barones prius fuerint iudices & juris periti.

Fuerant utique, sed juris patricii & consuetudinum Francicorum, quas omnes callebant, antequam in Gallias introduceretur jus peregrinum romanum.

Cujus scientia gloriari non debebant parlamenta, ut quæ produserat ignorantiam communem juris patrii.

(Vid. Hotom. Antitribonianum.)

Interim laudanda prudentia decisionis regis intuitu hujus litis.

Ita enim medium inveniebatur, nullum ordinem offendendi, quod alias necessario factum fuisset, si vel nobilibus vel parlamentis præcedentia fuisset adjudicata.

Hoc vero pacto neuter ordo habebat causas vel querendi de injuria sibi facta, vel gloriandi de victoria.

CAP. IX.

BRUNECHILDIS DEFENSA.

VORBURG,

Oper. Histor. Tom. 8. f. 98. seq. ex Aimonio & Fredegario.

Porro Clotharius Brunecbildin presentari sibi precipiens, astante multitudine exercitus, qui non solum ex Neustria, verum etiam ex Austria & Burgundia convenerant, accepta auctoritate, quo minus odia tegerent, quae adversus eam jam diu animo conceperant, per triduum diversis eam tormentis affici, cameoque impositam per totum circumduci exercitum jubet. Ad postremum reputans ei, quod X. Reges Francorum, ejus partim consilio partim manu, vel etiam maleficio extincti essent, sic eam alloquitur: Ut quid inter mulieres maledicta, ac pessimarum exquisitrix artium, in tantam erupisti pervicaciam, ut non crubesceres tam multiplicem praeclarae stirpis subvertere generationem. Peribis igitur crudeli poenarum exemplo, quae non expavisti tam ingenti te vocari facinore parricidam. Nam (ut de ceteris sileam) Sigebardum meum patrum, tuum vero virum, novimus tuo consilio usum contra fratrem insurrexisse suum. Propter quod in improvisum incurrit interitum. Meroveus quoque frater ex patre meus, tui causa a genitore odio habitus, nefandissimo crudelitatis genere est interfectus. Quid autem memorem, Chilpericum mea natiuitatis parentem? quem (ut fertur) per directos apparitores morte affecisti, nil tale verentem. Nequeo sine lachrymis tantum exitum referre patris, arumnasque mea explicare orbis:

tatis : fraternas acies, alternaque bella, quæ profanis decertata sunt odiis, revolvere pudet : quæ tu totius aule procella, excitans in mutuam necem nepotes animasti tuos, ut frater fratrem interimeret, nec justa commoveretur mentis compassione. Theodoricus denique tuis credulus persuasione, quod Theodebertus ejus non esset Germanus, effusus exitit fraterni sanguinis : cum jam pridem Merovei ex se geniti, cruore pollutas gereret manus. Theodeberti filium, in albis novæ regenerationis adhuc constitutum, a te ad petram allisum, notum est cum fratre innocentem exhalasse spiritum. Illud non omittendum recens piaculum, videlicet Theodoricum maleficio tuo veneno necatum : atque ejus filios, ut adversum me bella moverent persuasos, tres ex ipsis, ac si reos, neci esse traditos. Silere malo innumerabiles ducum strages, quæ utrum juste an injuste fuerint perpetrata, non est istius temporis explicare, dummodo vos dulcissimi comilitones & præ eminentes Franciæ primores, decernatis, cui subiaceat supplicio tanti obnoxia sceleris.

Acclamantibus cunctis, inauditis eam debere subjici pœnis, jubet indomitum exhiberi equum, crinesque miserime reginæ, cum brachiis caudæ ejus colligari, ac demum ad cursum concitari. Sicque in primo impetu currentis equi calcibus cerebrum dispersum. Reliqua vero membra, per aspera quæque sentibus rupibusve protracta loca dissipata sunt. Hunc Brunechildis exitum tulit, mulier in cadibus propinquorum maxime exercitata : quibus extinctis possessionem eorum quasi spoliis suis junxerat. Cui secundæ res superbiam augebant, ut muliebris impotentia supra modum

dum sese extolleret. Nec tamen ex toto ita vecors exiit, quin Dei ac sanctorum ejus memorias a predecessoribus structas, venerabiliter excoleret, ipsaque novas fabricando devote multiplicaret. Nam in suburbano Laudunensi basilicam in honorem S. Vincentii construxit; & apud Augustidunum aliam sancto dedicari jussit Martino: usque necessariis ad hoc opus ministeriis venerabilis viri Sigarii predicta urbis Episcopi. Multis quidem & in aliis locis, sub nomine S. Martini magnificas fundavit Ecclesias: illum sibi praeter ceteris adiutorem fore confidens & confidendo exposcens. Aedificia sane ab ipsa constructa usque in hoc tempus durantia, ostenduntur tam innumera, ut incredibile videatur ab una muliere, & in Austria tantummodo & Burgundia regnante tanta in tam diversis Francia partibus construi potuisse.

MEDITATIONES

I. Vorburgiani operis commendatio.

Sulla historia, certe Germanorum, Francorum, Saxonum &c. multis fabulis & ineptiis corrupta est. Cum illi scribendae olim operam dederint soli monachi, ignavum, stultum, audax, fraudulentum, imo pessimum genus hominum.

Unde vix in eorum historiis praeter fabulosas regnorum & nationum origines ex Noë progenie deductas, praeter gesta cleri & favores ac odia principum erga clerum, rarissime quidprehenditur, quod ad historiam politicam pertineat.

Maxime vero cavendum a judicio eorum de factis illustribus.

Cum

Cum principes etiam pessimos & eorum facta maxime pudenda defendere sub prætextu Zeli divini, vel certe excusare sub specie virtutis heroicæ soleant, modo isti principes Clerum venerati fuerint, & honoribus ac divitiis eundem cumularint;

Contra vero principes etiam optimos & prudentissimos aut innocentissimos describant, ut homines perniciosissimos, iisque falsissima facta imputent, & insuper vanissimas visiones de eorum pœnis post hoc seculum narrent, si modo Clerum non fuerint abunde venerati;

Imo, si & id fecerint, modo vel tantillum in casu necessitatis de divitiis Cleri ad usus publicos repetierint.

(Vide Lehmanni Chronicon Spirense lib. 3. c. 11. 19, 20, 28. &c.)

Unde jam diu desiderata fuit repurgatio historiae patriæ, præprimis, cum ubique a nostratibus, etiam subinde in sanctioribus locis, hæc fabulæ non solum populo, sed & studiose juventuti instar veritatis Evangelicæ inculcentur.

Eoque magis mirandum, quod ex nostratibus nemo istud augiæ stabulum aggressus sit, sed gloria hæc debeatur viro doctriinæ pontificiæ addicto.

Scilicet Joh. Philippo Vorburgio.

Qui in 12. Voluminibus operam strenue dedit, ut fabulas istas detegeret, & ipsissimis bonorum historicorum verbis refutaret.

Quamquam ista volumina debuerint esse præliminaria saltem & introductionis instar in majus opus.

Mirandus etiam foret depravatus gustus sæculi præcedentis, pulcherrimum istud opus tere contemnentis, nisi constaret, labra carduis philosophiæ scholasticæ, & glandibus juris scientiæ glossatoriæ adivera, necessario contemnerent artes vere liberales.

Unde & opus Vorburgianum diu emtores quæsit, ac penne aromatariorum, officinis destinabatur.

O

Hodie

Hodie vero, per Dei gratiam studiis elegantiorum literarum quotidie magis magisque emergentibus, humanum æstimari solet istud opus.

Præmissis postquam doctissimus Meibomius de ejus vero pretio cordate disseruit.

(Meibomius introductione ad historiam Saxoniae p. 94.)
Qui jure suo ipsum opus, quod restat, ad Saxonia & Germaniæ æternam decus ab heredibus exposcit.

Quamquam forte frustra, cum mihi sint justæ rationes dubitandi, an extet, aut an plane fuerit ab autore confectum, tum an Catholici ejus editionem nunc sint permitturi.

Interim voluminibus istis præliminaribus carere nequit ullus antiquitatum Germanicarum genuinus cultor.

Et, quod forte aliis displicet, valde in hoc autore commendandum est, quod videlicet ubique ipsa scriptorum verba adducat, & Auctores, unde sua hauserit, ad marginem citet, & diversis typis accurate monstret, quamnam ipsius & quamnam aliorum auctorum verba sint.

Si ad eum modum historia Germaniæ ad nostra usque tempora continuata esset, unus ejusmodi liber sufficeret ad bibliothecam historicam.

Simul præbet exemplum prudenter scribendi. Veritas non omnibus apta est, si nude proponatur. Prudentia opus veritatem scribenti apud Pontificios, ut non sentiant, qui censura librorum præfecti sunt.

Horum enim &, quorum causa censurae præpositæ sunt, Cleri, valde interest, ne Laicis notæ fiant veritates, quæ arcana status Clericalis detegunt.

(Dicendum hic de origine censurae librorum & cur plerumque Theologis ea committatur?)

At Vorburgianum opus tales veritates plurimas detegit, censoribus id non sentientibus.

Ergo lector prudente opus est, qui eas, & methodum occultandi, qua Vorburgius usus est, investiget.

Ubi-

Ubique plus sensit, quam scripsit. Ergo & hoc detegen-

di artificium quis callere debet. up. ad do. m. C. o. h. o. ex o. h. o. m. u.
 (Dicendum hac occasione de alio scriptore Pontificio ob simile artifi-
 um Studiosis commendando, Paganino Gaudenzio, olim Politices
 & historiae Professore Pisani, Scripta ejus latina; De Iulianianae
 saeculis moribus nonnullis; de lege, quae foeminas a successione
 repellit; obfretrix literaria, sive de componendis & evulgandis
 libris; Epigrammata; Academicum instar ex multigena disci-
 plina; de dogmatum Origenis cum philosophia Platonis compara-
 tione; Salebrae Tertullianae; De vita christianorum ante tem-
 pora Constantini; de prodigiorum significatione. Chartae pa-
 lantes oratoriae & poeticae; de evulgatis Romani imperii arcanis
 ad electionem & successorem imperatorum pertinentibus. De
 funere Heroum & Caesarum; de philosophia apud Romanos ini-
 tium & progressu. De dogmatibus & ritibus veteris ecclesiae; ve-
 litationes adversus Danielem Chamierum; Juridicae expositiones
 cum a didamento Critico; de Pythagorea animarum transmigra-
 tione; de Aristoteleo veterum contentu; de Juliani imperatoris
 philosophia. De Aperipato Jul. Caes. Scaligeri.

Italico. L'Academia disunita. Le singolarita delle gverre di Germa-
 nia; Della peregrinazione filosofica, con un' Aggiunta Geo-
 graphica; confini regolati, Reintegrazione de Posti, la vita
 di Cleopatra &c. Edita Roma, Florentia, Pisis, intra ann. 1630.
 usque ad ann. 1647. Optandum ut scripta viri consuectim edan-
 tur a nostris.)

II. Defensio Brunehildis.

Semper suspecta nobis fuit Brunehildis ista inculpatio,
 quoties etiam in adolescentia eam legeremus.

(Vide Gottfrieds Monarchien, unde postea reperit autor des Bildersaals
 Adde Lehmanni, Speyerische Chronik lib. 2. cap. 6. seq.)

Neque enim istae duriores imputationes conveniunt cum
 iis, quae eidem auctores de Fredegunda, Clotharii matre narrant.

Et indecens praeterea ac juri gentium plane repugnans
 supplicii genus est, quod passa fuit Brunehildis, etiamsi vera
 esset imputatio.

Unde potius semper visum fuit, procesfisse istud iudicium ex odio Cleri, ob ea, quæ Brunechildis contra S. Columbanum commiserat.

Etsi enim Brunechildis plurimis extructis ac dotatis templis Clerum sibi maxime obstrinxerat, ac ab eodem satis adulatorie laudata erat;

Etsi Columbanus ex principiis veræ politicæ duriora meritis fuerat, quam a Brunechilde passus erat;

Tamen jam in præced. medit. observatum, quod vel minimam injuriam vel correctionem principum crudelissimo vindictæ genere dignum arbitrentur.

Postea, cum Vorburgianum opus evolverem, deprehendi, alios viros egregios & fide dignos; Boccacium Æmylium, Marianam jam satis defendisse Brunechildin.

(Vorburg d. Vol. 8. f. 99. seq. Dicend. de Mariana ex diction. Beliano. Est bonus Historicus sed pessimus politicus. conf. Oldenburg. thes. rerump. T. 1. p. 34. 126. 335. & dissert. nostr. de ordine Templariorum s. 11. le Vassor. lib. 1.)

Sed alio tamen tempore deprehendi, hos omnes initium quidem fecisse defensionis, eam tamen perfectissime, & ut exemplum esse possit ac norma aliarum, absolvisse Paschasium, Jctum Gallum eruditissimum in antiquitatibus Gallicis.

(Encomium viri ex Moxerio. Libri titulus: *Les Recherches de la France d' Etienne Pasquier.* Variæ libri editiones, ejusque augmenta, Effigies in prioribus editionibus cum disticho:

Nulla hic Paschasio manus est, lex Cincia quippe

ausidicos nullas sanxit habere manus

Quid lex Cincia? Brummeri commentarius de ea. Ejusd. dissertatio de Scabinis.)

Unde ad ejus ductum defensio proponenda, & simul ex eo notandæ regulæ ad quas historici in genere similiter examinandi.

(Extat. lib. 5. c. 6. - 28. p. 399. - 477. edit. ult. Paris. in folio ann. 1665.)

Ut

Ut mirer, Vorburgium ignorasse hanc defensionem Branechildis.

(Sive ignatus fuerit linguæ Gallicæ, sive illo tempore nondum cognita fuerit editio libri Paschasiani, quæ illud augmentum habet.)

Qui libro Paschasii destituuntur, summam totius controversiæ alibi reperient.

(Hist. des ouvr. des savans de l'année 1701, mois de Juin p. 249. §.)

CAP. X.

FALSA MIRACULA.

LIVIVS,

lib. 1. cap. 36.

T Arquinus equitem maxime suis deesse viribus ratus, ad Ramnenses, Titienses, Luceres, quas centurias Romulus scripserat, addere alias constituit. Juoque insignes reliquere nomine. Id quia inaugurato Romulus fecerat, negare Accius Navius, inclutus ea tempestate augur, neque mutari, neque novum constitui, nisi aves addixissent, posse. Ex eo ira regi mota, eludensque artem, (ut ferunt) Agedum inquit, divine tu, inaugura, fieri ne possit, quod nunc ego mente concipio. Quum ille in augurio rem expertus, profecto futuram dixisset, atqui hæc animo agitavi, inquit, te novacula cotem discissurum, cape hæc, & perage, quod aves tue fieri posse portentunt. Tum illum haud cunctanter discidisse cotem ferunt. Statua Accii posita capite velato, quo in loco res acta est, in comitio in gradibus ipsis ad laevam curiæ sita: cotem quoque eodem loco sitam fuisse memorant, ut esset ad posterus miraculi ejus monumentum. Auguriis certe sacerdotioque augurum tantus bonus accessit, ut nihil belli

O 3

domi-

domique postea, nisi auspicio gereretur: concilia populi, exercitus vocati, summa rerum, ubi aves non admisissent, dirimerentur. Neque tum Tarquinius de equitum centuriis quicquam mutavit, numero alterum tantum adjecit, ut mille & trecenti equites in tribus centuriis essent posteriores modo sub iisdem nominibus, qui additi erant, appellati sunt: quas nunc, quia geminatae sunt, sex vocant centurias.

MEDITATIONES.

I. Miraculum Accii Navii fabulosum.

Quomodo vero fabulosum hoc Accii Navii miraculum dici posset, cum id præter Livium etiam memoret gravissimus scriptor Dionysius Halicarnasæus;

(Dion. Halic. *Antiq. Rom.* lib. 3. cap. 94.)

Et sagacissimus alias in hisce fabulis dijudicandis Cicero ejus rei veritatem rationibus a fide historica petitis confirmet;

(Cicero *de divinatione* l. 1. c. 17.)

Et religiosissimus superstitionis gentilium oppugnator Lactantius id negare non fuerit ausus.

(Lactantius *divin. instit.* lib. 2. c. 7. p. 174. & c. 16. p. 224. edit. Gallii. Lugd. Batav. 1660.)

Sed nihil mirum. Fuit omnino falsum miraculum. Et Livii quidem autoritas tanta non est, qui ubique falsa prodigia libris suis inseruit ob id jam a viris clarissimis notatus.

(Vide autores citatos *ad medit.* 2. cap. 5.)

Porro in Dionysio Halicarnasæo, alias magis cauto, hunc nævum notavit Mothæus Vayerius.

(Loco *ibid.* citato. Dictum de operibus hujus eruditi Galli & ejus variis editionibus.)

Cicero vero tantum abest, ut eam fabulam approbet, ut potius diserte eam narrationem, ubi ex animi sententia loquitur, fabulis accenset.

(Cicero

(Cicero lib. 2. de divin. 9. 38.)

Lactantius vero, uti in multis aliis, ubi adversus gentiles differit, ita & hic vitio magis seculi, quam suo, aliquid humani passus est.

(Dicendum de modo disputandi illorum seculorum magis oratorio quam philosophico. Cum multi patres, quales & Lactantius, Rhetores fuerint. Ex observ. 8. Tom. 2. observ. select. Halens.)

Quod ad oculum patet, si quis saltem contulit analysin logicam istius disputationis.

(Sicilicet Sculteti in medulla patrum l. p. 399. Quam & habes in editione Lactantii Gallii p. 174. Apparet enim ex ea, Lactantium tardiosa digressione probasse thesin, cum deberet respondere ad objectionem. Adeoque optimam causam haud bene defendisse, dum falsa ista miracula ut vera supposuit.)

Non urgebo equidem diversas circumstantias, quæ in collatione Dionysii & Livii se offerunt.

(Ille enim ipsum regem novacula cotem divisisse dicit, hic factum id auguri tribuit. Ille rem ita narrat, acsi rex post Accii disensum conventum populi instituerit, in quo ista gesta sint, hic vero rem eo statim momento, ubi Navius regi contradixerit, rem ita gestam esse memorat.)

Sufficit, si ostenderit, fabulam subesse, quocumque modo propositionem hanc accipias.

Habet enim sensum duplicem, vel ut plane falsa sit tota narratio de cote novacula divisa; vel ut ita quidem rem gestam esse concedatur, negetur tamen, id fuisse miraculum, & ostendatur, qua fraude populus fuerit regis & auguris astutia deceptus.

Priorem sensum quod attinet, negamus veram, esse narrationem, etsi Romani annales constanter ita narrent.

Quia narratio rerum impossibilium nunquam meretur fidem.

Nec obstat, quod tamen statua Accio Navio posita adhuc tempore Dionysii extiterit, & quidem, ut esset ad posterum miraculi ejus monumentum, ut Livius rem refert.

Nam

Nam exiitit quidem statua, extiterunt forte & novacula ac cos sub statua. Forte etiam ea statua fuit Accii Navii, & Auguris. Sed interim hæc statua non probat rem ita gestam esse, non probat miraculum. Neque enim de inscriptione in statua quicquam memorant historici.

Et notum est, quas fabulas soleant homines, de superstitione populi viventes, adhuc hodie excogitare, in explicatione antiquitatum & ostensione statuarum aut monumentorum, aut reliquiarum.

(Exemplum de tali homine exponente status Johannis Evangelistæ, Ignatii, Pauli, Petri &c. item de S. Georgio de S. Martino &c.

Ostenditur & hodiernum in Gallia Ampulla Remensis, & tamen per ejus ostensionem non probatur fabula de missione ejus cœlitus facta in baptismo Clodovei.

(Joh. Jac. Chiffletius de *ampulla Remensi*. David Blondellus *præfat. apolog.* * 57. f. 3. b. seq. in veritate adfructuenda cautissime procedit. & * 63. f. 3. a. solidissime eos refutat, qui lique rem in ampulla non diminui mentiti sunt, Scripta Chiffletii & Blondelli & eorum occasio, ex Blondelli *præfat. Apol.* * 19. fol. 1. seq. & fol. 4. b. * 23. fol. 1. b. * 39. f. 4. a. Unde summam refert Sulpicius de studio juris pulli- si, p. 119. seq. Bœcleri scriptum Anti Blondelianum, cum judicio ex notis ad Monz. amb.)

Posteriorem sensum quod attinet, saltem monstrandum est, qui fieri potuerit, ut totus populus facile deceptus fuerit ab Attio Navio.

Scilicet eodem modo, quo decipitur quotidie per hocus pocus, agyras, circumforaneos &c. Taschen-Spieler/ Seil- Fänger/ Quacksalber/ Eyermacher/ supponendo videlicet ea, quæ non sunt, pro veris.

Uti deceptus fuit populus in Gallia in causa diabolorum Loudunensium, præprimis cum commissarii capillitium in libero suspendere aëre.

(*Histoire des diables de Loudun. Dictionnaire Critique sous Grandier.*)

Supponatur saltem, quod Tarquinius cum Navio colluserit, & quod eorum dissensus fuerit simulatus, res expedita fuit facilissima.

Nec

Nec nude supponenda collusio, sed multa sunt in historis, quæ eam revera subsuisse svadent.

Erat Rex homo ambitiosus, callidus, omnibus artibus inveniendi se singulis in republica ordinibus utens.

(Dionyl. l. 3. c. 71. 90. 91. 92. Liv. l. 1. c. 35.)

Præprimis autem sacerdotes, augures & virgines sacras sibi devincire dabat operam.

(Dion. d. c. 90. & 91.)

Jam Attium considera. Hic crasso satis & putido mendacio, cum forte fortuna magnam invenisset uvam, non solum plebem, sed & ipsos augures deceperat, ut ex subulco haberetur pro augurum præstantissimo.

(Dionyl. d. lib. 3. cap. 93. Quoties Attium Nevium considero & Sixtum V. Pontificem, toties ipsorum fata pariter & ingenia valde convenite deprehendo. Gregorii Leci *vita Sixti P.* commend.)

Quamvis, quod augures attinet, facile conjectariliter eos magis nolentes & ex timore, quam ex sincera æstimatione, cum non esset unus ex collegio, eum, cum maxima tamen invidia, fuisse veneratos.

Quia videlicet Attius, in arte decipiendi credulos, ipsos superabat, ita videlicet fraudes suas instituens, ut prædictiones ejus certissimæ viderentur credulis.

(Dion. d. cap. 93.)

Totam vero artem augurum fuisse deceptricem credulorum, satis constat vel ex ipsorum Ethnicorum confessione.

(Loca ex Cicrone & aliis excerptit van Dale *de divin. idolol.* c. 1. p. 376. seq.)

Porro sentiebat Tarquinius, difficile esse omnium augurum cupidini satisfacere, eosque beneficiis devincire. Ergo studebat, collidere eos inter se, & unum sibi maximo exhibitio beneficio devincire, simul vero se ut religiosissimum populo sistere.

Majus beneficium homini ambitioso non potest exhiberi, quam si adjuvetur, ut fama & gloria alios antecellat.

Ut tamen artificia hic adhibenda occultarentur, simulatione non opus erat, acsi Rex & Navius amici non essent.

P

Igitur

igitur nil aptius erat ad hujus rei persuasionem, quam si Regio instituto applaudentibus omnibus solus contradiceret Attius, & ita Regi causam irascendi & mox populum falso miraculo decipiendi occasionem daret.

Et quis negaret, preparata fuisse antea omnia; si Livii narrationem sequatur, memorantis, statim post contradictionem Attii miraculum istud fuisse patratum.

Unde enim alias novacula Regi & eos in comitiis publicis?

Ergo verosimiliter videtur mihi hac parte narratio Dionysii, quod post contradictionem Attii Rex comitia instituerit, & ante Navii accersiti adventum populo dixerit, quomodo Auguris vanitatem explodere vellet.

Nam alias, si res secundum Livii narrationem contigisset, populo suppeditata fuisset occasio, suspicandi fraudem.

Hoc modo vero suspitioni tali nullus dabatur locus, cum Rex populum ad credulitatem affectata illa propositi sui revelatione prepararet.

Ergo ridebant omnes, cum Attius possibilitatem Regi prædiceret, etiam haud dubie Augures reliqui, qui invidia jam erga Attium astuabant.

Quod autem Livius aliter rem narravit, forte ideo factum, quia sentiebat, circumstantias, quibus ipse utitur, cautiore esse ad capiendum Augurem, quam sunt circumstantiæ Dionysii.

Nam iis positis facile contingere potuisset, ut quis ex adoratoribus Attii, quos plurimos habebat fraudulentum Regis propositum ei narraret;

Et postea Attius consulto augurio responderet, factum esse impossibile.

Ita enim haud dubie intentio Regis fuisset elisa, & Attii divinitas etiam invito Rege populo persuasa.

At supposita collusionem cum Attio, obiectio hac sua sponte corrumpit.

Mira-

non Miraculum vero ipsum quod attinet, talia quotidie faciunt & majora nostri Agyptæ unferre Tafchen & Spieler. Cotem & novaculam e sinu Rex depromsit. Quis vidit propius, quis contrectavit, & examinavit, annon artificio quodam sic antea preparatus eos fuerit, ut facillimum fuerit eum novacula adnota dividere?

Facile sibi modum decepta plebis imaginari poterit, qui cogitat marmorum & vitrorum superficies planas sibi invicem apras arte ita coherere, ut difficillime sine arte, adhibita vero arte facillime separari possint.

Confirmat conjecturas nostras eventus. Si vera fuisset ira Regis, seria contraditio Artii Navii, ille ut homo callidus & nequaquam superstitiosus, non ita promte Navium tantis honoribus afferisset, Navius non esset passus, ut Rex simulans, se instituta Romuli intuitu equitum non mutaturum, re ipsa tamen mutaverit, fraude aperta eludens augurium, revera duplicans equites, sed eodem saltem nomine, ut antea, centurias vocans.

II. Prudentia cognoscendi falsitatem miraculorum.

Alibi jam diximus sapienti esse operam dandam ut falsa miracula secernat a veris.

(de fundam. jur. nat. & Gent. c. 2. §. 35. seq.)

At quomodo id fieri debeat nondum dictum.

(De miraculis habeo dissertationes duorum Theologorum Helmstädensium Gerhardi Titii, & Pauli Heigeli, item dissertationem aliam Theologi Jenensis Niemanni, utrum ex miraculis doctrinam vel ecclesie Pontificie veritas probari possit. Esti vero ex examine recte rationis & principii philosophiæ ibi multa inimiceantur, & Pontificiorum criteria veterum miraculorum ibidem examinentur a Titio §. 27. miror tamen, quod nusquam traditas deprehendam regulas meliores.)

Miracula sunt opera supranaturam, non contra.

(fuisse tamen qui miracula contra naturam esse falso statuerent, erudite ostendit celeberr. Gotfr. Olearius Prof. Lipsiensis in dissert. de miraculo piscinæ Bethesæ.)

Nam divina omnipotentia potest omnia possible, non vero contradictoria & impossibilia.

Non poterit sciri, aliquid esse supra naturam, si naturam rei ipsam prius nesciam.

At paucissima de natura rerum scimus.

Unde facile possunt decipi homines, ut, cum rerum naturas nesciant, putent, aliquid supra naturam rei esse, cum tamen non sit.

Igitur quam maxime opus est ad falsorum miraculorum cognitionem studium non vulgare Physices & Mathematicos.

Et non sine ratione primi Academicarum in Papatu autores introduxerunt in Academiis vel neglectum & contemptum horum studiorum, vel elementa Physicæ mere speculativæ & inutilis, qualis jam in confessio est, esse physicam scholasticam.

Patet simul ex dictis, quia fines naturæ nescimus, quod citius regulæ dari possint non credendi falsis aut dubiis miraculis, quam demonstrandi, quænam sint vera.

Interim tamen uti nimia credulitas valde nocet humano generi, ita etiam danda opera sapienti, ut non omnia miracula neget.

Neque enim dubium est, autorem naturæ posse vires naturæ mutare aut effectus ejus sua omnipotentia sistere.

Quomodo vero id fiat, transcendit scientiam humanam; si enim modum sciremus non esset miraculum.

(Unde nescio, cui usui sit Evangelium Medici, cum Autor saltem ibi ostendat singula genera miraculorum in certas classes distributorum non repugnare naturæ. De quo nemo sanæ mentis dubitavit, nisi forte docere voluit iste Autor hoc libro, falsam esse sententiam eorum, qui eum errorem defenderunt. Sed ad hunc finem tanto quidem apparatu non erat opus.)

Quæstio saltem est: an opera, quæ pro miraculis venditantur, sint supra naturam, ut adeo potentia divinæ sint ascribenda?

Quæ quæstio, ut ex exemplo nostro constat, duas reipsa inclu-

includit. 1. an id quod miraculum dicitur factum sit, 2. an transcendat vires naturæ.

Prius quod attinet, haud dubie negari nequit id factum esse, quod publice est notorium.

Notorium dico, non quod publice creditur, sed quod publice sentitur.

Et, si ipsi non senserimus, quod factum esse scribitur, ab iis qui senserunt, nec decipere voluerunt.

Posterius autem quod concernit, etsi nesciamus omnia possible, scimus tamen multa, quæ secundum vires naturæ fieri nequeunt.

(e. g. Sulcatis mortui, tenebræ Egyptiæ, &c.)

Ergo si constet, in ejusmodo factis nullam subesse conjecturam fraudis, uti constat, si nulla subsit ratio de fraude aliqua dubitandi, cum factum fuerit publicum, ut ab omnibus examinari potuerit, & tum constabit, factum esse vere miraculum,

Talia vero cum sint miracula Mosaïca, Prophetarum, Christi & Apostolorum, & divinitas scriptorum sacrorum etiam demonstrata sit evidenter, nullum est dubium ea miracula vera esse.

(Commend. Grotius de veritate religionis Christianæ, Huetii demonstratio Evangelica, Epiphaniæ tractatus similis. Comparatio horum scriptorum. Stillingfleet origines sacra.)

Ante omnia vero constare debet ex regulis bonæ interpretationis, utrum sacri scriptores voluerint miraculum referre.

(Dicitur exempli loco de controversia hodie mota de vulpeculis Samsonis. Res ipsa vero Dominis Theologis relinquenda.)

Deinde sapienti etiam scrutanda diversitas miraculorum Mosaïcorum & Christi.

(Ex Pufend. de Habitu Reipublicæ ad remp.)

Porro cum in miraculis reliquis, quæ extra libros sacros referuntur, hæc requisita non concurrant, non vitio vertendum

fapienti, si de illis non audeat asserere, ea vera esse, sed de eorum veritate dubitet, aut iudicium suum suspendat.

Et si enim ex sacris literis constat, viros Apostolicos multa fecisse miracula; tamen quæ de iis scribuntur in scriptis non Canonicis, multa relinquunt dubia.

Cum piæ fraudes jam tempore Apostolorum inter Pseudopostolos incepterint esse in usu, & illi, qui vitas virorum sanctorum scripserunt, non habeant divinam auctoritatem ut libri Canonici.

Et fatentibus viris piis ac eruditis miracula mox desierunt, iisque non amplius est opus.

(Dicitur dissertat. Theologica, Calaub. Exerc. 16. n. 152. Georg. Calixt. Append. ult. ad Landgr. Hassie.)

Et nulla ratio apparet, quæ moveat, utile esse vel ecclesiae vel reipublicæ, ut credatur, vel unicum saltem exemplum, quod extra sacram scripturam pro miraculo venditatur, esse verum.

Interim tamen sapiens non negat omnia, quæ ab aliis creduntur esse miracula, etsi plurima talia esse neget, & rationibus firmis eam negationem probare possit.

(Commend. Friederici Spanh. introd. ad histor. ecclæs. ubi passim etiam de falsis miraculis. Henri Etienne introduction au traité de la conformité des merveilles anciennes avec les modernes, potissimum p. 527. 652. - 668. Histoire de tromperies des Pretres & des Moines. Centura hujus auctoris ex præfatione alterius qui scripsit Remarques Historiques & Critiques &c. anno præced. Item de falsis miraculis multa prudenter observata ab autore historia Sevarambes. Vindicatio hujus auctoris a censura iniqua aliorum ex cogitationibus mentrais. Prolixissime ea de re egit Antonius van Dale de origine & progressu idolatriæ & superstitionum: de Vera ac falsa Prophecia: de divinationibus idololatriæ Judæorum, Item de oraculis Ethnicorum, Dicendum de singulis.)

III. Prudentia fecernendi fraudes humanas ab admirandis divina providentia.

Cum miraculis saepe miscentur admiranda, cum tamen differant.

Miracula sunt opera naturam superantia. Admiranda sunt effectus naturales irregulares seu praternaturales.

(Unde habes differentiam de qua nimis subtiliter disputatur, inter supernaturale & praternaturale.)

Irregularitas illa duplex est, vel in reliquis creaturis, vel in actionibus humanis.

Admiratio est filia ignorantiae.

Unde qui omnia admirantur, omnia ignorant.

Et cessante ignorantia cessat admiratio.

Sed non omnis ignorantia admirationem parit, verum ignorantia causae, non rei, cujus causa quaeritur.

Ignorantia enim rei animum plane non movet.

(Huc pertinet proverbium: Was ich nicht weiß / das macht mir nicht heis.)

At ignorantia causae parit admirationem.

Non tamen semper. Nam plurima & fere omnium rerum naturalium causas proximas ignoramus, & tamen eas non admiramur.

Igitur ad admirationem etiam requiritur raritas rei.

(Praxis nostr. philos. morum. c. 4. n. 16. seq.)

Hinc vero patet cur dixerimus, admiranda esse effectus naturae irregulares, id est raros.

Qui, si saepius continentur, uti tum cessant rari esse & irregulares, cessat etiam admiratio. Nam quotidiana vilescunt.

Sunt autem admiranda vel naturalia vel moralia.

Illae circa effectus rariores naturales rerum quarumvis, etiam hominis.

Haec circa actionum humanarum a voluntate dependentium effectus.

Cate-

Ceterum uti ignorantia rei non est affectus, ita nec admiratio.

(Demonstravimus id adversus Cartesianos in *d. Prax. philos. moral.* & simul ostendimus, qui nam errores plurimi alii ex isto de admirationis affectu errore propullulaverint.)

Interim non diffidendum, ex admiratione oriri affectum aliquem, nempe curiositatem.

(Non exultationem, contentum & reliquos, quos inde deducit Cartesius, ut *ibidem* ostensum.)

Mirum quod curiositatem omiserit Cartesius.

Imo mirum, quod ipse hactenus id non observaverim.)

Curiositatem esse affectum probat, quod idem hic fit motus cordis, qui in aliis affectibus.

Et, quod vitiosa ac virtuosa sit curiositas.

(Maxime reverend. Rechenbergii *dissertationes de sana & insana circa res theologicas curiositate.* Lips. Polit. IV. 3. 14. & 15. ac ibi Dn. Reinhard.)

Unde fluit, quod etiam sit sana vel insana philosophia, prout curiositas est.

Etenim philosophia ex curiositate orta, non immediate ut in communi proverbio est, ex admiratione.)

Interim tamen curiositas non est effectus intellectus & admirationis in intellectu. Affectuum enim radices sunt in voluntate antecedentis intellectum.

Etenim admiratio saltem occasio est curiositatis, non tamen semper, nec semper producit curiositatem.

Nam multa homines admirantur, quæ scire non desiderant.

(Dixi ea de re prolixius in *praxi philos. moral. cap. 4. §. 44. seq.* Sed ex meditationes in quibusdam nunc ex presentibus sunt emendanda.)

Multi investigationem veritatis timent, & dulcedinem admirationis amant.

Contra homines circa multa curiosi sunt, quæ non admirantur.

Sive

Sive sint presentia, sive futura, in quæ ultima plane non cadit admiratio.

Fluit ergo curiositas, ut omnes affectus, ex amore & odio. Neque enim circa ea solum curiosi sumus, quæ amamus, ut fruitionem earum consequamur;

Sed etiam circa ea, quæ odio prosequimur, ut iis noceamus.

Ergo curiositas est affectus concomitans omnes affectus principales.

Sive sint virtuosæ sive vitiosæ.

Unde & ipsa curiositas pro illa diversitate suis navis & vitii laborat.

Putæ credulitate, incredulitate, nimia curiositate etiam noxia sciendi.

(De his speciebus alia occasione plura,

Exempla curiositatis noxiæ habet Dn. Reinhardus *ad Lips. VI. IV. 46.*

7. Huc pertinet nimia curiositas circa Astrologiam, Alchymiam, & in genere politica curiositas sciendi omnia, quæ homines de nobis sentiunt &c.)

Habet enim scientia humana suos fines, de quibus ante omnia erat docendum in philosophia rationali.

(Sed communiter negligitur tam a peripateticis, quam a Cartesians.

Inde logica Clerici commendanda & Lockii tractatus de intellectu.)

Habet & prudentia humana, de quibus differere debent doctores in philosophia morum.

(Sed & hoc negligitur ex defectu generali, quia parum vel nihil traditur de prudentia & ejus regulis, ut ostentum in *medit. de prudent. consulte.*)

Sed cum communiter doctrina horum principiorum negligatur, non mirandum, quod plerique homines ex nimia credulitate patiantur se decipi ab astutioribus.

Dum videlicet alii nimis cupiunt scire ea, quæ sciri nequeunt, & ex nimia cupidine sciendi credunt incredibilia.

Q

Alii

Alii in investigandis iis, quæ sciri possunt vel ex ignavia vel aliis de causis malunt alienis oculis videre, quam suis.

Sed de curiositate rerum naturalium forte alibi dicendi plura locus erit.

(Schotti *physica curiosa*, *les curiosités inouïes* de Gaffarell, *Pensées diverses sur la Comete*.)

Curiositas rerum moralium, ex neglectu considerationis sufficientis naturæ humanæ vel omnia adscribit prudentiæ humanæ, etiam ea, quæ sunt effectus providentiæ divinæ.

Vel nihil, sed omnia paululum a viis naturæ quotidianis defectentia a viribus majoribus repetit.

Illæ ad atheismum, hæc ad superstitionem ducit.

Uti vero multa præternaturalia in actionibus humanis certo demonstrari possunt esse effectus naturales, etsi modum agendi non ubique sciamus;

Ita non mirandum, quod, qui ex nimia credulitate ista præternaturalia habent pro supranaturalibus, variant, & inde etiam nascatur fides vel credulitas opposita inter homines, multas hominum myriades seducens.

Amici tales actiones adscribunt divinitati aut certe operationibus angelorum bonorum.

Inimici contra principio malo, puta operationibus spirituum immundorum.

Inde idololatria, apotheosis, sanctorum creatio, crimen Magiæ.

Inde etiam confunditur providentia divina cum prudentia humana, dum vel opera providentiæ adscribuntur prudentiæ humanæ, vel opera prudentiæ humanæ dicuntur esse effectus providentiæ divinæ.

De providentia divina multa subtilia & inania disputat metaphysica scholastica relictiis utilibus.

Providentia divina non quaerenda in miraculis, sed in effectibus naturalibus irregularibus.

Et

Et quidem in specie in eventibus actionum humanarum insperatis.

Quando videlicet post factum apparet quidem, eventum ortum ex causis mere naturalibus, sed tamen qui vel prudentia humana difficillime poterant prævideri, vel etiam ex regulis prudentiæ humanæ plane aliter debebant sequi; vel etiam facillime poterant prævideri, & tamen neglecti sunt ab aliis astutissimis.

Fatum hoc appellabāt philosophia pagana & fortunam, meliori jure Christiani id omne adscribunt providentiæ divinæ;

(Inde proverbium: Er hat mehr Glück als Recht / item cœca fortuna &c.)

Intendentis partim, ut homines discant, prudentiam suam limitibus exiguis esse circumscriptam, nec eventus esse ipsorum arbitrio subjectos;

Partim ut agnoscant, esse vindicem actionum improbarum & defensorem verè probarum ac præmiatorem, etiam intuitu hujus seculi;

Partim ut ostendat, tolli insipientes in altum, ut lapsu graviore ruant;

Ubique, ut confundat nimis sapientes in sapientia sua & ostendat, sibi soli deberi gloriam.

Hinc maxime conspicua sunt exempla in actionibus politicis hominum, & subordinatione causarum secundarum irregulari, aut non sperata.

(e. g. adventus Regis Wilhelmi III. in Angliam, Prælium Hochtense; Vita Sixti V. &c.)

Q²

Contra

Contra tamen multa ex affectibus adscribuntur admirandis providentiæ divinæ, qui sunt effectus prudentiæ humanæ sibi relicta.

Ex dictis vero facile patet, hunc errorem deberi effectui irrationalis amoris, non odii.

Scilicet ut homines credantur esse singulariter Diis chari & divini.

Et cum destituantur vel astutia, vel impudentia homines decipiendi falsis miraculis, aut talia mentiendi, ut tamen pro miraculis falso substituant talia admiranda providentiæ divinæ.

Quæ tamen nequaquam admirantur sagaciores, & minus superstitiosi, sed causas plane naturales subesse & norunt, & aliis demonstrare valent.

Maxime vero ista notanda sunt studiosis juris, quorum plurimum interest scire arcana sacerdotii & pagani & pontificii.

(Ad scientiam genuinam parandam in controversia inter sacerdotium & imperium, & ad prudentiam, in eludendis ejusdem astutis consiliis destruendi potestatem principum circa sacra.)

Utrumque credulos ubique & semper decepit non solum falsis miraculis, sed & jactatis eventibus, qui fuere effectus merae prudentiæ humanæ, pro admirandis providentiæ divinæ.

Quemadmodum autem de priori satis dictum in meditatione precedente, ita quoad posterius mentem nostram jam quidem illustrabit saltem unicum exemplum.

Ita v. g. Clerus Pontificius pro singulari miraculo vel admirando jactat incrementa subitanea potentiæ suæ & divitiarum. Et magnus hominum numerus talia superstitiose credit.

Sed

Sed homo sapiens mere humanas istius eventus causas, quasi per digitos enumerare & monstrare potest.

Nimirum plerumque sunt ista. Plurimorum inclinatio ad stupidam admirationem & superstitionem: magnum tedium vitæ luxuriosa: temperamentum melancholicum hominum ambitiosorum, i. e. ad simulationem, vigiliis, jejunia &c. aptissimum: admiratio talis temperamenti ex parte superstitiosorum ad luxuriam inclinantium: datæ largiter a melancolicis eleemosynæ: magnes eleemosynarum attrahens plurimos alios pauperes, sive æque melancolicos, sive etiam talis temperamenti luxuriosos admiratores: emendatio eleemosynarum ab aliis initio occulta, postea publica: oriens inde incrementum ordinis ex eleemosynarum talium acervo: prædicatio publica & privata multorum miraculorum & admirandorum: interesse occultum & varium plurium potentum, etiam si deceptionem nimis credulorum sensibilibiter percipientium: &c.

(Exemplum ultimæ causæ suppeditabit Monzamb. c. ult. S. 9. p. 430.)

IV. Cavenda sapienti deceptio aliorum per falsa mimcula.

Sed tamen non omittendus admirandus providentiæ divinæ effectus, vel id operantis, ut talia prudentiæ humanæ & arcanioris quidem opera plerumque corrumpant cum ad summum fastigium pervenerint, & ubi id minimum credebatur:

(e. gr. cum Lutherus inciperet contra abusum indulgentiarum disputare.)

(Cæterum & hic non sunt confundenda admiranda providentiæ divinæ cum miraculis;

Adeoque non vitio vertendum iis, qui in ejusmodi ad-

mirandis potissimum quarunt providentiam divinam in singulari & inexpectata subordinatione causarum secundarum.)

Vel quod in sensum reprobum dati sint, qui se alias profuturissimis, qui decipi non possent, habebant, ut ipsi saepe contra vulgatissimas alias prudentiae humanae regulas impingant & sic interitum suum promoveant ipsi.

Quare laudandi potius quam vituperandi, qui in examinandis providentiae divinae exemplis istam causarum subordinationem & excogitationem secundum principia prudentiae civilis sobrie examinant. Contra calumnias annumeranda imputatio, quasi tale examen profanitatis & impietatis nota sit, ac cum veneratione divinae providentiae non queat consistere.

(Unde cadit censura nonnullorum adversus Monzambanum ita de causis religionis ratiocinantem c. 5. §. 9. & cap. ult. §. 8. p. 424. Adde ibi notas nostras, quas & confer. ad p. 130. lit. t. & ad p. 302. lit. b.)

Ut enim in exemplo rem declaremus; assumamus iterum incrementa subitanea & simplicioribus admiranda cleri pontificii, ut nempe ostendamus, quomodo causis secundis hic uti quandoque soleat providentia divina.

Subitaneam & illicitis artibus paratam felicitatem committantur fastus, elatio, calumniae aperta innocentum, rapinae, fraudes non occultatae, luxuria, tyrannis, securitas. Ex altera parte querelae, suspiria, agnitio fraudum, earum detestatio, odium commune prius metu occultatum, donec vel minima occasione non praevisa (instar amnis aggeres perrumpentis) uno momento erumpant & potentiam subito enatam subito defruant.

Igitur

Igitur quam maxime cavendum veræ felicitatis studio-
sis, ut ejusmodi fraudibus abstineant, maxime iis, quæ mul-
tis seculis ab impiis larva pietatis se obtegentibus piæ vo-
cantur.

Etenim ex cognitione humanæ naturæ impossibile est,
ut fraus ejusmodi continuata non detegatur a cautiorebus,
& favorem populi per falsa miracula quæsitum non mutet
in commune odium populi, aut plurimum ex populo.

Necesse vero est ut omnes metuat, quem metuunt o-
mnes.

Ac uti plus vident oculi, quam oculus, ita etiam im-
possibile est, ut unius hominis astutia diu vincat astutiam
plurium.

Exemplum habemus in nostro Tullio & Attio Navio.

Uterque conjuncta fraude populum deceperat, &
ita suam potentiam at autoritatem firmare intenderat.

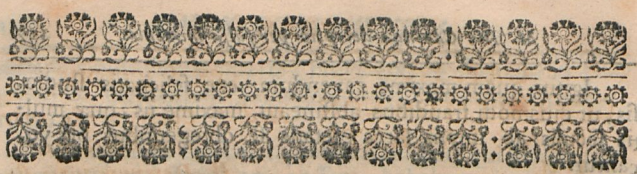
Sed sagaciores fraudem sentientes, & utriusque ini-
mici, referente Dionysio simili fraude utebantur ad utrius-
que interitum procurandum.

Et cum Tullius per aliquod tempus fraudem hanc
elideret, tandem vi destruebatur imperium ejus fraudulen-
tia partum & falso miraculo corroboratum.

(Simile exemplum interitus Alexandri VI. Papæ & insanabilis morbi
Cæsaris Borgiæ, qui dixisse fertur, se adversus omnes casus, ex-
cepto hoc unico, præparasse, ac media astuta excogitasse, quo-
modo averti possent. Simile exemplum Regum Christianorum,
qui initio utebantur fraudulentæ potestate pseudo-spirituali cleri
ad excommunicandos eos, qui eorum potestati resisterent, donec
tandem ab iis ipsimet excommunicarentur &c.)

F I N I S Decadis, I,

INDEX



INDEX hujus Decadis

CAP. I.	<i>II. Observationes promiscue.</i>
SEMINARIUM REIPUBLICÆ	<i>III. Jus Gentium.</i>
(ex Larréo)	<i>IV. Politica & Jus Gentium.</i>
<i>Med. I. Autores relationis.</i>	
<i>II. Occasio & scopus instituti.</i>	CAP. III.
<i>III. Media.</i>	JUS GENTIUM IN
<i>IV. Consilia cur eventu frustrata?</i>	EXEMPLIS.
<i>V. An Anglia exinde damnum passa?</i>	(ex Wicquefortio)
<i>VI. Seminaria Reipubl. absque impensis.</i>	<i>Med. I. Wicquefortii liber.</i>
CAP. II.	<i>II. Vana doctrina J. G. per exempla.</i>
JUS GENTIUM.	<i>III. Justa doctrina in exemplis.</i>
(ex Camdeno)	<i>IV. Prudentia judicialis in exemplis.</i>
<i>Med. I. Supplementa historica.</i>	<i>V. Scopus & fructus harum lectionum.</i>
	CAP.

INDEX.

CAP. IV.

CURA MILITUM NON
BENE VALENTI-
UM.

(ex Plutarcho)

- Med. I. Solonis & Pisistrati
comparatio.*
*II. Gloriosa principi mi-
litum cura.*
*III. Principis Regii a-
mor militum.*

CAP. V.

PATRONI ET CLIE-
NTES ROMANI.

(ex Dionysio Halicar-
nasseo)

- Med. I. Studium antiquita-
rum Romanarum.*
*II. Dionysius, Livius,
Plutarchus.*
*III. Sensus loci excer-
pti.*
*IV. Dionysii iudicium
examinatum.*

CAP. VI.

CONTROVERSIAE JU-
RIS DUBII.

(ex Cicerone)

- Med. I. Controversia vete-
rum Rhetorica.*
*II. Damnum juris stu-
diosorum ob negle-
ctam oratoriam ve-
terum.*
III. Mens Ciceronis.
*IV. Bacleri definitio
minus apta.*
*V. Alia controversia
definitio.*

CAP. VII.

PRÆTENSIONES IL-
LUSTRES.

(ex Thuano)

- Med. I. Observationes varie
preparatoria.*
*II. Præensionum exi-
stentia.*
*III. Quid sint præen-
siones?*
*IV. Scriptorum de præ-
ensionibus dese-
ctus.*
V. Nostra intentio.

R

CAP.

CAP. VIII.
 LIS DE PRÆSTAN-
 TIA INTER FOR-
 TITUDINEM TO-
 GATAM ET SAGA-
 TAM.

(ex Gramondo.)

- Med. I. Lites subditorum de
 precedentia.*
*II. Fortitudo togata &
 sagata.*
*III. Confusio statuum
 politicorum unde ?*
*IV. Aliæ observationes
 Gramondum expli-
 cantes.*

CAP. IX.
 BRUNECHILDIS DE-
 FENSA.

(ex Vorburgio)

*Med. I. Vorburgiani operis
 commendatio.*

*II. Defensio Brunechil-
 dis.*

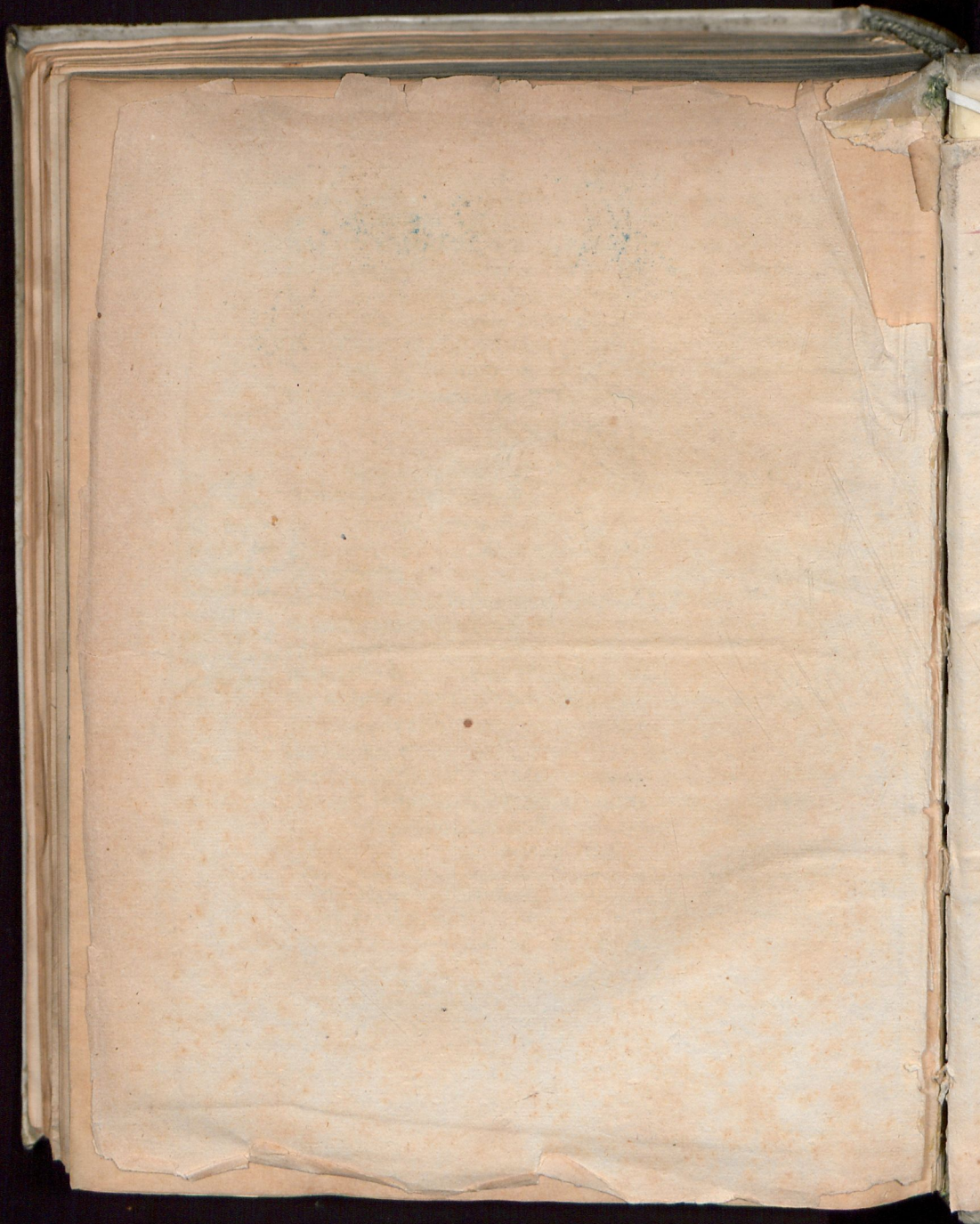
CAP. X.

FALSA MIRACULA:

(ex Livio)

- Med. I. Miraculum Accii Na-
 vii fabulosum.*
*II. Prudentia cogno-
 sciendi falsitatem
 miraculorum.*
*III. Prudentia secer-
 nendi fraudes bu-
 manas ab admi-
 randis divine pro-
 videntia.*
*IV. Cavenda sapienti
 deceptio aliorum
 per falsa miracu-
 la.*

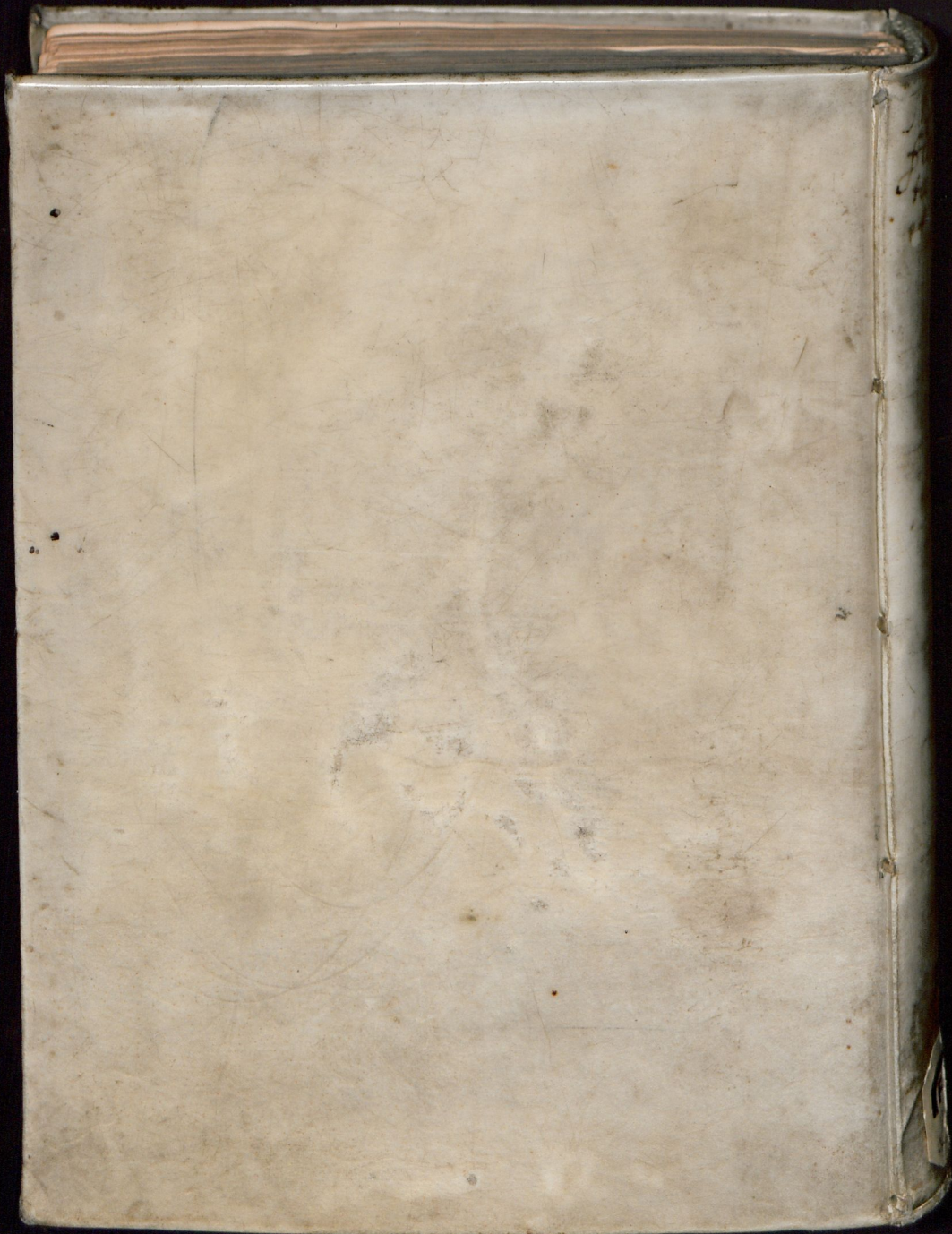




Fc 2156.

8 8^u







2

SPECIMEN
JURISPRUDENTIÆ
JUDICIALIS

EX
JURE NATURÆ
ET GENTIUM,

Exhibitum,
IN EXEMPLIS,
de variis

GENTIUM
negotiis & controversiis,

Quibus
*Sparsim immiscentur genuina principia
definiendi*

PRÆTENSIONES
ILLUSTRES.

In usum,
AUDITORII THOMASIANI.

HALÆ & LIPSIAE,

Typis & sumptibus viduæ CHRISTOPHORI SALFELDII,
REGIM. REG. BORUSS. Typographi.

Prostant quoq; Lipsiæ apud JOHANNIS GROSII Hæredes. 1706.